

Univerzita Palackého v Olomouci

Filozofická fakulta

Katedra psychologie

CITOVÁ VAZBA V KONTEXTU PARTNERSKÉHO
NÁSILÍ

ATTACHMENT IN THE CONTEXT OF INTIMATE
PARTNER VIOLENCE

Magisterská diplomová práce

Autor: Veronika Černá

Vedoucí práce: PhDr. Marek Kolařík, Ph.D.

Olomouc

2016

Prohlášení

Místopřísežně prohlašuji, že jsem magisterskou diplomovou práci na téma „Citová vazba v kontextu domácího násilí“ vypracovala samostatně, pod odborným vedením vedoucího práce, a že jsem řádně uvedla a citovala všechny podklady a literaturu.

V Olomouci dne 7. 4. 2016

Podpis

Poděkování

Děkuji PhDr. Markovi Kolaříkovi, Ph.D. za odborné vedení práce, cenné rady, podnětné připomínky a také za vstřícnost, ochotu a trpělivost při odborných konzultacích. Dále velmi děkuji všem, kteří se jakkoli podíleli na mém výzkumu. Především ženám, které byly ochotné se mnou o takto osobním tématu hovořit. Děkuji za jejich důvěru, otevřenost a čas. Dále děkuji mé rodině a blízkým za podporu.

Obsah

Úvod	6
TEORETICKÁ ČÁST	8
1 Domácí násilí	9
1.1 Definice domácího násilí	10
1.2 Formy domácího násilí	11
2 Partnerské násilí	13
2.1 Cyklus násilí	16
3 Domácí násilí z pohledu práva	17
3.1 Trestněprávní rovina	17
3.2 Další právní souvislosti	18
3.3 Prevalence týrání v ČR	18
4 Ohrožené osoby	21
4.1 Ženy	22
4.2 Ženy - prevalence v mezinárodním měřítku	22
4.3 Ženy - prevalence v ČR	24
4.4 Muži	25
5 Násilné osoby	28
5.1 Ženy jako násilné osoby	30
6 Důsledky domácího násilí	32
6.1 Syndrom týrané osoby	32
7 Příčiny a zdroje domácího/partnerského násilí	36
7.1 Jednofaktorové teorie	36
7.2 Multifaktoriální teorie	39
8 Citová vazba	41
8.1 Neurobiologický základ teorie vztahové vazby	42
8.2 Vliv citové vazby na život jedince	43
9 Podobné studie	44
PRAKTICKÁ ČÁST	46
10 Metodologie výzkumu	47
10.1 Cíle výzkumu a výzkumné otázky	47
10.2 Kvalitativní výzkum	48
10.3 Výběr základního souboru a jeho popis	49
10.4 Metody získávání dat a průběh výzkumu	51

10.5	Metody zpracování a analýzy dat	52
10.6	Etické zásady výzkumu.....	53
11	Výsledky výzkumu	54
11.1	Vztah a citová vazba k otci.....	56
11.2	Vztah a citová vazba k matce	59
11.3	Ostatní důležité osoby v životě.	61
11.4	Začátek vztahu a kontext předchozích partnerů:	62
11.5	Eskalace násilí.....	64
11.6	Osoba agresora.....	65
11.7	Děti	68
11.8	Kontakt s policií	70
11.9	Reakce a interakce okolí.....	71
11.10	Vnímání vlastní role v násilném vztahu.....	74
11.11	Role víry.....	76
11.12	Ukončení násilného vztahu	78
11.13	Důsledky násilného vztahu	80
11.14	Vlivy a rizikové faktory – shrnutí	83
12	Diskuze	85
13	Závěry	88
14	Souhrn.....	90
15	Seznam použitých zdrojů	92
16	Seznam příloh:.....	5

Úvod

Manželství je řetěz, k němuž se srdce nikdy nesmí připoutat násilím.

Molière

Partnerské vztahy lze považovat za jeden z pilířů života člověka, nezávisle na kultuře, orientaci i vyznání. Výběr partnera a kvalita partnerského vztahu je bezesporu jeden z nejvýznamnějších faktorů určujících životní spokojenost jedince a jeho orientaci v životě. Výběru partnera věnuje mnoho lidí velké množství času o čemž, mimo jiné svědčí obrovské množství seznamek i publikací na téma partnerských vztahů. V naší kultuře je také možné si vybírat partnera bez ohledu na jakékoli sociální povinnosti, na rozdíl od toho, jak tomu bylo v historii. Přesto i v této době existuje vysoká prevalence domácího a partnerského násilí. Tato situace neovlivňuje pouze aktéry daného násilí, ale má přímý či nepřímý dopad na další osoby (děti, rodiče, prarodiče). Může například způsobit rozvoj PTSD u dětí, které jsou svědky domácího násilí. Je proto v zájmu společnosti minimalizovat prevalenci a incidenci domácího a partnerského násilí.

O domácím a partnerském násilí existuje velké množství pramenů a studií, hlavně z hlediska prevalence a následujícího členění. Tato práce se zaměřuje na ženy - oběti partnerského násilí a je odlišná od většiny studií tím, že se pokouší se kvalitativně prozkoumat zdroje vzniku a dlouhodobosti takovýchto maladaptivních vztahů s důrazem na citovou vazbu k rodičům. Dále se pokouší zmapovat průběh a důsledky takového vztahu pro danou ženu a její okolí. V teoretické části pak rozebírá dílčí části tohoto fenoménu a popisuje specifika partnerského násilí.

Toto téma jsem si vybrala kvůli relativně vysoké prevalenci partnerského násilí, a to nejen v ČR. Také kvůli potenciálnímu přesahu do praxe. Podle prozkoumaných zdrojů existuje vysoká pravděpodobnost setkání s klientem, který prožil partnerské násilí, či jinou formu domácího násilí, a to napříč psychologickými pracovišti. Proto jsem brala svoji diplomovou práci jako pokus proniknout do problematiky násilí v intimních vztazích a zmapovat jeho potenciální příčiny. Dalším důvodem ke zpracování dané problematiky je aktuálnost tématu, mimo jiné v kontextu s migrační vlnou. Kiwanuka (2010, in Hearn 2014) uvádí, že mnohostranné interakce chudoby, kultur, imigračních zákonů hostitelské země a jiných kontextuálních faktorů posilují ohrožení migrantek genderovým násilím. S větší pravděpodobností ohrožení žen, které původně nepocházejí z hostitelské země (např. USA), se také shodují další autoři (Stockman, Hayashi & Campbell, 2015). Další

výzkum zjistil, že migrantky také zažívají IPV 1,5x častěji než Holanďanky (Prosman, Jansen, Lo Fo Wong, & Lagro-Janssen, 2011). Z výsledků výzkumů také vyplývá, že v arabských a jihoasijských zemích je větší prevalence partnerského násilí, nežli v zemích evropských. V Pákistánu například 40% vdaných žen zažilo nějakou formu násilí ze strany partnera (Nasrullah, Zakar, Zakar, Abbas & Safdar 2015). Tyto příklady uvádím pro demonstraci aktuálnosti dané problematiky, ve samotné studii se jim již nebudu dále věnovat.

TEORETICKÁ ČÁST

1 Domácí násilí

Názory různých autorů a pramenů na zařazení partnerského násilí do kontextu domácího násilí se liší. Můžeme ale tvrdit, že převládá pochopení tohoto druhu násilí jako jedné ze složek domácího násilí (Ševčík & Špatenková, 2011), přičemž se shoduje s podstatou definic domácího násilí (Marvánová-Vargová, Pokorná & Toufarová, 2008). Proto je v této studii použit pojem domácí násilí v případech, kdy je daná specifikace shodná pro problematiku jak partnerského tak domácího násilí. Pro účely této studie začneme přiblížením problematiky domácího násilí.

Podle Všeobecné deklarace lidských práv je rodina pokládána za přirozený a základní prvek společnosti, mající právo na ochranu společnosti a státu (článek 16, 15). Zazní-li slovo domov, tak si většinou vybavíme něco veskrze pozitivního, spojeného s pojmy jako bezpečí, klid, pohoda, láska atd. Opak může být někdy pravdou. Podle Giddense (1999, 177) bývá *domov často idealizován jako oáza jistoty a štěstí, ale přitom se stal nejnebezpečnějším místem v moderní společnosti*. Nepočítáme-li policii a armádu, můžeme rodinu vnímat jako nejnásilnější sociální skupinu naší společnosti (Gelles & Straus, 1979). Jako podklad tohoto tvrzení můžeme například použít data Českého statistického úřadu (21. 12. 2015), který čerpá z Policejního prezidia. Podle ČSÚ například v roce 2013 v případech týrání žen figurovali v 93, 7 % jejich nejbližší (příbuzní partneři). Jiný vztah byl zjištěn pouze u 1 % případů, a bez vztahu k pachateli bylo 5,3 % týraných žen. V případě všech trestných činů úmyslného ublížení na zdraví ženám pochází 46,2 % pachatelů z okruhu blízkých příbuzných. Fakt, že situace ohledně obecně domácího násilí nevykazuje tendenci se zmírňovat, spíše opak, může demonstrovat například zjištění, že množství případů týraných dětí prokazuje tendenci každoročního nárůstu. V roce 2010 bylo podle Ministerstva práce a sociálních věcí (22. 12. 2015) týráno 5787 dětí, v roce 2014 jejich počet dosahuje již 8478.

Nicméně domácí násilí není pouze záležitostí České republiky, ale případy domácího násilí, či výzkumy zaměřené na tuto problematiku můžeme nalézt napříč kontinenty. O těchto výzkumech se zmíníme podrobněji v kapitole 4.2 a 4.3. Můžeme tedy říci, že násilí se v rodinách vyskytuje bez ohledu na jakékoli socioekonomické, rasové, geografické, genderové či věkové charakteristiky a potenciální obětí se může stát kdokoli (Ševčík & Špatenková, 2011).

1.1 Definice domácího násilí

Domácí násilí můžeme vnímat jako komplexní jev, který může nabývat různých forem a být způsobován různými příčinami (Čírtková, 2008). Špatenková (2011, 110) definuje domácí násilí jako *bezprávně vynucenou nadvládu některého člena rodiny nad jiným členem, resp. členy*. Hirigoyen (2002) navíc definuje tzv. perverzní násilí, které se projevuje v krizových situacích, kdy jedinec (agresor) nedokáže převzít odpovědnost za obtížnou volbu. Nicméně Pikálková (2004) míní, že v současné sociologii neexistuje jednoznačný konsensus, jak široká by definice násilí v rodině měla být, ani co tam všechno zahrnout: tyto skutečnosti jsou ovlivněny zejména hlediskem, ze kterého je daná oblast zkoumána nebo posuzována. Do pojmu domácí násilí tedy nespadá jen okruh blízké rodiny, ale můžeme zde zařadit i vztahy překračující „hranice rodiny“, například se může týkat nesezdaných párů, homosexuálních párů sdílejících stejnou domácnost nebo exmanželů, tj. osob, které nesplňují běžnou představu pojmu rodina.

Abychom mohli hovořit o domácím násilí, musí být splněny tyto čtyři znaky domácího násilí, určené Aliancí proti domácímu násilí (Ševčík & Špatenková, 2011).

- **Opakování a dlouhodobost násilí** - z jednoho útoku nemůžeme určit, zda se už jedná o domácí násilí, nebo ne. Může to být nicméně „první krok“.
- **Eskalace** - od urážek se stupňuje k ponižování až k fyzickým útokům. Nicméně Čírtková (2009) tento znak domácího násilí zpochybňuje. V současné době je eskalace přijímána spíše jako rizikový faktor nežli jako definiční znak. Nicméně v českých podmínkách startuje dom. násilí celkem rychle. A zlomovým bodem je druhý fyzický útok.
- **Neveřejnost** – incidenty probíhají nejčastěji za zavřenými dveřmi nebo obecně stranou společenské kontroly.
- **Jasně a neměnné rozdělení rolí** - diferenciací rolí na ohroženou osobu (oběť) a násilnou osobu (pachatele) nicméně v zahraničí, např. v Británii může být praxe taková (Steinmetz, 1988, in Ševčík & Špatenková, 2011), že se při každém násilném incidentu rozlišuje osoba násilná a ohrožená. Pak se může stát například, že je jako pachatele označen muž dvacet osmkrát z třiceti případů. Tato asymetrii může nastat vlivem změny kontextu či situace ve vztahu. Kanelová (2003 in Ševčík & Špatenková, 2011) poukazuje na to, že americká veřejnost se přiklání k názoru, že v partnerských vztazích může jít jak o

ne vzájemné násilí s jasným rozdělením rolí, tak o násilí vzájemné (reciproční). Carnell (2008) pak představuje celou typologii obětí a násilníků dle míry reciprocity (viz. kapitoly 5.2 a 4.4). Toto rozdělení narušuje také představu slabého jedince neschopného se bránit. V domácím násilí jde zejména o kontrolu a mocenskou převahu nad ohroženou osobou. Ta může být jak fyzická tak psychická (manipulace, direktivita atd.).

V rámci domácího násilí někteří autoři rozlišují pouze mezigenerační partnerské násilí (Marvánová-Vargová et al., 2008). Komplexnější rozdělení složek uvádí Ševčík a Špatenková (2011) a to:

- partnerské násilí (které zahrnuje vztahy na úrovni partnerů, manželů, druhů či exmanželů)
- generační násilí (páchané dětmi vůči rodičům)
- transgenerační násilí (páchané vnoučaty vůči prarodičům)

V této práci se budu zabývat násilím mezi intimními partnery, což je podle Čírtkové (2008) původní varianta a podle dostupných statistik nejčastější forma domácího násilí.

1.2 Formy domácího násilí

Všechny formy domácího násilí mají zpravidla společný cíl – získat moc a udržet si plnou kontrolu nad druhým (Ševčík & Špatenková, 2011). Podoby domácího násilí nejsou úplně sjednocené a často se liší autor od autora, někteří uvádí méně kategorií (např. Abbassi & Aslinia, 2010). Čírtková (2008) dělí podoby násilí takto:

Fyzické násilí můžeme považovat za nejzjevnější a nejhrubší formu, která ale zahrnuje široké spektrum chování – např. bití rukou či předměty, fackování, škrcení, vytrhávání vlasů či chlupů, ohrožování zbraní atd. (Ševčík & Špatenková, 2011)

Sexuální násilí – znásilnění, nucení pomocí násilí nebo jeho hrozbami k sexu či sexuálním aktivitám (Marvánová – Vargová et al., 2008). Obecně můžeme říct, že sexuální násilí zahrnuje jakýkoli nedobrovolný vynucený sexuální kontakt.

Sociální násilí – dochází k využívání jiných osob (nejčastěji dětí) jako prostředku nátlaku. Dochází také často k omezování a kontrole kontaktu s ostatními lidmi.

Ekonomické násilí – zahrnuje zamezování přístupu k penězům, neposkytování prostředků na domácnost, kontrolu nad příjmy, zneužívání věcí druhého (Ševčík & Špatenková, 2011).

Psychické neboli emocionální násilí ve svém vztahu přiznává většina osob, především v případech, kdy jsou do jeho definice zahrnuty pojmy jako křik či nevrlost (Marvánová-Vargová et al., 2008). Nicméně samotné vymezení pojmu psychického domácího násilí je poměrně složité. Čírtková (2008) uvádí, že musí jít o opakované zpravidla eskalující slovní či nekontaktní projevy agrese, které poškozují duševní stabilitu. Ševčík a Špatenková (2011) dělí tento druh násilí na **neverbální** (může se projevit například ničením majetku) a **verbální** (zahrnuje slovní napadání, ponižování, urážky, vyhrožování zastrašování, vydírání, atd.)

Tento druh násilí není pro okolí tak zjevný jako ostatní typy agrese, ale může mít na život jedince více devastující vliv nežli fyzické incidenty. Je třeba si také uvědomit, že psychické týrání dle Čírtkové (2008) nastává ve všech případech domácího násilí. Hirigoyen (2002, 7) definuje tzv. perverzní psychické útoky. *Tato forma agrese je výrazem nevědomého procesu psychologické destrukce, který je tvořen zjevnými nebo skrytými nepřátelskými projevy jednoho nebo více jedinců vůči vybranému jedinci- trpiteli.* Probíhá pomocí zdánlivě neškodných forem narážek a může přispívat k duševní nejistotě a citelně zasahovat do integrity trpitele nebo ho dokonce za nečinného přihlížení okolí zničit. Straus a Sweet (1992) se pokusili o mapování psychického násilí pomocí škály „psychické agrese“ z tzv. „Conflict Tactics Scales“. Z výsledků vyplývá, že 74 % mužů a 75 % žen přiznalo, že v průběhu předchozího roku užili alespoň jednu z forem psychické agrese vůči svému partnerovi (Straus & Sweet 1992, in Pikálková, 2004).

2 Partnerské násilí

Jak už bylo zmíněno, největší incidence domácího násilí byla detekována u partnerských vztahů. Dle mezinárodních statistik bývají nejčastěji oběťmi ženy, nicméně při popisu partnerského násilí nemůžeme mluvit pouze o násilí na ženách (violence against women). Do tohoto pojmu se totiž neřadí pouze násilí ze strany partnera ale také nucená prostituce či mutilace orgánů (např. ženská obřízka). Kromě toho se v pozici obětí vyskytují i muži, i když signifikantně méně (Ševčík & Špatenková, 2011).

Jako partnerské násilí (Intimate partner violence – IPV) můžeme definovat fyzickou, sexuální nebo psychickou újmu způsobenou jedním z partnerů tomu druhému (Bhole, Bhole & Armath, 2014). Termín IPV se obvykle vztahuje ke zneužívání mezi manželem a manželkou, nebo mezi současnými nebo bývalými partnery žijícími ve společné domácnosti. V rámci tohoto pojmu můžeme také rozlišovat role oběti – victim (IPV-V) a násilníka – perpetrator (IPV-P). Některé definice také zahrnují ostatní partnerské vztahy, tj. milenci a přítelkyně (Craparo, Gori, Petruccelli, Cannella & Simonelli, 2014). Stockman (et al., 2015) shrnuje dostupné definice takto – IPV je fyzické nebo sexuální násilí s nebo bez přítomnosti psychického týrání, spácháno současným, nebo bývalým intimním partnerem (mužem) a nese zdravotní následky fyzické, mentální (také ve formě abúzu návykových látek) a sexuální, nebo reprodukční problémy postihující ženy. Samozřejmě se partnerské násilí také vyskytuje u párů homosexuálních - má svá specifika, která také souvisí s větší či menší společenskou stigmatizací homosexuality, nicméně tato práce se zaměřuje pouze na problematiku heterosexuálních jedinců.

Partnerské násilí není záležitostí novodobou, ale věří se, že se děje po staletí. Například v roce 1985 tým paleontologů ve Virginii při studiu 2000 až 3000 let starých mumií našel více lebečních fraktur u žen než u mužů. Tato poranění vznikla v období míru, proto se připisují aktu partnerského násilí. (Bhole et al., 2014) Při pohledu do historie můžeme také najít evidenci genderově podmíněného násilí, které společnost schvalovala a podložila zákonem, nebo nějakým druhem sociální normy. Příkladem může být americký zákoník, který ustanovil, jak silným prutem může muž bít svou manželku, aniž by překročil zákon. (Jones, 1998, in Pikálková, 2004). Manu (2014) uvádí, že v některých kulturách je bití ženy v podstatě sociální normou, která ji učí nezbytnému „strachu z muže“. I se samotným začátkem pohlavního života jsou spojeny některé násilné akty. Autorka dále uvádí, že v některých kulturách je mužnost jedince doceňována počtem dní, které potřebuje žena

k zotavení se po defloraci. Dutton (2006) poukazuje na kulturně podmíněnou „povinnost“ která byla v minulosti v Sardinii. Muž musel zabít svou ženu, pokud věřil, že mu byla nevěrná nebo nějak pošpinila čest rodiny.

I jako samostatná kapitola by se dal pojmut vztah IPV a náboženství. V různých posvátných knihách můžeme najít demonstraci podřízenosti žen před jejich manžely. V bibli (186) například můžeme najít tyto verše: *...protože muž je hlavou své ženy...* (Efezanům 5, 23). *Ale jako církev je podřízena Kristu, tak ženy mají být ve všem podřízeny svým mužům* (Efezanům 5, 24) I přesto, že zbytek veršů daného úryvku je o povinnosti manželku milovat a ctít, můžeme najít velké množství příkladů parciálního pochopení bible věřícími a vyjímání tvrzení z kontextu, pro potvrzení svého jednání, a to napříč historií.

V koránu (526) můžeme najít veršů ohledně nadřazenosti mužů nad ženami více (např. 4:34, 4:11) jeden i o samotném bití žen (4:34) : *Muži zaujímají postavení nad ženami proto, že Bůh dal přednost jedněm z vás před druhými, a proto, že muži dávají z majetků svých (ženám). A ctnostné ženy jsou pokorně oddány a střeží skryté kvůli tomu, co Bůh nařídil střežit. A ty, jejichž neposlušnosti se obáváte, varujte a vykažte jim místa na spaní a bijte je! Jestliže vás jsou však poslušny, nevyhledávejte proti nim důvody! A Bůh věru je vznešený, veliký.* Avšak výzkumníci ze Súdánu (Ali, Yassim & Omer, 2014) ve své studii uvádějí, že domácí násilí je v rozporu s islámem, zároveň ale objevili pozitivní korelaci mezi IPV a mnohoženstvím. Výzkumníci Nasrullah, Zakar, Zakar, Abbas a Safdar (2015) zase zdůrazňují vulnerabilitu žen v Pákistánu, které jsou provdány jako děti (před dosažením plnoletosti) vůči IPV. Zároveň svatby nezletilých dívek a mnohoženství můžeme považovat za fenomény vyskytující se v ortodoxně muslimských zemích.

Samotný výzkum partnerského násilí má paradoxně krátkou historii. V zahraničí, zejména v USA, začal výzkum v 70. letech. V kontextu partnerského násilí můžeme rozlišovat různé druhy a typy. Johnson (2008) popisuje následující čtyři typy partnerského násilí:

- **Běžné párové násilí** (situational couple violence) Je pravděpodobně nejběžnějším typem partnerského násilí. Násilí je pácháno jedincem, který ale nebojuje o absolutní kontrolu nad vztahem a partnerem. Násilí je spíše vyvoláváno kontextem situací, krizí, či konfliktů. Může být menší a singulární ale může eskalovat a mít i podobu vážných ublížení na zdraví, či pokusu o vraždu.
- **Intimní terorismus** (Intimate terrorism) můžeme vidět jako snahu jednoho

z partnerů získat moc nad druhým partnerem a to s využitím různých typů násilí. Johnson (2008 in Čírtková, 2013, 237) definuje intimní terorismus jako *vysoce traumatizující vzorec obsahující kontrolování a manipulaci s obětí*. Incidenty často nesouvisí s konflikty mezi partnery a může probíhat snaha o kontrolu nad penězi, časem a chováním druhého člověka. Také může probíhat snaha o izolaci jedince. Agresora můžeme popsat jako násilného a kontrolujícího.

- **Násilný odpor** (Violent resistance) – násilí, které je vyvoláno intimním terorismem, tedy určitá násilná odpověď oběti na týrání. Tento typ rozpoznáme tak, že je realizován bez snahy o kontrolu vůči jedinci, který je násilný a kontrolující. Důvody k tomuto typu mohou být různé, přes snahu o útěk, projev zoufalství, až po myšlenku, že z bezvýchodné situace není úniku a jediným řešením je tyrana zabít.
- **Vzájemný násilný odpor** (Mutual violent resistance) – můžeme popsat jako určitý násilný „boj o kontrolu“ nad vztahem. Nicméně tento typ, kdy oba partnery můžeme popsat jako násilné a kontrolující se vyskytuje ve velmi malém procentu případů. O tomto druhu násilí existuje jen málo výzkumů, a pokud se ve vztazích objevuje vzájemné násilí, je to nejčastěji kombinace předchozích typů.

Čírtková (2013) definuje navíc typ **partnerského psychického násilí** (mental torment), ve kterém dominuje hrubé psychické týrání a k fyzickým útokům dochází zřídka. Struktura násilí se blíží k intimnímu terorismu, nicméně rozdíl je v realizaci fyzického násilí. Tento typ týrání spadá do kriminalizovaných podob domácího násilí podle § 199 trestního zákoníku. Dále pak autorka rozlišuje **dysforické domácí násilí** (dysphoric borderline violence), což je specifická varianta odvíjející se od osobnosti tyrana. V tomto případě jde o závislou osobnost, která trpí obavami z opuštění a samoty, na což reaguje přehnanou kontrolou partnera. Vyčlenění tohoto typu násilí má podle autorky praktický význam a to především ve včasném podchycení nebezpečného profilu partnera, u něhož je vyšší pravděpodobnost agrese vůči partnerce po rozpadu vztahu. Mezi nově členěné domácí násilí patří například **separační násilí**, které označuje agresi mezi partnery v době rozchodu/rozvodu a po něm. Rozdíl od předchozích typů je ten, že v době vztahu nebylo násilí jakkoli přítomno. Nátlakové a kontrolující násilí definuje permanentní nátlak a nadměrná kontrola oběti. Jde tedy o variantu psychického týrání a mizí také i cyklus násilí a dochází k permanentnímu nastavení vztahové asymetrie.

2.1 Cyklus násilí

Ve většině případů chronicky se opakujícího násilí ve vztazích vykazuje forma interakce mezi partnery určitý typ opakování. Autorka konceptu cyklu násilí Walker (1979, in Walker, 2009) popisuje průběh interakce mezi partnery takto:

Nárůst napětí doprovázený hrozícím nebezpečím, v této fázi agresor projevuje hostilní chování a nespokojenost ale ne v nějak silné formě. Ohrožený jedinec se většinou snaží uklidnit partnera, udělat něco, co ho potěší nebo ho alespoň více nevyprovokuje. Někdy dochází k tomu, že se partner částečně uklidní, nicméně tato reakce je krátkodobá a náhodná a celkově podporuje u oběti vytvoření naučené Bezmoci.

Incident týrání - napětí eskaluje, a když dosáhne svého vrcholu, dochází k násilnému incidentu, většinou nekontrolovatelnému výbuchu fyzického a psychického násilí. Většina úrazů, jako následků násilí, se děje v této fázi. Policie je také nejčastěji volána v této fázi domácího násilí. Tato fáze většinou končí, když u agresora dojde ke snížení fyziologického napětí.

Fáze „líbánků“ - po ukončení incidentu se tyran většinou hojně omlouvá, snaží se partnerovi pomáhat a zahrnuje oběť dárky, sliby a vlídností. Může se stát, že násilný partner opravdu věří ve svou nápravu a zároveň ve změnu věří, či chce věřit i oběť. Třetí fáze je často posilující pro násilím narušený vztah. V některých případech nemusí být přítomno kající chování, ale pouze chybí napětí a násilí.

Tento cyklus se většinou opakuje po fázi „líbánků“ kdy má tyran věnuje oběti poměrně dost pozornosti a projevů lásky. Některé oběti popisují postupný přerod této fáze ve stalking a přílišnou kontrolu. Z tohoto konceptu vychází většina autorů (Ševčík & Špatenková, 2011; Marvanová-Vargová et al., 2008; atd.). Ve své publikaci uvádí Marvanová-Vargová (et al., 2008) i rozdělení cyklu násilí na 6 fází, který kromě výše uvedených obsahuje **fázi překlenovací** (pocity strachu a bezmoci oběti, „v moci“ agresora) **fázi lítosti** (pachatel může pociťovat zahanbení či vinu, ale odmítá převzetí odpovědnosti) a **přesvědčovací fázi** (pokud oběť projeví snahu vztah ukončit, snaží se ji pachatel získat všemožnými způsoby zpět).

3 Domácí násilí z pohledu práva

V rámci trestného práva je důležité znát několik pojmů. Viktimnost je predispozice jedince stát se obětí trestného činu a viktimizace, což je proces, v němž se potencionální oběť stává obětí reálnou (Voňková & Spoustová, 2008). Dalším pojmem je skutková podstata trestného činu, což je souhrn subjektivních a objektivních znaků, které určují jednotlivé druhy trestných činů a odlišují je navzájem.

Znaky skutkové podstaty jsou objektivní stránka (jednání, následek a příčinný vztah mezi jednáním a následkem), objekt (zákonem chráněný zájem), subjekt (pachatel) a subjektivní stránka (zavinění) (Jelínek at al., 2014).

Na partnerské násilí se z právního hlediska můžeme podívat z více rovin.

3.1 Trestněprávní rovina

Postihování tzv. „partnerského násilí“ je v českém trestněprávním prostředí realizováno prostřednictvím trestního zákoníku (zák. č. 40/2009 Sb., ve znění pozdějších předpisů dále jen „TZ“) konkrétně dle ustanovení § 199 - Týrání osoby žijící ve společném obydlí: „*Kdo týrá osobu blízkou nebo jinou osobu žijící s ním ve společném obydlí, bude potrestán odnětím svobody na šest měsíců až čtyři léta.*“

Základní skutkovou podstatu tohoto trestného činu vystihují její znaky, jež musí být naplněny kumulativně:

- a) pachatel musí osobu týrat
- b) týraná osoba musí být k pachateli ve vztahu blízkém, nebo se musí jednat o jinou osobu žijící s pachatelem ve společném obydlí
- c) týraná osoba žije s pachatelem ve společném obydlí

Pod výše zmíněnou základní skutkovou podstatou existují ještě dvě tzv. kvalifikované skutkové podstaty – tedy skutkové podstaty se zvlášť přitěžující okolností.

První z nich je popsána v § 199 odst. 2 TZ. Praví se v ní, že zostřený trest bude uvalen na toho, kdo spáchá čin zvlášť surovým, nebo trýznivým způsobem; způsobí takovým činem těžkou újmu na zdraví; spáchá-li čin nejméně na dvou osobách, nebo páchá-li čin po delší dobu.

Druhá kvalifikovaná skutková podstata je popsána v § 199 odst. 3 TZ. V tomto případě je zde trestní sazba ještě vyšší, pokud pachatel způsobí svým činem popsaným v základní skutkové podstatě těžkou újmu na zdraví nejméně dvou osob, nebo způsobí své oběti smrt.

Pro výklad jednotlivých právních pojmů, jako je společné obydlí, osoba blízká apod. bychom zacházeli do přílišných detailů. Pro účel této práce si však dovolím vymezit klíčový pojem tohoto trestného činu, tj. pojem „týrání“. *„Týráním se rozumí nejen působení fyzických útrap, ale i týrání v oblasti psychické“* (Jelínek at al., 2014, 1248). *„Týrání je zlé nakládání s osobou blízkou nebo jinou osobou žijící s pachatelem ve společném obydlí vyznačující se vyšším stupněm hrubosti a bezcitnosti a určitou vytrvalostí, které tato osoba pociťuje jako těžké příkoří.“* (Šámal at al., 2012, 1250)

3.2 Další právní souvislosti

Zákonodárce problematiku domácího násilí dále akcentuje i v zákoně o Policii ČR (zák. č. 273/2008 ve znění pozdějších předpisů - dále jen „zák. o PČR“), který v ustanovení § 44, dává policii pravomoc agresora v odůvodněných případech vykázat z bytu na dobu 10 dní. Tuto dobu nelze zkrátit ani se souhlasem ohrožené osoby. Podáním návrhu na vydání předběžného opatření podle zákona o zvláštních řízeních soudních v průběhu vykázání se doba vykázání prodlužuje do dne nabytí právní moci rozhodnutí soudu o tomto návrhu.

Ze samotného výše zmíněného § 44 zák. o PČR vyplývá postup, který by měl za cílem úspěšného řešení celé situace následovat. Je zde odkaz na zák. č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „ZZŘ“).

Během oněch 10 dní, kdy je manžel z bytu vykázán, může podat týraná osoba Návrh na předběžné opatření proti domácímu násilí podle § 400 a násl. ZZŘ. Tento návrh se podává k obecnému soudu navrhovatele, tedy k okresnímu soudu, v jehož obvodu má týraná osoba bydliště. O návrhu soud rozhodne do 48 hodin. Doba trvání předběžného opatření, které směřuje podobně jako policejní vykázání k zákazu manžela zdržovat se v předmětném bytě, je jeden měsíc a může být na návrh prodloužena. Maximální přípustná doba tohoto předběžného opatření činí 6 měsíců.

Předběžné opatření slouží k dočasnému řešení situace. Během této doby by měla týraná osoba podat návrh ve věci samé, tedy v tomto případě Návrh na rozvod manželství.

3.3 Prevalence týrání v ČR

V následující podkapitole vycházím z údajů shromážděných Policií ČR a interpretovaných ČSÚ. V kontextu k následujícím údajům, je potřeba si uvědomit, že Policie uvádí pouze případy, kdy došlo k nahlášení nebo k dopadení pachatele. Na základě údajů krizových center a další literatury můžeme ovšem předpokládat, že skutečná

čísla budou vzhledem k latenci typické pro tento druh protispoločenského jednání, značně vyšší. Počet a podrobnosti k trestně stíhaným případům týrání ve společném obydlí v posledních letech (2011 až 2013) jsem vypracovala, nicméně tyto čísla nekorelují s údaji Policejního prezidia, ze kterého by měly vycházet. Proto pouze pro demonstraci můžeme říci, že počet týraných žen, žijících ve společném obydlí se pohybuje v posledních letech (dle ČSÚ) v rozmezí 400 – 450.

V tabulce č. 1 můžeme vidět počty obětí vybraných trestných činů za rok 2014, tzn. nejnovější dostupné údaje poskytnuté statistickým úřadem ohledně srovnání kriminality žen a mužů. Z údajů vyplývá, že ženy jsou většinovými oběťmi v případech nebezpečného vyhrožování, znásilnění a týrání. Manžel či druh je jako pachatel většinově zastoupen v případech týrání žen. Při srovnání s daty z let 2013, 2012 a 2011 můžeme zjistit, že poměr pachatelů úmyslných ublížení na zdraví ženám se pohybuje mezi 29 až 32 % všech případů. V roce 2013 byl počet pachatelů z řad manžela/partnera cca 38 %, v roce 2014 to bylo 29 %. Co se týče trestných činů znásilnění, tak jako pachatelé byli partneři označeni ve 14 až 17-ti procentech případů v posledních letech.

Ukazatel	Nebezpečné vyhrožování		Vydírání		Úmyslné ublížení na zdraví		Znásilnění		Týrání osoby žijící ve společném obydlí	
	ženy	muži	ženy	muži	ženy	muži	ženy	muži	ženy	muži
Případy celkem	1 091	709	491	726	1 191	3 589	612	46	470	15
manžel / ka	161	11	40	1	139	30	50	-	169	2
druh / družka	159	11	38	1	212	75	50	-	188	1
příbuzný	140	100	57	100	170	344	77	11	60	7
jiný vztah	370	118	142	62	209	144	125	18	40	3
bez vztahu	261	469	214	562	461	2 996	310	17	13	2

Tabulka č. 1 - Oběti vybraných trestných činů za rok 2014, dle vztahu pachatele k oběti

Aktuální statistiky domácího násilí mohou pomoci demonstrovat také počty vykázání. Celkový počet vykázání v ČR v posledních šesti letech osciluje mezi 1058 (2010) a 1430

(2011). Za rok 2015 vykázala policie ČR na území české republiky 1159 osob (Bílý kruh bezpečí, 2015).

4 Ohrožené osoby

Pro řadu lidí patří vztahy k velmi důležitým, nebo nejdůležitějším oblastem života a pro většinu lidí jsou vztahy spojeny s pocitem intenzivního štěstí (Willerton, 2012). Lidé obvykle nevstupují do vztahů proto, aby v nich byli zneužíváni a týráni (Ševčík & Špatenková, 2011). Z různých dostupných kazuistik vyplývá (Ševčík & Špatenková, 2011; Hirigoyen, 2008; Marvánová-Vargová et al., 2008; Daligand, 2014), že z počátku nemusí nic nasvědčovat tomu, že dojde k jakémukoli násilí. Naopak některé oběti popisují nadstandardně skvělý začátek vztahu a láskyplné projevy partnera.

Celkový vývoj násilného vztahu zjednodušeně kopíruje cyklus násilí od Walkerové (viz. kapitola 2.1). Ševčík a Špatenková (2011) mluví o modelu tří N – fáze namlouvání, napětí a násilí. **Namlouvání** charakterizuje počáteční fázi zamilovanosti, kdy ohrožená osoba často nevidí a nechce vidět varovné signály, jako jsou časté snahy o sociální izolaci. **Napětí** pak postupně vzrůstá a plynule přechází v **násilí**. Ve fázi napětí má zmatená oběť často tendenci agresora omlouvat. Po násilném incidentu se pak tyran většinou omlouvá a slibuje svoji nápravu. Ve třetí fázi násilník ovládne život oběti jako takový a pomocí různých druhů násilí udržuje svou moc nad ní. Vytváří tak nový a zkreslený obraz oběti – ta se snaží agresorovi vyhovět „správným“ chováním, vesměs bez efektu. Okolím jsou násilníkovy snahy o kontrolu často mylně vysvětlovány jako projevy pozornosti.

Landenbugeová (1989) rozlišuje čtyři fáze, kterými ohrožená osoba prochází od začátku vztahu po jeho ukončení.

- Připoutání se (binding phase) – relativně totožná s fází namlouvání.
- Snášení (enduring phase) – zahrnuje výše popsanou fázi napětí a násilí.
- Osvobození se od násilného vztahu (disengaging phase) – násilí se stává hlavní charakteristikou vztahu a vzrůstá ochota ženy hledat pomoc a podporu od okolí. Zároveň často vykazují ženy suicidální tendence
- Uzdravení/odpoutání (recovering phase) – představuje odchod osoby ohrožené od osoby násilné a následnou adaptaci.

Profil obětí násilí obecně lze sestavit podle různých kritérií – např. věku, pohlaví, chování (z nevědomosti, neopatrnosti, provokující, útočné) atd. U partnerského (domácího) násilí rozlišují Voňková a Spoustová (2008) podle interakce oběť- pachatel : zúčastňující se oběť, nezúčastňující se oběť, provokující oběť (záměrně nebo bezděčně se vystaví nebezpečí), latentní oběť (zde se kumulují viktogenní faktory) nepravá oběť (jedinec, který

je v nesprávnou dobu na nesprávném místě).

Shainess (1979) uvádí, že mnoho lidí vnímá fenomén partnerského násilí tak, že oběti trpí proto, že se jim to „líbí“. Shainess fakt, že oběti nejsou schopny trvale opustit svého partnera vysvětluje tak, že oběti prostě neví, jak jinak žít.

4.1 Ženy

Jak už bylo uvedeno, nejčastějšími oběťmi IPV a nejvíce ohroženou skupinou jsou ženy. Také z tohoto důvodu se velké množství studií a výzkumů zabývá násilím na ženách. Voňková a Spoustová (2008) ohledně žen hovoří o zvýšené viktimnosti. Manu (2014) pak uvádí, že ženy mají zvýšenou zranitelnost i predispozici stát se oběťmi IPV a dokonce jsou ženy viktimizovány až třikrát více než muži. Podle některých autorů může být násilí páčáno mužským partnerem nejčastějším původem zranění u žen (Hadley, 1992, in Kesner & McKenry, 1999). V případech vraždy ženy, kdy známe pachatele, je třikrát vyšší pravděpodobnost, že ji spáchal intimní partner nežli cizí člověk (Kellerman & Mercy, 1992 in Caetano, Ramisetty-Mikler, & Field, 2005). Pokud se podíváme na výzkumy zkoumající prevalenci domácího/partnerského násilí, zjistíme, že se výsledky často odlišují, mimo jiné, dle stádia vztahu, definice a pochopení dom. násilí a použitých metod.

Ševčík a Špatenková (2011) hovoří o profilu týrané/ohrožené ženy. Mezi nejdůležitější znaky patří:

- Materiální závislost na svém partnerovi
- Submisivita a poslušnost vůči němu
- Intenzivní pocity viny a často omlouvání partnerových činů
- Stud, pocit vlastní bezmoci a beznaděje
- Emocionální závislost na partnerovi
- Omezené soc. kontakty /izolace
- Pocit, že situace nemá řešení, ačkoli už oběť nemůže déle snést partnerovo násilí

Manu (2004) se shoduje s výše uvedenými znaky, a také zmiňuje strach ze samoty a morálně-náboženský pohled na vztah (např. manžela je třeba ctít). Ženy také mohou manifestovat sebepoškozující chování jako suicidální tendence nebo abúzus drog či alkoholu.

4.2 Ženy - prevalence v mezinárodním měřítku

Pokud na tuto problematiku pohlédneme ve světovém měřítku tak zjistíme, že je

domácí a partnerské násilí velmi rozšířený fenomén. Zejména v americké sociologii podléhá tato oblast už desetiletí výzkumným zájmům (Pikálková, 2004). Autoři Ali, Yassim a Omer (2014) dokonce tvrdí že konkrétně násilí vůči ženám je jedním z hlavních problémů rozvinutého i rozvíjejícího se světa. Ve studii prováděné ve Španělsku v roce 2011 (Lopez-fuentez & Calvete, 2015) 10,9 % respondentek uvedlo, že čelily někdy během svého života partnerskému násilí. Výzkum realizovaný ve východním Súdánu (Ali, Yassim & Omer) zjistil, že z celkového vzorku 1009 žen uvedlo 33,5 % (338) současnou zkušenost fyzického násilí ze strany partnera. 47,6 % (480) pak přiznává verbální útoky a urážky ze strany partnera.

Zdravotnická organizace WHO (Garcia-Moreno, Jansen, Ellsberg, Heise & Watts, 2006) mezi léty 2000 a 2003 realizovala rozsáhlý výzkum partnerského násilí v deseti zemích světa. Respondentky byly pouze ženy a jejich počet přesahoval 24 000. Z tohoto výzkumu vyplývá, že fyzické či sexuální partnerské násilí (nebo kombinaci) zažilo 15 až 71 % respondentek. Pokud se podíváme na výsledky podrobněji, podle jednotlivých zemí, tak zjistíme, že v Bangladéši prožilo fyzické či sexuální násilí ze strany partnera (IPV) 53,4 až 61,7 % (výsledky z oblasti provincie, výsledky z oblasti města) respondentek, v Brazílii to bylo 28,9 až 36,9 %, v Peru 51,2 až 69 %, v Thajsku 41,1 až 47,4 % a v Tanzanii 41,3 až 55,9 % dotazovaných žen. Můžeme tedy detekovat tendenci většího množství násilí v partnerských vztazích spíše v provinciích nežli u obyvatelů velkých měst. Nejnižší procento respondentek s prožitkem IPV bylo v Japonsku (město) 15,4 % nejvyšší pak v Etiopii (provincie) 70,9 %. V dalších zemích se pak pohybují výsledky takto: Namibie (město) – 35,9 %, Samoa – 46,1 %, Srbsko a Černá hora (město) – 23,7 %.

Pokud bychom se zaměřili na rozvinutější státy, tak statistiky nejsou o moc rozdílné. Stockman, Hayashi a Campbell (2015) uvádějí, že přibližně 42,4 milionů (35,6 %) žen v USA ve svém životě zažilo znásilnění, fyzické násilí nebo stalking ze strany intimního partnera. Také Abbott (2015) uvádí, že v Spojených státech Amerických více než třetina žen prožila násilí v intimním partnerském vztahu. Na Aljašce je tato statistika dokonce vyšší a týká se až poloviny žen, což posouvá Aljašku na první místo prevalence IPV ve Spojených státech.

Partnerské násilí se stává v posledních letech objektem zájmu i laické veřejnosti. Časopis Reflex (Lauder, 2015) například prozkoumával pojetí partnerského násilí v Norsku. Vysoké procento vražd (pro rok 2014 – 6 z 27) se totiž stane rukou partnera či přítele oběti (ženy). I proto Norové unikátně zlepšují svůj systém pomoci jak obětem, tak pachatelům partnerského násilí.

4.3 Ženy - prevalence v ČR

Výzkum v oblasti domácího a partnerského násilí zaznamenal v posledních letech také v ČR hodně velký vývoj, stejně jako i zakotvení této problematiky v očích veřejnosti. Ševčík (Ševčík & Špatenková, 2011) tvrdí, že do sedmdesátých let minulého století převládalo vnímání domácího násilí jako soukromém problému „do kterého nikomu nic není“. Čírtková (2008) dokonce uvádí, že na konci minulého století ještě byla tato problematika mimo zájem odborníků i veřejnosti. Případy domácího násilí se tedy řešily pouze v případě trestného činu. Nicméně medializace různých případů (např. O.J. Simpsona) způsobila zvýšení zájmu o tuto problematiku a postupný začátek vnímání domácího násilí jako celospolečenského problému.

První reprezentativní sociologický byl realizován v roce 2001 agenturou STEM (1724 respondentů). Z této studie vyplývá, že každý šestý občan ČR přiznává násilí ve svém partnerském vztahu. Více než čtvrtina respondentů (26 %) se setkala s domácím násilím (jako svědek, oběť, nebo násilník). 71 % respondentů se domnívá, že rodina sama nemůže problém vyřešit a společnost nemá domácí násilí tolerovat. Současně ale respondenti projeví bezradnost vůči projevům domácího násilí a jen 53 % respondentů by bylo ochotno poskytnout pomoc (Ševčík, Špatenková, 2011). Zajímavé je také zjištění, že 29 % respondentů se domnívá, že by společnost měla domácí násilí tolerovat, protože si jej vyřeší rodina sama (Pikálková, 2004). V roce 2003 se Česká republika zúčastnila mezinárodního výzkumu násilí na ženách (1980 respondentek starších 18-ti let), který srovnával poznatky ve více než 20 zemích světa. V ČR 37,7 % respondentek zažilo během života fyzické, či sexuální násilí ze strany partnera. Celkově zažilo nějakou formu agrese ze strany mužů (včetně mimo partnerských projevů) 59 % respondentek. Co se týče formy, tak převládá méně závažný typ násilí (vyhrožování, facky, kopání atd.). Z dat vyplývá, že násilí na ženách (vyjma násilí sexuálního) je celkově výrazně více koncentrováno do intimního partnerského vztahu, než do situací vznikajících v rámci vztahů s jinými muži. Navíc násilí z pozice partnera/manžela nabývá daleko závažnějších forem než násilí realizované jinými muži. Zajímavé je, že 34,7 % respondentek, které zažily násilí, ho zažilo ze strany současného přítele/partnera/manžela (Pikálková, 2004).

V roce 2006 provedla agentura STEM druhé srovnávací šetření ohledně domácího násilí (1690 respondentů). Tento výzkum zaznamenal zlepšení informovanosti ohledně problematiky domácího násilí. Poučenost o tom, jak reagovat byla ale nadále špatná (stoupla o 1 % na 19 %). Objevil se také silně zastoupený názor (84 %), že stát by měl

s touto problematikou něco dělat. Zhruba 14 % populace přiznalo násilí ve vlastním vztahu. Značná část IPV je dlouhodobá (59 %) a má tendenci se zintenzivňovat.

Více o aktuální prevalenci v kapitole 3.3.

4.4 Muži

Mnohé výzkumy dokazují, že viktimizace v partnerských vztazích se zdaleka netýká jen žen. Zvláště v Americe se zdá být tento typ IPV zvláště rozšířen. Odhaduje se, že v USA je za daný rok 835,000 mužů napadeno svými ženskými protějšky (Thoennes & Tjaden, 2000 in Arnocky & Vaillancourt, 2014). Francouzská autorka Daligand (2014) ale odhaduje, že ze 100 obětí partnerského násilí je 90 žen a deset mužů. Proč je signifikantně méně poznatků o mužských obětech, zdůvodňuje například působení fenoménu dvojitých zavřených dveří. První „dveře“ jsou shodné pro oběti mužského i ženského pohlaví. Druhé „dveře“ vyjadřují mužské obavy ze sociální stigmatizace, mužská role oběti domácího násilí je totiž v rozporu se sociálními stereotypy, proto se také muži často nevnímají jako oběti partnerského násilí (Čírtková, 2013).

Nejčastější důvodu proč muži neoznamují násilí na nich páchané.

- Nevnímají se jako oběť
- Nehodnotí chování partnera/partnerky jako trestný čin
- Stydí se
- Obávají se nedůvěry policie
- Strach z publicity a reakce okolí (Čírtková, 2013)

Konkrétně strach z reakce okolí je dle autorů Arnocky a Vaillancourt (2014) opodstatněn. Autoři ve své studii hovoří o stigmatizaci ohrožených mužů a výsledky poukazují na negativnější postoj respondentů (vzorek vysokoškolské populace) vůči obětem mužského pohlaví, než vůči ženám ve stejné situaci. Stets a Straus (in Ševčík & Špatenková, 2011) uvádějí, že někteří z mužů, kteří byli napadeni partnerkou (a museli vyhledat lékařské ošetření) tuto skutečnost popírali a důvody fabulovali.

Lepší pochopení problematiky nám poskytne členění obětí. Například Gadd (et al., 2002, in Carnell, 2007) rozlišuje **neodvetné oběti** (non-retaliatory victim) tedy muže, kteří nikdy neužívají násilí ani nepodněcují k násilí, maximálně násilí usměrní – např. zastaví ruku s nožem. Dále pak **odvetné oběti** (retaliatory victim), ty použijí násilí jako reakci na násilí a kontrolují chování partnera. **Rovnocenný bojovník** (equal combatant) je muž,

který podněcuje k násilí a je přibližně stejně násilnický jako partner/ka. **Primární násilník** (primary instigator) je člověk, který podněcuje většinu konfliktů, ale jeho partner/ka je vůči němu příležitostně také násilnický/á. Gadd vycházel ze Scottish crime survey, (Gadd, Farrall, Dallimore, & Lombard, 2002), která uvádí, že 8 % mužských respondentů prohlásilo, že prožili ve svém životě nátlak či výhrůžky ze strany partnera. Z původních 90-ti respondentů (8 %) bylo vyselektováno 22, kteří souhlasili s účastí na interview. Při rozhovorech se ukázalo, že pouze 9 z 22 se definuje jako oběť (neodvetná oběť). Carnell ve vlastním výzkumu v roce 2004 realizoval rozhovor se 14-ti muži, kteří se definovali, jako oběti domácího násilí. Nicméně se při aplikaci Gaddova rozdělení mužských obětí ukázalo, že 6 mužů odpovídalo typu podněcovač, 2 typu rovnocenný bojovník, dva odvetné oběti a čtyři neodvetné oběti. Deseti mužům byly způsobeny modřiny následkem IPV, ale šest z těchto deseti mužů přiznalo fyzické, či sexuální násilí vůči své partnerce. Žádný z respondentů neprojevil zkušenost sexuálního či finančního nátlaku (Carnell, 2007). I na tomto příkladu můžeme vidět, že muži zdaleka nejsou „jasnými“ oběťmi IPV (Ševčík & Špatenková, 2011). Výše uvedené rozdělení dobře reflektuje specifika a úskalí mužů jako obětí.

Všechny prozatímní studie se shodují na tom, že muži mají statisticky menší pravděpodobnost stát se obětí v partnerském násilí než ženy. Projevil se také rozdíl ve finanční situaci, ohrožené osoby mužského pohlaví vykazují lepší finanční situaci nežli oběti ženského pohlaví. Také jsou často v lepším zdravotním stavu. Liší se také převládající forma násilí. Ohrožení muži zažívají signifikantně větší množství psychického a citového násilí nežli fyzického násilí. Finanční nebo sexuální nátlak se vyskytuje ve velmi nízkém procentu případů. Carnell (2007) navíc ve svých rozbořech výzkumů upozorňuje na nebezpečí toho, že muži se mohou sami definovat jako oběti, i když tomu tak v mnoha případech není. Jeden z důvodů může být manipulativní chování jedince vůči partnerce, kterou se navenek snaží označit za viníka a iniciátora násilí a problémů. **Oběť** se od násilné osoby odlišuje například:

- strachem z partnerky a projevu násilí
- pocity studu kvůli své situaci
- projevy empatie vůči násilné partnerce
- snahou o nápravu a udržení vztahu, projevy určité závislosti na své partnerce

Naopak muž, který je **násilnou osobou**, nebo se projevuje, jako typ **Rvnocenný bojovník** vykazuje mimo jiné:

- sebejistotu, nezávislost na partnerce a nízkou míru empatie s ní

- neprojevuje strach z násilné osoby či násilí
- za svou situaci viní ostatní
- nebere v úvahu jakýkoli dopad krize na své děti (Carnell, 2007)

Pokud je ovšem muž obět' neodvetná a „skutečná“, je důležité k němu přistupovat nanejvýš vstřícně a citlivě. Míra emočních ztrát a hrozba psychického traumatu je poměrně vysoká (Ševčík & Špatenková, 2011)

5 Násilné osoby

Vymezit, proč se někteří jedinci ve vztahu chovají násilně a jiní ne, je poměrně obtížné. Vzniklá situace partnerského násilí závisí většinou na více faktorech. Ševčík a Špatenková (2011) vycházejí z aktuálních vědeckých poznatků a rozlišují několik faktorů vzniku agresivního chování. Mezi nimi **chronický stres, frustraci** (tento faktor často souvisí s těžkou sociální či ekonomickou situací, která může ústít právě v agresi), **pocit ohrožení**, specifické **charakteristiky vztahu** (zde může patřit určitá ambivalence a závislost, často přítomná v násilných vztazích), **partnerské neshody, boj o moc** (projev moci a kontroly nad partnerem), **vzory a modely chování** (získané v dětství v původní rodině), **identifikace s agresorem, alkohol a drogy, zdravotní indispozice** (např. dysbalance elektrolytů, pulmonální insuficience atd.), **neurologické poruchy, poškození mozku nebo jeho dysfunkce, psychické onemocnění, poruchy osobnosti a společenská tolerance násilí**.

Mnoho výzkumníků se shoduje, že pachatelé IPV tvoří heterogenní skupinu. V důsledku toho došlo k velkému úsilí rozlišovat podtypy mužů, kteří týrají ženy. Muži jako násilné osoby

Velké množství výzkumů poukazuje na muže jako na hlavní aktéry IPV. Určitě ale nemůžeme tvrdit, že jsou agresivní všichni. Muži tedy nejsou deterministicky násilní (Hearn, 2014). Muži také jsou více fyzicky násilní a spáchají daleko více vražd než ženy (Fischer & Rodriguez Mosquera, 2001). Nicméně mnozí muži, kteří páchají násilí nebo znásilňují, mluví o strachu z žen (Daligald, 2014).

Typologie se u různých autorů liší. Autoři Babcock, Costa a Green (2004) uvádějí, že situace násilných incidentů mají často spojitost s typologií pachatelů. Citově vázaní pachatelé se například uchýlovali k násilnému činu při situaci, kdy je jejich partneri chtěli opustit.

Ševčík a Špatenková (2011) uvádějí souhrn predispozic k násilí u mužů. Více se dopouštějí násilí muži, kteří vyrostli v **násilných domácnostech**, jsou silně **majetničtí a žárliví**, vyznávají tradiční hodnoty a mužskou **nadřazenost**, mají **násilnické sklony**, vykazují **problematické sexuální chování**, projevují **dětské chování** a nejsou schopni **převzít zodpovědnost**. Ve studiích zkoumajících muže a maskulinitu¹ vychází do popředí

¹ „konfigurace genderové praxe, která zahrnuje aktuálně přijímanou odpověď na problém legitimacy patriarchy, která garantuje dominantní pozici mužů a podřízenost žen“ (Connell, 1995)

koncept hegemonie, který je jednou z teorií vysvětlujících muže jakožto pachatele násilí na ženách a dětech. Maskulinita v patriarchálních společnostech tak dává často podklad k legitimizaci násilí (Hearn, 2014). S tímto souvisí teorie sexuálních rolí, která vychází z konceptu sociálních rolí a v oblasti gender pak vede k identifikaci ženské a mužské role, tzn. souboru vhodných behaviorálních vzorců chování pro ženy a muže (Pikálková, 2004).

Cadsky a Crawford (1988, in Holtzworth-Munroeand & Stuart, 1994) dělili pachatele IPV na Obecně násilné a násilné pouze v rodině. Saunders (1992) ve své typologii rozlišuje tři základní typy násilných mužů. Toto dělení se výrazně shoduje s rozdělením Čírtkové (2013), která rozlišuje tyto typy pachatelů (ne jen IPV) :

- **Obecně agresivní pachatel domácího násilí** (GVA- generally violent antisocial). Násilí vůči partnerovi popř. ostatní členům rodiny je pouze jedním z projevů jeho sklonu k agresivitě. Tento typ rozpoznáme díky tomu, že se agresivně projevuje i mimo „zavřené dveře“ a oběťmi nejsou pouze příbuzní. Tento typ pachatele má omezenou empatii a absenci pocitů viny (dismissive attachment style).
- **Pachatel domácího násilí „specialista“** (Family only) vykazuje tendenci se chovat jinak v soukromí a jinak na veřejnosti. Okolím je většinou vnímán pozitivně jako člověk konformní a zásadový. Jeho násilí je většinou vázáno na interakce s partnerem, také není typické soustavné týrání. Často není přítomná závažná psychopatologie a alespoň ze začátku se projevuje i pocit viny. Dle Saundersova (1992) výzkumu, odpovídá polovina násilnických mužů tomuto typu. Jejich násilí je pak často spojeno s alkoholem.
- **Pachatel s psychickou zátěží** (emotionally dysphoric/borderline) často přítomná dezintegrace či narušení osobnosti, emocionální labilita, nižší sociální zdatnost. Osobnost je často poznamenána disfunkčním dětstvím. Násilí je pro ně ventilace disstresu. Saunders (1992) rozlišuje pouze emocionálně nestálé násilníky, kteří se vyznačují převahou násilí psychického. Alkohol a drogy také užívali méně než ostatní typy a představovali asi čtvrtinu všech pachatelů domácího násilí. Mezi osobnostní faktory s vyšší prevalencí u pachatelů IPV patří poruchy: schizoidní/hraniční, narcistická/ antisociální a závislá/kompulzivní (Holtzworth-Munroeand & Stuart, 1994). Narcistickou poruchu jako jeden z hlavních znaků agresorů zdůrazňuje Hirigoyen (2002).

Autoři Holtzworth-Munroeand a Stuart, (1994) provedli srovnání kategorizace agresorů IPV a zjistili, že uvedené 3-kategorické dělení výrazně koreluje také s

kategorizací jiných autorů (např. Elbow, 1977; Ceasar, 1986; Stith Jester & Bird 1992; Hamberger & Hastings, 1985; Gondolf, 1988). Z dalších typologií můžeme uvést například autory Fowler a Westen (2011, in Boxall, Rosevear & Payne, 2015), kteří rozdělují **psychopatické pachatele** (násilí používají instrumentálně pro dominanci, mají většinou historii násilí i mimo domov a často prožili „těžké“ dětství), **hostilní/kontrolující pachatele** (kontrolují, externalizují vinu a cítí se nepochopeni) **hraniční/závislí pachatelé** (nešťastní, v depresích, přecitlivělí a velmi se obávající opuštění partnerem – jsou na něm silně závislí).

Norlander a Eckhardt (2005, in Craparo, Gori, Petruccelli, Cannella & Simonelli, 2014) v meta analytické studii objevili, že na rozdíl od nenásilných mužů, pachatelé IPV konstantně vykazují vyšší hladinu hostility a hněvu.

5.1 Ženy jako násilné osoby

V počátcích výzkumu domácího násilí převládal názor, že projevy násilí žen v intimním vztahu jsou vždy spojeny se sebeobranou. S ohledem na aktuální zjištění můžeme tvrdit, že je tomu tak často, ale ne vždy. Na základě řady výzkumů uvádějí Arnocky a Vaillancourt (2014), že podobně jako u mužů, je násilí pácháno ženami spojeno s žárlivostí, zlostí, trestáním partnerů, nevěrou a snahou o kontrolu a dominanci nad svými partnery. Tato oblast nicméně v problematice partnerského násilí platí za jednu z méně prozkoumaným také kvůli specifikům obětí mužského pohlaví (viz kapitola. 4.4)

Výsledky výzkumů prevalence žen jako aktérek IPV se poměrně liší. Stet a Straus (1979, in Ševčík & Špatenková, 2011) tvrdí, že je skóre fyzického napadení žen a mužů v intimních vztazích poměrně vyrovnané i co se týče prvního násilného impulsu. Ve studiích zaměřených na americké studenty se prevalence fyzického násilí IPV realizovaného ženami pohybuje mezi 12 % a 39 % (Williams et al., 2008 in Iritani, Waller, Halpern, Moracco, Christ & Flewelling, 2013). Násilí ve svých vztazích ovšem neprojevují ženy stejně jako muži. Dle výzkumu Hesterové (2013) nejsou projevy násilí ze strany žen zdaleka tak extrémní jako ze strany mužů. I forma může být odlišná, ženy častěji používají slovní napadání a téměř minimálně sexuální násilí.

Ve velkém množství studií ovšem chybí detailnější rozbor a typologie násilných žen. Jeden druh typologie uvádí např. Carnell (2007), který rozlišuje ženy, jako aktérky násilí v partnerském vztahu na **Vědomé kontrolorky** (Intentional controller), což jsou ženy, které

se cítí jako hodnotnější než jejich partner a pokládají násilné a ponižující chování vůči němu za adekvátní. Pak dále typ tzv. **Odvětná kontrolorka** (retaliatory controller) je partnerkou muže, který se k ní v minulosti choval násilně, a když dojde k jeho oslabení (psychickému či fyzickému) začne se k němu chovat obdobně, jako on se choval k ní. **Chránící se kontrolorka** (self protection controller) může být žena, která například opustila násilníka a v rozhodnutí již nikdy nepodstoupit nic podobného vykazuje agresivní chování vůči novému partnerovi nezávisle na aktuální příčině. Poslední kategorie, kterou můžeme volně přeložit jako Odolávající bojovník (Survivor resisting) charakterizuje ženu, která se rozhodne vzepřít vůči nepřiměřeně dominantnímu partnerovi. Může se jednat i o oběti partnerského násilí, jejichž vůle byla zlomena. Jako další členění můžeme uvést například Millera a Meloye (2006, in Boxall, Rosevear & Payne, 2015), kteří člení na Generalizované násilné jednání (Generalised violent behaviour) – násilí není přímo vztaheno jen na rodinu, Frustrační odpověď (frustration response) můžeme přirovnat k Odolávajícímu bojovníkovi, Obrané chování (Defensive behaviour) obecně charakterizuje ženu, která se začne bránit násilníkovi.

6 Důsledky domácího násilí

Partnerské násilí často neovlivňuje pouze aktéry, ale má často přímý či nepřímý dopad na blízké okolí. Landenburger (1998, in Săucan, Micle, Liiceanu & Oancea, 2011) ve svém výzkumu poukázala na to, že konec násilného vztahu je více procesem, nežli krátkou událostí. Mnoho obětí odchází a znovu se navrácí k násilnému partnerovi než se jej rozhodnou definitivně opustit. V rámci takovéhoho maladaptivního vztahu existuje mnoho potenciálních rizik újmy na psychice či zdraví oběti. Z hlediska trestného činu můžeme rozlišovat viktimizaci primární (tzn. fyzickou či psychickou újmu způsobenou pachatelem oběti), dále viktimizaci sekundární (psychickou újmu způsobenou obětí neodbornou až špatnou reakcí formálních instituce) a pak dále sekundární viktimizací (stav, kdy se oběť nemůže vyrovnat s traumatickým zážitkem) (Voňková & Spoustová, 2008). Hirigoyen (2002) popisuje, že se u obětí může často rozvinout šok, ze kterého vychází bolest a úzkost, také může dojít k dekompenzaci, která se projevuje úzkostí, psychosomatickými potížemi.

6.1 Syndrom týrané osoby

V rámci domácího násilí máme často co do činění s tzv. mnohonásobnou obětí. Oběti partnerského násilí jsou opakovaně zraňovány fyzicky, psychicky či sexuálně osobou, které původně důvěřovaly natolik, že s ní navázaly partnerský vztah. Můžeme říci, že partnerské násilí v jakékoli podobě má vždy silně devastující účinek na fyzický i psychický stav jedince. Často nejvíce paralyzující je pro oběť domácího násilí závislost na strůjci svého trápení (Ševčík & Špatenková, 2011). *Vnější okolí často nedovede pochopit, proč dospělá týraná osoba svého partnera neopustí. Neznalost problematiky pak vede k tomu, že chování oběti je vysvětlováno pomocí falešných mýtů, například tím, že ženě se násilí líbí* (Čírtková, 2008, 26). Vzhledem k tomu, že domácí násilí nedefinuje ojedinělý incident, ale jedná se o dlouhodobější akty zasahující do intimity jedince, můžeme v této souvislosti často hovořit o tzv. syndromu týrané osoby (battered person syndrome - BPS) resp. týraného partnera (battered spouse syndrome). Původně byl tento termín vymezen pouze pro týrané ženy. Nicméně dnes je obecně známo a statisticky doloženo, že oběťmi nejsou pouze ženy. Proto tento termín není vázán na gender, ale je spojen s opakovanou expozicí traumatizujícímu násilnému jednání, kterého se dopouští partner (Čírtková, 2008). Tento syndrom se skládá ze škály různých znaků, které můžeme rozdělit do následujících kategorií (Ševčík, Špatenková, 2011):

Symptomy posttraumatické stresové poruchy – z psychoanalytického hlediska je trauma událost překračující běžný rámec událostí svou intenzitou a neschopností jedince na tuto událost adekvátně reagovat (Laplanche & Pontalis, 1994 in Săucan, Micle, Liiceanu & Oancea, 2011). PTSD (MKN-10: F43.1) můžeme definovat jako zpožděnou reakci na stresovou situaci, která se vyvíjí buď brzy po prožitém traumatu (v tomto případě můžeme hovořit například o násilném činu) nebo později (o několik týdnů nebo měsíců) v souvislosti s menším stresem (Hartl & Hartlová, 2010). Následující symptomy mohou mít podobu například poruch spánku (noční můry), poruchy příjmu potravy, vyčerpání a psychické ochromení. Na emoční rovině můžeme mluvit o úzkosti, strachu, depresi či vině. Což jsou pravděpodobně nefrekventovanější projevy u obětí domácího násilí. V extrémních případech se může projevit disociace, znečitlivění vůči okolním vjemům, psychogenní amnézie apod. (Ševčík & Špatenková, 2011).

Naučená bezmocnost – Termín původně pocházející od M.E.P. Seligmana popisuje jedince, kteří mají tendenci vysvětlovat vnější situace, vnitřními příčinami, tím pádem docházejí k poznatku, že se „nedá nic dělat“ a sami tak „jdou naproti“ roli pasivní oběti, i přesto že situace často není bezvýchodná (Hartl & Hartlová, 2010). V kontextu IPV může u ohrožených osob dojít k situaci, že se jedinec po neúspěšných pokusech odejít, nebo zajistit si pomoc, které se nepodaří (kvůli systémovým nebo jiným faktorům) dostane do stavu, kdy své snahy cokoli změnit vzdá. Naučí se ve své situaci radši přežít, než aby ji řešil, či jí unikl. Toto jednání může mít silný dopad na sebevědomí a sebeúctu jedince. Ten se projevuje často ztrátou respektu k sobě sama, všeobecnou nejistotou, nerozhodností a projevem oddanosti svému trýzniteli. V této souvislosti se ukazuje velice důležitou reakce oběti při počáteční fázi IPV. U pasivně reagujících jedinců je signifikantně zvýšená pravděpodobnost dlouhotrvajícího zneužívání. Tyto oběti vyhledávají pomoc nejčastěji až v okamžiku, kdy jim hrozí ztráta vlastního života.

Sebezničující zvládací strategie – daná osoba může dojít k závěru, že se ocitla v bezvýchodné situaci a není schopná ji jakkoli změnit, nemá kam jít nebo v extrémním případě má obavy, že bude zabita, pokud se pokusí odejít. V těchto situacích, aby pro ně byla realita únosnější, jedinci často volí maladaptivní únikové strategie a sebezničující strategie jako je alkohol, drogy, sebevražedné pokusy či vražedné tendence. Tyto reakce často nabývají tuto podobu:

- Popírání viny útočnicka – oběť omlouvá agresivní a tyranské chování, přisuzuje toto chování mimořádným okolnostem situace (alkohol, nemoc), popř. připisuje

vinu sobě samé/mu.

- Minimalizace násilí – manipulování reality. Jedná se o popírání vážnosti incidentů a celkové situace. Je to forma obrany, která pomáhá redukovat strach z vývoje situace a pro oběť pak činí situaci snesitelnější.
- Bagatelizace následků – týrané osoby zlehčují vážnost následků incidentů (to nic nebylo...), nechťejí si připustit vážnost situace.
- Popírání viktimizace – jedinci zlehčují fakt, že jsou týráni a zneužíváni, následky vysvětlují například lží...
- Odmítání možnosti pomoci – oběti domácího násilí často nevidí naději ke změně své situace. Proto odmítají nabízenou pomoc, jelikož ji vnímají jako „nepoužitelnou“. Tato situace samozřejmě komplikuje efektivní pomoc a změnu situace od pomáhajících pracovníků.

Různí autoři se ale v definici BPS liší. Někteří, např. Abbott (2015), tento syndrom považují jednoduše za podkategorii posttraumatické stresové poruchy. Čírtková (2008) nicméně tvrdí, že příznaky syndromu týrané osoby jsou individuální a ovlivňuje je spousta různých faktorů, včetně kulturních vzorců a sociálních norem. Na základě empiricky doložených poznatků se rámcově shoduje s výše uvedenými projevy. Je také potřeba zdůraznit, že **BPS se automaticky nerozvíjí** v každém případě a u jakékoli oběti. Na vzniku syndromu se podílí:

- 1) Typ či vzorec násilí – především typ partnerského nebo také intimního terorismu.
- 2) Typ previktimní osobnosti – dle Čírtkové (2014) závažnost zvyšuje např. iluze kontroly, deklarovaný cynismus - tzn. předstíraná lhostejnost vůči emocionálním podnětům a situacím, osobnost typu D (vyznačuje se zesílenou negativní emocionalitou a vysokou sociální stažeností) dispoziční pesimismu a nízký well-being.
- 3) Reakce okolí – především bagatelizace a přehlížení.

Syndrom týraného partnera má status viktimizačního syndromu (spolu např. se syndromem CAN, syndromem znásilněné a syndromem rukojmí). Nejedná se tak o zdravotní diagnózu. Viktimizační syndrom dokládá, že se daný jedinec stal obětí určitého násilí, a jeho duševní stav a projevy jsou touto traumatizací pozměněny.

Voňková a Spoustová (2008) uvádějí u některých dlouhodobých obětí domácího násilí i stockholmský syndrom. Mezi násilníkem a obětí se utvoří emocionální pouto, a dojde k identifikaci oběti s jednáním násilníka. Také Cantor a Price (2007) uvádějí, že domácí

násilí často splňuje podmínky pro vznik stockholmského syndromu. Autoři popisují tyto podmínky vzniku:

- 1) Ohrožení psychického či fyzického přežití v rukou násilníka
- 2) Projev alespoň drobné laskavosti vůči oběti
- 3) Izolace z více hledisek
- 4) Bezvýchodnost situace

7 Příčiny a zdroje domácího/partnerského násilí

Hearn (2014) uvádí, že ze shrnutí mezinárodního výzkumu „rizikových faktorů“ „domácího násilí“ vyplývají obecně tyto rizikové faktory: předchozí domácí útok; drobné násilí předznamenávající eskalaci násilí; izolace; genderové nerovnosti ve vztahu; chudoba, sociální vyloučení; zaměstnanecký status žen; těhotenství, špatný zdravotní stav, nějaký druh postižení; násilí v rodině původu/observace násilí; kriminální historie; spolu výskyt *násilí* na dětech a mladistvých. Na vznik IPV můžeme nahlížet také z pozice sociálně demografických faktorů. Například v USA byla prokázána větší prevalence IPV u Hispánců a jedinců černé rasy než u jedinců bílé rasy (Ceatano, Ramisetty-Mikler, & Field, 2005). Dosavadní výzkumy také ukázaly, že míra násilí (kromě sexuálního) je větší v rodinách, jejichž příjem je nižší než životní minimum (Pikálková, 2004).

7.1 Jednofaktorové teorie

V rámci pokusů o vysvětlení příčin vzniku partnerského násilí existuje mnoho teorií. Různí autoři je člení odlišně. Možné členění uvádí jednofaktorový a multifaktoriální přístup. **Biologicko genetické teorie** vysvětlují pouze obecné predispozice k násilí, nikoli specifické formy pro partnerské násilí. Tyto teorie jsou v současné době překonány, protože současná literatura pojímá tento fenomén vesměs komplexněji (Lovaš, 2010 in Ševčík & Špatenková, 2011)

V rámci **psychologických teorií** převládá názor, že příčiny tkví v povahových zvláštěnostech násilné osoby (Ševčík & Špatenková, 2011). Tyto teorie nahlížejí na fenomén partnerského násilí na mikroúrovni a jeho vznik připisují intra-individuálním faktorům (Knight & Hatty, 1987 in Marvánová-Vargová at al., 2008). K prvotním teoriím můžeme zařadit Freudův koncept masochismu, který zdůrazňuje touhu oběti, aby s ní byla nakládáno jako s bezmocným, závislým dítětem. Tato úvaha vychází ze selhání řešení Oidipova komplexu (Freud 1969 in Ševčík & Špatenková, 2011). Freud (2000, 51) také říká, že *ukrutnost a pohlavní pud spolu co nejužěji souvisejí*. Toto vysvětlení se považuje za již teoreticky přežité. Dále zde můžeme zařadit psychiatrický model (Pikálková, 2004), jehož klíčové determinanty vzniku násilí jsou osobnostní charakteristiky útočnicka. Některé přístupy zdůrazňují i osobnostní charakteristiky oběti. Například Shainess (1979) mluví o pervazivním kognitivním stylu patrném majoritně u žen. Oběti označuje jako inhibované, pasivní a bezmocné. V kontextu agresorů operuje s pojmy jako alkoholismus, frustrace a porucha osobnosti. Masochistické oběti – ženy, jsou

přitahovány k násilným mužům. Celý koncept masochismu chápe jako ovlivněný kulturně a vývojově, nikoli libidózními silami, jak to chápal Freud.

Jako **Sociálně – psychologické faktory** zmiňují Voňková a Spoustová (2008) zážitky z dětství, které ústí v mezigenerační přenos násilí. Dle Pikáلكové (2004) je východisko sociální psychologického modelu, pečlivá analýza externích environmentálních faktorů, které mají vliv na rodinu jako celek. Analyzovány jsou tedy oblasti jako struktura rodiny, modely učení v rodině, stresové faktory v rodině, intergenerační přenos vzorců násilného chování a vzorce rodinné interakce.

Sociologické teorie nahlízejí na tuto problematiku v rámci jakési společenské makroúrovně. Násilí páchané muži na jim známých ženách je jistě jednou z nejrozšířenějších forem porušování lidských práv (Renzetti et al. 2001; Líbal & Parekh, 2009, in Hearn 2014) a díky velkému rozsahu domácího násilí, paradoxu násilí a intimity je tento fenomén významným tématem sociologie a sociálních teorií (Hearn 2014). Je to také právě společnost, kdo určuje, co je oprávněné a neoprávněné násilí stejně tak jako stupně přijatelného a nepřijatelného násilí (Manu, 2014). Pikáلكová (2004) rozděluje sociologické teorie na několik poddruhů:

Teorie sociálního učení ukazuje transgenerační přenos vzorců. Už vývojoví psychologové upozornili na to, že u dětí se velmi záhy projevují tendence napodobovat chování dospělých. Observačním učením si osvojujeme řadu vzorců chování, které se projevují ve většině oblastí našeho života (Plháková, 2003). Podle Bandury (1979, in Marvánová-Vargová, 2008) se děti učí mnoha vzorcům chování díky tomu, že jsou s nimi konfrontovány a vnímají odpovídající chování v rámci řešení problému a reakce na okolní svět. Tak může být skrze rolové modely napodobováno jak pozitivní tak negativní chování.

Rodina je primární sociální skupinou, kde si každý jedinec osvojuje základní společenské role (manžel, manželka, rodič, dítě). Zde se také jedinci často poprvé setkají s násilím a agresivitou. Učí se, jak na ně reagovat, popřípadě jak si je racionálně odůvodnit. Podle teorie sociálního učení tak jedinci, kteří v mládí zažili či zažívali násilí, vykazují častější tendenci k užití násilí v pozdějším věku ve své vlastní rodině než ti, kdo takovou zkušenost nemají nebo ji mají jen minimální. (Gelles, 2003 in Pikáلكová, 2004). Podle Gellese (1978) se ženy, které vyrůstaly v násilných rodinách, naučily přijímat či tolerovat násilí a vědomě či nevědomě ho očekávat i ve svých vlastních vztazích, s čímž také souvisí fenomén naučené bezmocnosti (viz. kapitola 6.1). S uvedenými tvrzeními korelují i další studie. Například autoři Halford, Sanders a Behrens (2000) ve své studii

odhalili, že v párech, kdy muž byl vystaven nějakému druhu násilí v primární rodině, projevil i větší množství negativního afektu v komunikaci a diskuzích se současnou partnerkou.

Situační teorie / teorie napětí

Dalším z pohledů na vznik IPV je faktor stresu. Empirická šetření opakovaně potvrzují, že jedinci s nejnižší mírou stresu projevují také nejméně násilí. Muži, kteří trpí stresem, více napadají své partnerky (Ševčík & Špatenková, 2011). Pod vlivem stresu se stává zranitelná celá rodina. Společně s velkým emocionálním nasazením, které je typické pro vztahy v rodině, se rodina stává místem s větší koncentrací závažných stresových situací než u jiných skupin. (Hotaling & Strauss, 1980 in Marvánová-Vargová et al., 2008). Situační teorie udává, že agresivita a násilí závisí na dvou faktorech. Prvním je strukturální stres a zároveň nedostatek „vyrovnávacích“ mechanismů v rodině. Druhým faktorem jsou kulturní normy dané společností týkající se užívání síly a násilí (Pikálková, 2004).

Teorie zdrojů (Resource theory) předpokládá, že všechny sociální systémy včetně rodiny fungují na existenci určitého stupně manipulace či hrozby mocí. Čím více zdrojů (sociálních, personálních, ekonomických) má osoba k dispozici či vlastní, tím větší mocí disponuje (Lawson, 2012). Násilí tedy chápe jako zdroj k dosažení osobních zájmů. Dá se tedy chápat, že násilí je použito až teprve tehdy, pokud jsou ostatní zdroje/možnosti vyčerpány nebo nedostupné.

Feministické teorie *Centrální tezi feministických přístupů tvoří ta, že ekonomické a sociální procesy fungují takovým způsobem, že přímo i nepřímo podporují patriarchální uspořádání společnosti (patriarchální řád, tzn. společnost ovládanou muži), který se projevuje ve všech společenských institucích, tedy i v rodině* (Pikálková, 2004, 19) Feministické teorie tedy vidí násilí na manželkách/partnerkách jako zvláštní fenomén, na který by mělo být nahlíženo mimo ostatní typy domácího násilí (Lawson, 2012). Dutton (2006) uvádí, že můžeme feministické teorie považovat za sociologické, protože vycházejí ze sociologické struktury společnosti. Feministické přístupy obecně zdůrazňují nadřazenost mužů, která upevňuje přirozenou autoritu ve vztahu k ženám (viz. 5.1). Marvánová – Vargová (et al., 2008) uvádí, že již v rámci rané socializace ve společnosti jsou chlapci vedeni k demonstraci síly a moci. Tato situace nepřímo dovoluje podrobení žen pomocí násilí a podobných praktik (Ševčík & Špatenková, 2011). Za hlavní příčinu je tedy považována snaha mužů o získání a udržení kontroly a dominance ve spojení s potřebou demonstrace moci a síly (Marvánová-Vargová et al., 2008). I manželství je instituce, která

ženy legitimně situuje do rolí obětí domácího násilí. Aby ženy manželství dosáhly, musí být poslušné, femininní, tolerantní a vzdát se svých vlastních ambicí (Ševčík & Špatenková, 2011). Nicméně nemalé množství příkladů IPV páchaných ženami vůči svým partnerům v euroamerické kultuře by tento faktor, pokud bychom ho označili jako jedinou a hlavní příčinu IPV, vyvracelo. Pokud bychom se zaměřili na některou zemi třetího světa se silně patriarchálním založením, můžeme nalézt určité souvislosti. Například autoři Ali Yassim a Omer (2014) ve své studii zjistili korelaci mezi polygamií manželstvím a prevalencí IPV mezi súdánskými ženami.

7.2 Multifaktoriální teorie

V současné literatuře převládá názor, že domácí násilí je výsledkem několika faktorů (Manu, 2014; Ševčík & Špatenková, 2011). Hojně citovaný Dutton (2006), autor vnořené ekologické teorie (nested ecological theory), pracuje se čtyřmi strukturálními rovinami zdrojů a příčin domácího násilí. Rozlišuje:

- **Makrosystémovou rovinu**, která zahrnuje pohled společnosti a jejích hodnot, která se opírá o patriarchální hierarchizaci společnosti. K tomuto přesvědčení se váže řada mýtů, které mohou ústit v domácí násilí. V rámci této roviny se také zabývá socioekonomickým postavením žen ve společnosti.
- **Exosystémovou rovinu**. Exosystém představuje širší komunitu lidí, ve které se jedinec pohybuje – tedy jakési sociální okolí jedince. Ševčík a Špatenková (2011) definují exosystém jako předivo vztahů, které poutají rodinu k makrosystému.
- **Mikrosystémová rovina**. Tím je samotná rodina, její interakční vzorce a specifické strukturální elementy. Z rodinného soužití plynou různá rizika, která přispívají k tvorbě domácího násilí. Mezi ně patří privátnost, dané předepsané role členů a existence neformálního práva rodiny, která ovlivňuje chování jejich členů.
- **Ontogenetická rovina**. Tato rovina hledá příčiny v individuálních charakteristikách obou osob (násilné i ohrožené) a zkoumá jejich vzájemné interakce. Odkazuje tak na původní teorie – viz. psychologické teorie. *Přímý kontakt s násilím v dětství je rizikovým faktorem pro rozvoj násilí v dospělosti* (Ševčík & Špatenková, 2011,37).

V rámci zkoumání zdrojů vzniku IPV rozsah výzkumu neumožňuje detailně se zaměřit

na všechny možné teorie vzniku násilí. Z uvedeného srovnání nicméně vyplývá, že velkou roli hraje nastavení primární rodiny. Proto se tato studie zaměřuje primárně na mikrosystémovou rovinu jedince a přezkoumává teorii sociálního učení. Dle Hydeové (Atkinson, 2003) je vliv sociálního učení a sociálních rolí klíčový pro výběr partnera. Při samotném výběru partnera se většinou ženy zaměřují na jiné charakteristiky nežli muži, také díky faktu, že ve většině světa mají ženy nižší postavení a nižší sociální status nežli muži.

8 Citová vazba

Fakt, že má dětství na psychický sociální i emocionální vývoj člověka zcela krucální význam, je bezpochyby všeobecně uznáván. Pro emocionální vývoj člověka jsou esenciální především rodiče a vztah s nimi. Mahlerová (Mahlerová, Pine & Bergamnová, 2006) popisuje separačně individuální proces, kde figuruje primární objekt lásky. Autoři uvádí, že od začátku vývoje se dítě vyvíjí v matici duální unie matka-dítě, matka je zcela esenciální osobou. Různí výzkumníci uvádějí (Goldenson, Heffner, Foster & Clipson, 2007), že na vztahy v dospělosti má velký vliv právě vztah v dětství s pečujícími osobami. Koncept citového připoutání a jeho vliv původně rozpracoval Bowlby (2010).

Anglický název „attachment“ je překládán různými způsoby. Čikošová a Preiss (2011) uvádějí, že nejčastější překlad jako připoutání, citová vazba, vztahová vazba nebo vztahové pouto. Pro účely této studie budeme operovat s pojmy citová vazba popř. připoutání.

Bowlby (1969, in Čikošová & Preiss, 2011) definoval citovou vazbu jako trvalé emoční pouto, které definuje potřeba vyhledávat a udržovat blízkost s určitou osobou a to především ve stresových situacích. Bowlbyho teorie tedy předpokládá vytváření blízkých citových pout. Potřeba připoutání (attachment) patří bezesporu mezi základní potřeby a velkým dílem formuje rozvoj osobnosti daného jedince.

Zastánci teorie citové vazby předpokládají, že děti internalizují rané zkušenosti s ošetřujícími osobami do funkčních vzorců. Mnoho autorů aplikuje tuto teorii k výzkumu a pochopení romantických vztahů v dospělosti (Goldenson, Heffner, Foster & Clipson, 2007). Vzorce připoutání definuje Grawe (2006, 215) jako *paměťové obsahy, které se člověku trvale vryly do paměti a týkají se reakcí na stres, regulace emocí, nezáměrného vnímání, automatizované neverbální regulace vztahů a reakcí vyhýbání*.

Kulísek (2000) uvádí souhrn základních typologií citové vazby. Dle pozorovaných projevů dětí byly rozlišeny dvě základní kategorie citové vazby – jistá citová vazba a nejistá vztahová vazba. Nejistou citovou dělí na tři podkategorie.

- **Jistý typ** (secure) – pro daný typ dětí představuje osoba matky bezpečné zázemí. Dítě je v přítomnosti matky adekvátně samostatné, zároveň ale vyhledává její přítomnost. Tento typ vazby představuje určité pomyslné kontinuum.
- **Vyhýbavý typ** (avoidant) – děti s tímto nejistým typem vazby jsou během separace zdánlivě adaptovány. Jejich projevy emocí jsou inhibovány.

- **Vzdorovitý/ambivalentní/odmítavý typ** (resistant) – tyto děti vykazují značně ambivalentní chování vůči pečující osobě. Vykazují potřebu její blízkosti, ale zároveň ji odmítají. Někdy vykazují protichůdné, či obtížně rozlišitelné prvky v chování
- **Úzkostně dezorganizovaný (anxious/disorganized)** – během stresové situace se děti chovají zároveň vyhýbavě a zároveň odmítavě.

Rané zkušenosti s méně citlivými a pomáhajícími pečujícími osobami často vedou k nejistému stylu připoutání (Brosman, Braet & Vlierberghe, 2010).

8.1 Neurobiologický základ teorie vztahové vazby

Grawe (2006) uvádí, že člověk potřebu připoutání sdílí s ostatními sociálně žijícími zvířaty, nejvíce je však prozkoumána u opice makak rhesus. Ale i u dalších zvířecích mláďat se projevuje, při ponechání v cizím prostředí o samotě, vzorec reakcí. Tyto vzorce souhrnně nazýváme protestní reakce. K těmto vzorcům se řadí např. „stresová vokalizace“², zesílená motorická aktivita, zrychlení srdečního tepu a následné vylučování stresových hormonů. Základem této reakce je neuronální spínací obvod, který je v současné době dobře prozkoumán. S přibývajícím věkem se snižuje aktivovatelnost tohoto spínacího obvodu a to více u samečů než u samic. Chemické látky, které jsou schopny účinně regulovat a modulovat aktivitu tohoto obvodu, jsou především transmittery stimulující glutamátové receptory, a neuropeptidy (oxitocin a prolaktin). Tyto látky hrají důležitou roli při aktivaci mateřského pečujícího chování. Panksepp (1998) tento proces chápe jako hlavní hybnou sílu vzniku a udržení sociálních vazeb u savců. Pokud tedy mělo dítě strach nebo bolest a našlo útěchu u matky, dojde k aktivaci a uvolnění mimo jiné oxytocinu a opiátů. Díky dobrému připoutání dochází k osvojení vzorce reakce a následnému rychlejšímu utlumení vzorce strachu či jiných nemocí. Jestliže pozitivní připoutání chybí, nemůže dojít k osvojení adekvátní reakce. To reálně znamená, že je těžší u dítěte regulovat negativní emoce a uklidnit ho. Pokud se v dětství nemohla vytvořit dobrá regulace emocí, tak se nedostává ani v pozdějším věku. *Tedy v době, kdy u dětí s jistým připoutáním dochází k přechodu regulace emocí v intimních vztazích k seberegulaci* (Grawe, 2006, 197). Neschopnost regulace negativních emocí můžeme detekovat téměř u všech psychických poruch. Látky, které jsou vylučovány při pozitivní reakci, mají také silné tlumící účinky na agresivní chování. Panksepp (1998) tím také

² Naříkavé zvuky podobné pláči, také nazývané „zvuky v izolaci“

vysvětluje souvislost mezi kulturami s běžnou blízkostí a kontaktu mezi dětmi a dospělými a nižším výskytem agresivního chování, než u jiných kultur.

Vzorec připoutání je výsledkem opakujících se vztahových zkušeností, které dítě získalo v kontaktu se svými primárními vztahovými osobami (Grawe, 2006, 197). Tyto zkušenosti se projevují také ve specifických konstelacích motivačních schémat přibližování a vyhýbání, což se stává určující silou pro **prožívání a chování** v blízkých vztazích. Také tyto rané zkušenosti vedou k vytvoření neurofyziologických spínacích obvodů, které jsou klíčové pro regulaci emocí a neurofyziologických parametrů (Grawe, 2006).

8.2 Vliv citové vazby na život jedince

Výsledky výzkumů ukazují, že pokud zkoumáme děti s jistým a nejistým připoutáním v průběhu vývoje v signifikantní většině případů budou výrazné rozdíly ve zkoumaných attributech ve prospěch jedinců s jistým připoutáním. Výzkumy také potvrdily, že připoutání, citová vazba, má přímý, či nepřímý dopad na jednotlivé aspekty lidského života. Velké množství výzkumů také potvrdilo vliv typu připoutání a psychiatrickou diagnózu. *Děti s nejistým – vyhýbavým stylem připoutání ve svých učitelích vyvolávali trestající reakci (Grawe, 2006, 208)* Děti s nejistým – ambivalentním připoutáním často nechávají iniciativu a vedení na učiteli a ostatních dětech. Pokud je ostatní děti terorizují a utlačují, nechají si to líbit a přijímají roli oběti – opakují tak vzorec, který znají z domova. Jedinci s nejistým typem připoutání mají tedy zpravidla problémy v mezilidských vztazích (Grawe, 2006).

9 Podobné studie

Různé studie se již dlouho zabývaly přenosem vzorců chování v generacích rodin. Výzkumníci zjistili, že funkční, stejně jako nefunkční modely lidského chování se předávají z generace na generaci v rámci rodinného systému (Bowen, 1978). Abbasi a Safdar (2010) dokonce tvrdí, že každá rodina je ovlivněna aspoň sedmi generacemi chování. Dorr & Kovaric (1980, in Abbasi & Safdar 2010) tvrdí, že rodinné a environmentální pozadí spolu s observačními podmínkami k učení, vysoce interagují s tendencí pravděpodobného agresivního jednání.

Z výzkumů také vychází, že muži, kteří prožili týrání jako děti, mají větší pravděpodobnost stát se tyranem v dospělosti, nežli muži, kteří týrání nebyli. Ženy, které byly jako děti týrány, nebo byly svědky týrání, mohou v dospělosti vnímat násilí jako přirozenou součást rodiny či vztahu ať už z pozice pachatele, či oběti (Craparo, et al., 2014).

Mnohé teoretické a empirické studie poukazují na možné spojení mezi zkušeností žen citového týrání a pozdější viktimizaci IPV (Gay, Harding., Jackson, Burns & Baker, 2013). Pikálková (2004) ve své studii jako nejsilnější faktor incidence násilného chování mezi partnery označuje zkušenost násilí otce vůči matce v dětství respondentky. Ženy, které v dětství byly svědkem projevu násilí otce vůči matce, měly dvakrát vyšší pravděpodobnost zažít násilí ze strany partnera než ty, které toto neprožily. Dalším faktorem bylo projevené násilí vůči respondentce rodiči/rodičem.

Výzkumů zaměřených na citovou Vazbu a IPV není mnoho. Tak například Kesner a McKenry zkoumali 149 heterosexuálních párů, přičemž zjistili, že výsledky stylu připoutání byly jedinečnými prediktory IPV mužů vůči ženám. U partnerek násilných mužů pak byl zjištěn signifikantně vyšší nejistý styl připoutání.

Dlouhodobá studie 477 žen, kterou prováděli Parks, Kim, Day, Garza, a Larkby (2011 in Gay, Harding, Jackson, Burns, Baker, 2013) našla riziko viktimizace třikrát vyšší u žen s anamnézou ubližování v dětství (maltreatment) než u osob bez historie týrání v dětství. Týrání v dětství se projevuje jako klíčový faktor při viktimizaci žen IPV v dospělosti a také jako důležitý a nejsilnější prediktor vzniku násilného vztahu (Berzenski & Yates, 2010).

Autoři Gay, Harding, Jackson, Burns, Baker (2013) ve své studii zkoumali 396

studentek. Přibližně 56 % respondentek potvrdilo nějakou formu emocionálního zneužití (CEA), 147 (31,1 %) potvrdilo alespoň jeden příklad fyzického násilí spáchaného ze strany partnera.

Giusepe Craparo (et al., 2014) ve své studii zjistil, že alexithymie, depresivní symptomy a nejistý styl připoutání byly v negativní korelaci se schopností vyrovnat se se stresem u žen ve skupině s IPV, v porovnání s kontrolní skupinou. Výsledky obecně zdůrazňují přítomnost nejistého stylu připoutání mezi ženskými oběťmi domácího násilí.

PRAKTICKÁ ČÁST

10 Metodologie výzkumu

10.1 Cíle výzkumu a výzkumné otázky

Téměř všichni současní autoři, se shodují, že vznik a vývoj IPV je kombinací více multifaktoriálních vlivů (viz. kapitola 7.2). Je tedy nemožné se domnívat, že např. nejistý styl připoutání, by byl jediným faktorem vedoucím ke vzniku násilného vztahu. Pokud tedy chceme porozumět kontextu citové vazby k rodičům v rámci problematiky IPV, je důležité porozumět této problematice jako celku a pochopit ji v kontextu celého prožitku a co nejlépe zmapovat ostatní působící vlivy. Proto jsem se rozhodla pojmout toto problematiku pomocí **interpretativní fenomenologické analýzy** (interpretative phenomenological analysis, dále jen IPA), jejímž výzkumným fokusem je porozumění žité zkušenosti člověka. IPA pomáhá detailně prozkoumat, jak člověk utváří význam své zkušenosti, což nám umožňuje porozumět jednotlivé události nebo procesu – fenoménu (Smith, Flowers & Larkin, 2009 in Řiháček, Čermák, Hytych a kol., 2013). Výzkumník v rámci *IPA tedy fenomenologicky prozkoumává zkušenost konkrétního člověka z jeho perspektivy a zároveň si uvědomuje, že v tomto porozumění hraje ústřední roli také výzkumníkova zkušenost a jeho pohled na svět, stejně jako interakce mezi ním a participantem* (Smith, 2004, in Řiháček, Čermák, Hytych a kol., 2013, 10)

Cílem výzkumu je tedy zjistit možné faktory působící na oběti při zkušenosti IPV. Dále pak zařadit do kontextu těchto faktorů citovou vazbu.

Primární výzkumná otázka se tedy ptá, jak je prožívána a vnímána určitá situace jedincem nebo skupinou jedinců, v této práci tedy primární otázka IPA zní:

- Jaká je zkušenost žen, které byly obětí partnerského násilí?

Tato práce si stanovuje také sekundární otázky, které zní:

- Jaká je role citové vazby k rodičům ve zkušenosti IPV?
- Jaké byly příčiny setrvávání v násilném vztahu?

10.2 Kvalitativní výzkum

Pro svoji diplomovou práci jsem si zvolila kvalitativní výzkum, i přes jeho větší časovou náročnost a to z důvodů umožnění hlubšího proniknutí do vybrané problematiky. Umožňuje holistické vnímání zkoumaného fenoménu a tedy také možnost lépe mu porozumět v kontextu a přirozených podmínkách. V problematice partnerského násilí se objevuje velké množství proměnných a dynamických výtahových nuancí. Jejich pochopení je možné lépe skrze kvalitativní výzkum. Umožňuje také pochopit způsob, jakým lidé interpretují sociální okolí, své zkušenosti a prožívání.

Glaser a Corbinová (1989) definovali kvalitativní výzkum jako výzkum, jehož výsledků se nedosahuje pomocí statistických metod nebo jiných způsobů kvantifikace. Mnoho autorů se ale s touto definicí neshoduje včetně Hendla (2008), který uvádí, že žádný obecně uznávaný způsob definice či návodu na tento výzkum neexistuje. Hendl se nicméně přiklání k definici metodologa Creswella (Cresswell, 1998, 12 in Hendl, 2008, 48) podle něhož je *“Kvalitativní výzkum proces hledání porozumění založený na různých metodologických tradicích zkoumání daného sociálního nebo lidského problému. Výzkumník vytváří komplexní holistický obraz, analyzuje různé typy textů, informuje o názorech účastníků výzkumu a provádí zkoumání v přirozených podmínkách“*.

Na začátku vybrané otázky může výzkumník většinou modifikovat a doplňovat v průběhu výzkumu. Proto zde můžeme mluvit o emergentním nebo pružném typu výzkumu. Práce kvalitativního výzkumníka je také často přirovnávána k činnosti detektiva. Výzkumník analyzuje jakékoli informace, které přispívají k zodpovězení výzkumných otázek a provádí induktivní a deduktivní závěry. Sběr dat a jejich analýza probíhají v delším časovém horizontu. Výzkumník provádí analýzy dat a jejich sběr současně – po sběru dat je zanalyzuje a na základě výsledků se rozhodne, která data potřebuje a začne znovu s jejich sběrem a analýzou (Hendl, 2008).

Mezi další charakteristiky kvalitativního výzkumu bychom mohli uvést například to, že se provádí pomocí delšího a intenzivnějšího kontaktu s terénem nebo situací jedince. Výzkumník se také snaží získat integrovaný pohled na předmět studie a jeho kontextovou logiku spolu s pravidly v dané oblasti. Hlavním úkolem je zjistit, proč lidé v určitém prostředí jednají, tak jak jednají a jak organizují své všední aktivity a interakce (Miles & Creswell, 2003; Huberman, 1994; Bogdan & Biklen, 1992 in Hendl, 2008).

Mezi nevýhody kvalitativního výzkumu můžeme zařadit například špatnou zobecnitelnost a obtížnou testovatelnost hypotéz a teorií. Výrazně vyšší časová náročnost

je také nesporným záporem. Někdy se tomuto výzkumu vytýká neprůhlednost a malá transparentnost. Je zde také třeba si dávat pozor na ovlivnění výsledků výzkumu výzkumníkem a jeho preferencemi, což je v případě kvality snadnější než u kvantitativních výzkumů (Hendl, 2008).

Ačkoli tomu tak vždy nebylo, můžeme dnes kvalitativní přístup v psychologickém výzkumu považovat za odbornou komunitou přijímaný a legitimní vědecký přístup (Mioviský, 2006).

10.3 Výběr základního souboru a jeho popis

Základním souborem jsou **dospělé ženy**, občanky **České republiky**, které se v průběhu svého života staly **oběťmi partnerského násilí** (dále pak IPV-V), které trvalo po dobu min. šesti měsíců (viz. kapitola 1.1). Další podmínkou je fakt, že respondentky již nejsou v přímém ohrožení psychického, či fyzického násilí (např. žena se s manželem rozvedla a nejsou v kontaktu) a to po dobu min. jednoho roku.

K výběru souboru jsem použila několik metod výběru, aby se mi podařilo saturovat vzorek. K výběru jsem použila vždy metodu záměrného výběru a to v několika jejích variantách. Jedna z variant byl **prostý záměrný výběr**, což je metoda zřejmě vůbec nejpoužívanější. Výběr účastníků provádíme podle jejich určitých vlastností a charakteristik. Kritériem výběru je tedy právě určená vlastnost nebo soubor vlastností a samozřejmě ochota jedinců se do výzkumu zapojit (Mioviský, 2006). Další metodou byl **záměrný výběr přes instituce**, kdy využíváme určitý typ činnosti či služeb nějaké instituce určené pro skupinu potencionálních probandů. Tato metoda je z hlediska času a nákladů pro výzkumníka efektivní, výběr však může být zkreslen tím, že klienti institucí často představují pouze část spektra z dané cílové skupiny (Mioviský, 2006). V mém případě, jsem kontaktovala organizace, které pracují s oběťmi domácího násilí, popřípadě s lidmi se slabším sociálním zázemím či s drogově závislými. Ke kontaktu organizací, které se nespecializují na domácí násilí, jsem se rozhodla také kvůli výzkumům, které byly v těchto zařízeních realizovány.

Výběr vzorku metodou sněhové koule patří k jedné z nejpoužívanějších metod. Existují její různé varianty, ale základním východiskem této metody je kontakt s „první vlnou“ účastníků výzkumu. Tehdy hovoříme o tzv. nulté fázi. Prostřednictvím prvotního kontaktu získáváme skupinu probandů pro tzv. první fázi. Ty může nominovat účastník

nulté fáze a v tomto bodě je možno kombinovat tuto metodu s jinými např. prostým náhodným výběrem, či můžeme sledovat profesní nebo věkovou linii (stratifikovaný výběr). Ze stručného popisu tedy můžeme vyvodit, že se jedná o metodu, jejíž definitivní podobu vytváříme a měníme v průběhu studie v závislosti na potřebě z hlediska saturace dat (Miovský, 2006).

V průběhu sběru dat jsem měla v plánu oslovit **8 respondentů**. V průběhu výzkumu vznikla vysoká experimentální mortalita – tedy nedobrovolný úbytek respondentů (Ferjenčík, 2010). Pokud se zaměříme jen na ženy, které vyslovily zájem se na výzkumu podílet, byla experimentální mortalita více než 70 %. Hledání vhodných respondentů do mého výzkumu trvalo přibližně rok. Za účelem získání respondentů jsem kontaktovala nejrůznější organizace specializující se na tuto problematiku a to telefonicky, elektronicky či osobně. Byly kontaktovány organizace jako Persefona, Magdalenium, Kappa help v Přerově, Krizové centrum Olomouc, Intervenční centrum Olomouc, Rosa a Profem. Dále pak jsem za účelem výběru respondentů realizovala stáž v K-centru Olomouc. Dále pak byli osloveni ředitelé oblastních charit. Byla oslovena i bývalá zaměstnankyně výchovného ústavu, která stále udržuje s některými oběťmi domácího násilí osobní kontakt. Také bylo osloveno několik pracovníc, které pracují/pracovaly s týranými ženami. Dále pak byly umístěny inzeráty na internetové (také facebookové) stránky. Užší spolupráce byla přislíbena Centrem následné péče v Jihlavě, nicméně nakonec nebyla realizována v domluveném rozsahu. Tři respondentky byly zprostředkovány přes Azylový dům v Olomouci a v Opavě. Reálně proběhlo **8 rozhovorů**, přičemž 2 jsem musela ze základního souboru vyloučit. Jednu probandku proto, že se ukázalo, že její případ nenaplnuje znaky domácího/partnerského násilí. A pak také probanda, protože v průběhu rozhovoru vyšlo najevo, že má za sebou násilný vztah, ve kterém zastával úlohu násilníka. Výsledný vzorek včetně délek jejich vztahu ukazuje tabulka č. 2 (jména respondentek byla změněna, stejně jako jména jejich dětí a demografické údaje).

Respondentka	Délka násilné etapy ve vztahu (v letech)	Délka vztahu celkově (v letech)	Děti (+ z jiných vztahů)
Patricie	6	11,5	2
Izolda	0,5	1	-
Jasmína	7	9 (stále trvá)	3 (+ 1)
Monika	15	20 (stále trvá)	6
Lucie	20	20	3
Kristýna	10	Cca 20	3

Tabulka č. 2. – Délka vztahu a počet dětí respondentek

10.4 Metody získávání dat a průběh výzkumu.

Jako jednu z metod získávání dat jsem si zvolila **polostrukturované** interview, které je pravděpodobně vůbec nejrozšířenější metodou. Oproti nestrukturovanému interview nicméně vyžaduje náročnější technickou přípravu. Nejprve je totiž potřeba vytvořit si určité schéma, které je pro tazatele závazné. Toto schéma obvykle specifikuje druhy otázek, které se budeme účastníkům klást. Tímto definujeme určité jádro interview – tzn. minimum otázek, které máme za úkol probrat. Na tyto otázky se nabalují další témata a otázky, které tazateli připadají jako vhodné pro doplnění informací. Polostrukturované interview jsem si zvolila kvůli jeho schopnosti eliminovat nevýhody nestrukturovaných a plně strukturovaných interview. U této metody také přikládáme větší váhu prostředí výzkumu (Miovský, 2006). Já jsem svůj výzkum realizovala v prostorách organizací, které pracují s jedinci v krizi, těžké životní situaci nebo se specializují na práci s oběťmi domácího násilí.

Interview je obvykle kombinováno také s metodou pozorování. Podle Miovského (2006, 156) dokonce „*bez kvalitního pozorování není možné provádět kvalitní interview.*“

Rozhovory jako takové probíhaly od listopadu 2015 do února 2016. Délka rozhovorů oscilovala mezi 30 -120 min. K záznamu rozhovorů byl použit diktafon. Před každým rozhovorem proběhlo shrnutí výzkumu a podpis informovaného souhlasu. Respondenti byli také poučeni o anonymitě výzkumu a o možnosti neodpovídat na otázku která jim bude nepříjemná. Pro respondentky jsem měla připraveny 4 okruhy otázek (dětství, násilný vztah, období po konci vztahu, reakce okolí), přičemž jsem se doptávala doplňující otázky. Pouze v jednom případě měl výzkum jiný průběh. Monika (bez přímého

vyzváni) začala samovolně popisovat celou zkušenost (cca 1,5 h). Následně jí byly položeny otázky, které ve svém monologu nezmínila.

10.5 Metody zpracování a analýzy dat

Jednotlivé rozhovory byly fixovány pomocí matrice (v tomto případě diktafon) a následně proběhla doslovná transkripce dat. Transkripce byla kontrolována opakovaným poslechem. Po přepisu byl daný záznam rozhovoru vymazán. Samotná analýza dat proběhla ve více fázích, dle doporučené analýzy IPA (Řiháček, Čermák, Hytych a kol., 2013).

- **Čtení a opakované čtení** – výzkumník projevuje aktivní zájem o data a pokouší se empaticky se vcítit do „kůže“ respondenta. Přepsaný rozhovor byl tedy opakovaně čten.
- **Proběhla tvorba poznámek a komentářů** a jejich poznačování do vytištěného transkribovaného rozhovoru. Během čtení byly na levou stranu textu psány poznámky, které zachycovaly důležité momenty vzhledem k tématu výzkumu. Tato fáze se může jevit blízka volné analýze textu. *Cílem je tvorba komplexních a detailních poznámek k datům, která mají deskriptivní povahu, a jsou tak v souladu s fenomenologickým postojem, díky němuž zůstáváme blízko respondentova vidění světa* (Řiháček, Čermák, Hytych a kol., 2013).
- **Rozvíjení vznikajících témat** - V této fázi probíhá redukce objemu dat a našich poznámek prostřednictvím formulování tzv. **rodících se témat** (Řiháček, Čermák, Hytych a kol., 2013). Cílem této fáze bylo přetavit poznámky do výstižných témat, která souvisí s naším výzkumem.
- **Hledání souvislostí napříč tématy** proběhlo po fázi zmapování témat. Témata byla graficky znázorněna a byly mezi nimi hledány souvislosti a možná propojení. Po dokončení této fáze u jednoho případu byl následně analyzován případ další.
- **Hledání vzorců napříč případy** – následně byly vypsány vzniklé kategorie u jednotlivých případů a ty pak byly srovnány mezi sebou v rámci všech výsledků výzkumu.

10.6 Etické zásady výzkumu

Kvůli problematické etické stránce tématu výzkumu jsem se soustředila na maximální ochranu probandů a také jsem se snažila zamezit možné retraumatizaci. Proto byla a priori vybrána skupina probandek, které již nejsou v přímém ohrožení násilnou osobou. Snažila jsem se o vytvoření bezpečného **výzkumného pole**, které můžeme definovat jako fyzikální, biologický, psychologický a sociální prostor, ve kterém se výzkum odehrává (Mioviský, 2006). Proto rozhovory probíhaly v prostorách organizací, které pracovaly buď přímo s oběťmi domácího násilí, nebo s lidmi v krizi, či na okraji společnosti. Bylo takto zajištěno bezpečné prostředí, které často probandi důvěrně znali z pozice klienta organizace. Pokud nebyl rozhovor realizován pomocí organizace, byl před výzkumným rozhovorem s probandem konzultován výběr bezpečného prostředí. Po celou dobu výzkumu jsem se v roli výzkumníka snažila o **empatickou neutralitu**. *Tento termín znamená, že výzkumník by měl vůči účastníkům výzkumu projevovat zájem, účast a porozumění, ale k zjištěným skutečnostem by měl být neutrální* (Mioviský, 2008, 280).

Před začátkem výzkumné části byly klientům představeny výzkumné cíle a průběh. Výzkum byl proveden v souladu s platným zákonem o ochraně osobních údajů (zákon č. 101/2000 Sb.). Každému klientovi byl předložen k podpisu **informovaný souhlas** v písemné formě (viz. příloha č. 3). Byla zdůrazněna anonymita a dobrovolnost výzkumu spolu s možností kdykoli z výzkumu odstoupit. Před samotným výzkumem jsem v rámci klinického rozhovoru zjišťovala, zdali respondenti netrpí příznaky posttraumatické stresové poruchy (viz kapitola Syndrom týrané osoby). Ve výzkumu jsem pokračovala pouze pokud byl výsledek negativní, snažila jsem se tak zamezit sekundární viktimizaci respondentů. Výzkum byl zakončen krátkou reflexí. Na konci výzkumu byl za účast ve výzkumu respondentům darován dárkový poukaz v hodnotě 100,- Kč jako projev poděkování za jejich čas a důvěru. Po nějaké době (4-8 týdnů) také proběhl kontakt se zprostředkující osobou, nebo přímo respondentkou, za účelem krátké reflexe a zjištění, zdali měl realizovaný výzkum jakýkoli dopad na život respondentky. Z poskytnutých odpovědí nevyplývá žádný negativní dopad na život respondentek. Naopak mezi hodnocení patřilo např. „rozhovor vnímám pozitivně, je příjemné, když to člověk ze sebe vyplaví (Monika, 16. 3. 2016)“ „Myslím, že to otevřelo prostor k rozhovoru“ (Luciina dcera, osobní sdělení 17. 3. 2016).

11 Výsledky výzkumu

Abych lépe pojala výsledky kvalitativního výzkumu, použila jsem metodu **Parental Bonding Instrument**, která mi tak lépe ohraničila některé výsledky výzkumu. Metoda pochází od G. Parkera (český překlad – Čikošková & Preiss, 2011). Dotazník určený pro dospělé, nebo dospívající osoby posuzuje rodičovskou vazbu vnímanou během prvních 16 let života. Dotazník hodnotí zvlášť citovou vazbu k matce a k otci a to ve dvou subškálách – škálu péče a škálu kontroly. **Škála péče** (12 položek) může představovat určitou osu – přechází od emocionální blízkosti, něhy a empatie do pólu značícím odmítání, emocionální chlad a lhostejnost. **Škála kontroly** (13 položek) představuje na jednom pólu přílišnou kontrolou, obtěžováním a zamezování v samostatném vývoji. Na druhé straně je definována jako podpora samostatného vývoje a nezávislosti. Z výsledných percentilů a hrubých skóreů můžeme určit 4 typy citové vazby:

- **optimální typ** citové vazby mezi rodiči a dítětem je charakterizována vysokým skórem péče (P) a nízkým skórem kontroly (K):
matka: $P > 26$, $K < 14$
otec: $P > 22$, $K < 12$
- **nelaskavá kontrola** mezi rodiči a dítětem, je charakterizována nízkým skórem péče a vysokým skórem kontroly:
matka: $P < 24$, $K > 16$
otec: $P < 20$, $K > 14$
- **Vazba - kontrolující s láskou**, charakterizuje vysoký skór péče, vysoký skór kontroly:
matka: $P > 26$, $K > 16$
otec: $P > 22$, $K > 14$
- **chybějící nebo slabá vazba**, je charakterizována nízkým skórem péče a nízkým skórem kontroly:
matka: $P < 24$, $K < 14$
otec: $P < 20$, $K < 12$

Percentilové normy subškál Péče a Kontroly u jednotlivých respondentek můžeme vidět v tabulce č. 3 výsledný typ vazby pak v tabulce č. 4.

Respondentka	Péče - matka	Kontrola - matka	Péče - otec	Kontrola - otec
Izolda	32 (82)	3 (1)	22 (55)	26 (98)
Patricie	36 (99)	15(55)	3(3)	22 (92)
Kristýna	36(100)	10(20)	36(100)	6 (15)
Lucie	36(100)	11(25)	35(99)	10 (32)
Monika	35 (100)	7 (10)	2(3)	x
Jasmína	x	x	x	x

Tabulka č. 3 – Hrubé skóry a percentilové normy respondentek

Respondentka	Typ vazby- matka	Typ vazby - otec
Izolda	Optimální typ	Kontrolující s láskou
Patricie	Optimální typ	Nelaskavá kontrola
Kristýna	Optimální typ	Optimální typ
Lucie	Optimální typ	Optimální typ
Monika	Optimální typ	Chybějící vazba
Jasmína	Chybějící vazba	Chybějící vazba

Tabulka č. 4 – Typ vazby u respondentek

Výchovná citová vazba	Vztahová vazba
Optimální typ citové vazby	Jistá - bezpečná
Nelaskavá kontrola	Nejistá - dezorganizovaná
Kontrolující s láskou	Nejistá - ambivalentní
Chybějící, slabá citová vazba	Nejistá - vyhýbavá

Tabulka č. 5. - Druh vztahové vazby dle výchovné citové vazby (Juráková, 2014)

Na základě analýzy dat jsem si stanovila 14 kategorií, které nejlépe zachycují prožitek a rizikové faktory respondentek. V rámci každé kategorie jsem se pak snažila srovnat souvislosti a rozdíly a vyskytující se fenomény u jednotlivých respondentek. U každé kategorie jsou uvedeny odpovídající citace. Některé citace přesahují do více kategorií, proto jsou uvedeny několikrát.

11.1 Vztah a citová vazba k otci

U dvou respondentek (**Patricie** a **Monika**) můžeme pozorovat **silně negativní vztah** a vzpomínky na otce.

Patricie: „*Otec byl alkoholik a tyran... pravidelně každý týden o víkendu pil. Potom maminku zmlátil do krve a párkrát ji držel nůž u krku, tahal ji za vlasy po bytě, vyhodil ji z bytu párkrát a nakonec spáchal sebevraždu...*“

„*Když měly být Vánoce, tak se ožral jak s prominutím dobytek a ve finále zas zmlátil maminku, takže pozitivního vůbec nic.*“

V případě Patricie můžeme prohlásit, že šlo o týrání celé rodiny, přičemž emoce jako strach a úzkost v dětství byly natolik silné, že celá vzpomínka na dětství je determinována vztahem s otcem na jednu komplexní negativní zkušenost „...a [dětství]spojí se mi s tím, že jsme, že jsme třeba všichni tři seděli v koutě, a třepali se strachy, co z taty zas vyleze.“ O případných pozitivních zážitcích se vyjadřuje slovy: „*akorát otec to vždycky zkazil.*“

Toto zjištění koresponduje s výslednou citovou vazbou Patricie – **nelaskavá kontrola**. Výsledné skóry poukazují na nejdefektnější možný výsledek.

U **Moniky** můžeme vidět důsledky **chybějící slabé vazby** - směs nepochopení ale zároveň silnou potřebu citu, který nebyl naplněn. Hovoří, že byla vychovávána spíše matkou, která ji i bratra zajišťovala i po finanční stránce. Dokonce se vyjadřuje, že „*otec je pro mě cizí - neznámým pojmem.*“ A to i přesto, že v kontaktu s otcem někdy byla. Monice se vryl do paměti nejvíce zážitek, kdy ji jako malou (cca 6 let) otec přijel navštívit a ona zároveň věděla, že má již dítě s jinou ženou. Monika si vybavuje, že si říkala – „*tak o ni se staráš a nás jsi jako tak nechal... jako nás opustil.*“ Monika popisuje, že ji to „*drásalo srdce*“, když se její otec ukázal a že si i v raném věku uvědomovala, že existuje spousta věcí, které ji její otec spíše vzal, než dal. S odstupem času si sama říkala, že je dobře, že s otcem nebyli dále v kontaktu a že je otec nebral mezi nějaké „*cizí paní*“. Monika taky popisuje otce jako sobce, který jí svěřoval své problémy a dělal si z ní „*kámoša*“. Z vyprávění svého okolí si vybavuje, že její otec byl její matce nevěrný minimálně 8 let, přičemž mu to neustále odpouštěla. Monika také zmiňuje, že její matce neustále lhal a „*furt měl jiné ženské, furt to strašně střídal...*“ Jediná pozitivní vzpomínka, která se pojí k Moničinu otci, je vzpomínka na to, že si uměl hrát s dětmi, když chtěl.

Obě respondentky také popisují, nutnost předčasně **převzít zodpovědnost** za svůj život a za ostatní členy rodiny.

Patricie: „...*Tak on nikdy nebyl nějak jako že by si s náma hrál, nebo se s náma učil. On když se s náma učil, tak nás u toho mlátil... Takže my jsme se radši učili sami. Místo aby on chystal svačinu nám do školy, tak my jsme mu ji chystali do práce. Když přišel z práce, tak musel mít ohřátý oběd, aby se mohl najíst a potom se natáhnout na gauč.*“

V **jednom** případě (**Izolda**) můžeme detekovat dvě kategorie vzpomínek. Jako první kategorii uvádí vzpomínky pěkné – spojené také s citově zabarvenými oslovenými (sluníčko, beruško) a s čtením před spaním. Izolda popisuje, že byl její otec „*strašně hodnej*“ a chtěl ji neustále „pusinkovat“ před spaním. Na druhou stranu uvádí, že byl „*strašně nezodpovědnej*“ a stávalo se, že ji například zapomněl vyzvednout ve školce. Izolda také popisuje výbušnost svého otce. Což dle svých slov, ze začátku vnímala velmi intenzivně, ale postupně si na to zvykla. „*za každou maličkost, která prostě nebyla vyloženě tak, jak má být, když se třeba něco rozbilo nebo něco spadlo, tak vždycky hrozně vypěnil jako. Začal hrozně cholericky nadávat a pak zase se to zklidnilo.*“

Dopad tohoto chování zároveň vzápětí sama interpretuje: „*A to třeba vidím i teďka, když mám vztah nebo jak i je to můj kamarád, když jsme byli jako tak kamarádi, tak z toho vidím, prostě když on mi řekl, proč se pořád omlouváš. Cokoli se stane i mu -třeba mu spadne něco a já řeknu - promiň. Pořád a on říká – proč se omlouváš? A pořád se mě na to ptá. Tak jsem si uvědomila, že se omlouvám možná z tohoto důvodu, aby nekřičel.*“

V **jednom** případě (**Jasmína**) můžeme mluvit o **chybějící vazbě**, dané dětstvím v dětském domově. Jasmína popisuje, že svého otce viděla jen jednou.

„*Jednou, když měla dcerka rok, když jsem šla s mamkou na Slovensko tak jsem ho viděla. Jen jednou. A už potom táta zemřel.*“

V případě **dvou** respondentek (**Lucie, Kristýna**) můžeme mluvit o **bezproblémovém vztahu** a **optimální citové vazbě** k otci. Obě mluví o svém otci v superlativech. Obě také vnímají, že měly v dětství povinnosti v domácnosti, ale

nevnímají je ani jedna negativně.

Lucie popisuje otce jako pracovitého, spravedlivého, typ „co na srdci, to na jazyku“, který sice děti trestal, ale pak se s nimi „normálně bavil“.

„Tak s otcem byl vztah výborný, otec by pro nás udělal všechno co.... já si myslím, že lepšího otce bych nemohla ani mít.“

Kristýna: *„No, jako my jsme měli doma pole, my jsme museli robit, my jsme nemohli, tak jakože bysme se bavili jenom, nebo bysme jezdili po dovolených, to nebylo.“*

Tři respondentky (**Monika, Lucie, Izolda**) přímo zmiňují vliv svého otce na svůj následující vztah.

Monika popisuje, že pro ni byl kontakt s otcem něco, co jí jako dítěti velmi chybělo. Tento pocit se přenesl i do její dospělosti, přičemž cítila, že nechce, aby její děti prožili stejné dětství bez otce jako ona. Můžeme tedy tvrdit, že chybějící citová vazba k otci přímo ovlivnila její rozhodnutí zůstat v násilném vztahu.

„Já jsem zažila, jako děcko, nemít tátu, tak jsem si říkala - já to děčkám neudělám. Jsem si říkala, ne já to vydržím, já to radši kvůli těm děčkám vydržím.“

Lucie uvádí, že ze své vlastní rodiny neměla vůbec žádnou zkušenost s alkoholismem. *„Ted si vezmete že máte doma opilce, a to já jsem za celý život otce nikdy napitého neviděla a maminku už vůbec ne.“* Její otec byl pro ni pozitivní vzor, přičemž sama uvádí, že si neuměla představit, jaké to je mít za muže alkoholika. Také uvádí, že i díky tomu byla poměrně naivní.

Izolda interpretuje chování svého otce, který byl cholerický. Popisuje, že cítí, že má často v jakýchkoli vztazích tendenci brát na sebe vinu a omlouvat se. Viz. výše.

O nepřímém dopadu role otce, můžeme mluvit i v případě **Patricie**, která jako dítě prožila týrání. Patricie popisuje veškeré své vztahy jako negativní zkušenost. Jediný vztah, který vnímala pozitivně, skončil smrtí partnera při autonehodě. Vliv nelaskavé kontroly ve spojitosti s týráním může demonstrovat také fakt, že Patricie si našla za partnera podobný typ osobnosti, jakou byl její otec. Její bratr vykazoval známky agresivity (byl ve vězení) a

o podobných známkách agresivity mluví i v souvislosti se svým synem . „*Davídek, ten začal být hodně agresivní, všechny by nejradši mlátil, vraždil...*“

11.2 Vztah a citová vazba k matce

Všechny respondentky vnímají svou matku a **vztah s ní pozitivně**. Všechny (kromě **Jasmíny**) také vykazují **optimální typ vazby** s matkou. V souvislosti s vlastnostmi svých matek používají respondentky často termíny jako **pracovitost a zodpovědnost**.

Izolda na své dětství vzpomíná poměrně s nadšením. Svou matku vnímá spíše jako kamarádku nebo sestru. Autorita v jejich vztahu nehrála a nehraje důležitou roli – „*spíš jako že jo mamka mi dávala nějakou autoritu a někdy se zlobila dost to jo, ale spíš v hodně věcech mě nechala rozhodovat samotnou a nikdy mě do ničeho netlačila.*“ Zároveň i uvádí, že se se svou matkou sem tam dohadovaly. Když zlobila, dostala „*po čuni*“, sama ale komentuje, že si to vždy zasloužila. Svou mamku charakterizuje jako pěknou a pracovitou ženu, která byla milá a pořád se smála. Dle Izoldiných slov ji všichni obdivovali.

Monika popisuje svou matku jako pevný bod ve svém životě. Monika zároveň popisuje, že měla ve své matce a hlavně v její rodině v dětství i při dospívání velkou oporu. Také popisuje, že její matka dbala na pracovitost svých dětí a učila je velké samostatnosti a byla to osoba se smyslem pro spravedlnost a pořádek, zároveň trpělivá a vnímavá vůči potřebám svých dětí. „*Potom mi kamarádka řekla – to jste museli strašně brzo dospět – to jste neměli dětství.*“, K velkému vedení k samostatnosti přispívá také fakt, že dle Moniky byla své matce rádkyní, a to jak při chodu domácnosti, tak i ohledně starosti o rok mladšího bratra.

Lucie popisuje s nadšením hlavně svého otce „*... Maminka byla taky fajn, ale...*“ O své matce mluví jako o velmi tichém a skromném člověku, přičemž co jí mohla pomoci, to jí pomohla. Obětavě se chovala i v pozdějším věku, když třeba Lucie potřebovala pohlídat děti.

Kristýna svou matku popisuje jako hodnou a laskavou. Spolu s otcem se snažili, aby jejich děti byly zabezpečeny. Mamka šila, dělala košile. Kristýna popisuje, že měla

v dětství dost povinností, ale rodiče je nikdy nebili ani k nim „špatně nemluvili“.

Patricie svou matku ve vzpomínkách na dětství zmiňuje, ale jen okrajově. Hlavní vzpomínka zůstává u alkoholického a tyranského otce, se kterým se pojí celé dětství. *„S maminkou jsme chodili na procházky, hráli jsme si spolu. Kolikrát s náma šla i ven, na dvorek. No, ta byla v pohodě, akorát otec to vždycky zkazil.“*

V **jednom** případě (**Jasmína**) můžeme detekovat **chybějící citovou vazbu v dětství**, ale fungující vztah k matce v současnosti. **Jasmína** strávila dětství v dětském domově, ale po propuštění z dětského domova se následně přestěhovala za svou matkou. Přesto za nejdůležitější postavu svého dětství považuje svou matku. Konkrétně v dětském domově pak pro ni byly důležité vychovatelky. *„Jo, ona mě strašně chtěla adoptovat uklízečka. Ta mě strašně chtěla adoptovat. Ale maminka jí nedala souhlas... Všechny chtěli adoptovat nás.... Nevím proč[s tím nesouhlasila]“*

Ve **třech** případech (Monika, Lucie, Patricie) můžeme detekovat určité **podobnosti mezi chováním a přístupem k rodině** respondentek a jejich matek.

V případě Moniky snášela její matka dlouhodobě (více než 7 let) otcovu nevěru. Po rozvodu si dle Moničiných slov nikdy nikoho nenašla. A celý svůj život věnovala svým dětem. *„Potom ji říkám – mami, ty se pro nás úplně obětovala, ty jsi úplně svůj život to....A ona –ne ne ne, že ona to tak nikdy neprožívala. Myslím, že my věřící lidi to máme strašně... Já nevím, jestli jsi věřící...Ale myslím si, že ta víra ti dává v takových věcech oporu.“*

Moničina matka také nechala rozhodnout své děti o tom, zda přijmout otce zpět do rodiny. Což později komentovala tak, že je ráda že na Moničino rozhodnutí „dala“. Monika také popisuje okolnosti rozvodu svých rodičů: *„...potom byla mamka tak strašně hubená a babička pak řekla- ne já už prostě... ty jestli se s ním nerozvedeš...ona byla strašně rozhodná, ona mi tak strašně chybí, ona byla taková moudrá, a mamka je taková strašně hodná, že musí všechno vydržet, ...“* „to si pamatuju, že babička řekla – holka ne, ty se s ním už rozvedeš nebo umřeš“

„Každý říká, že povahově, nebo tak životem jak žiju, jsem spíš po mamce a brácha začíná být celý tata.“

Popis okolností předcházejících rozvod, se téměř identicky shoduje s tím, jak Monika popisovala své prožívání násilného vztahu (ztráta váhy – nad tím plačící matka), a

také určitá neochota rozhodnout se manžela opustit a za své rozhodnutí nést následky. Monika, stejně jako její matka, hledala hlavní impuls k rozhodnutí požádat o rozvod ve svém okolí.

Kristýna popisuje svou matku jako bezkonfliktního člověka. Zmiňuje, že její matka radši problémy neřešila, než aby potenciálně ublížila někomu dalšímu. *„Neměla ráda konflikty, takže to radši dusila v sobě. Někde si v koutku pobřečela než by někomu řekla, co si o tom myslí, než by třeba té osobě ublížila, tak si to radši v sobě nechala.“* *„Tak kolikrát jsme třeba byli na ni zlí, proč neřekne, že tak.... Že třeba měla jednu sestru a ona byla dost taká problematická, a ona to radši dusila v sobě než aby řekla - ty poslouchej tak mi to nebudeš dělat, tak mi nebudeš poroučet. To ona třeba nedovedla udělat. Dusila to v sobě spíš. Aby byl klid v rodině, tak to držela v sobě.“*

Kristýna se stejně tak snažila svými problémy nezatěžovat okolí. A radši sama prožívala násilný vztah o samotě, než aby obtěžovala někoho jiného.

11.3 Ostatní důležité osoby v životě.

Čtyři respondentky (**Monika, Patrice, Lucie, Kristýna**) uvádějí jako nejdůležitější postavy v dětství příslušníky své rodiny.

Lucie a Kristýna zdůrazňují význam rodiny a pospolitosti. Jako další nejdůležitější postavy svého dětství označují své **prarodiče**.

Kristýna: *„...to byli prarodiče... z obou dvou stran, že. S těmi jsme také dobře vycházeli. Ti už nežijou teď... Chodili jsme po návštěvách vždycky celá rodina jsme šli. Ale že bychom byli upjatí na někoho to ne... ale byli jsme pořád dohromady.“*

Lucie: *„Babička s dědou, ti bydleli blízko, tak tam jsme jako rádi chodili“.*

Patrice má dětství spojené s negativními vzpomínkami. V jejím případě prostupuje veškeré vzpomínky na dětství tyranská postava otce, a to do takové míry, že vedla ke snížení kontaktu s jejími vrstevníky a potencionálními kamarády:

„My jsme nějak kamarády neměli. My jsme nějak moc ven nechodili, protože pokud byl otec doma, tak jsme ven chodit ani nemohli, jedině když byla doma maminka a to vždycky bylo co 14 dní, kdy ona měla odpolední a my jsme mohli být venku. Jinak ne. Jinak jsme chodili hlavně s maminkou na procházky do města. Jako kamarády nějak vůbec. Ani ve

škole. Já jsem se všem vyhýbala radši.“

Monika popisuje, že velmi důležitá pro ni byla především rodina její matky, kde cítila velkou podporu i sociální vyžití. *„Tam byl bratranec o hodně větší, ten nás pohoupal na nohách a dělal s náma blbosti. Takže já jsem to měla tak vyřešené v té rodině.“* Za další důležitou postavu svého dětství kromě své matky považuje Monika svou babičku, ke které si mohla jít postěžovat na svou matku, která byla na své děti přísná. Monika popisuje, že absence otce její rodinu hodně stmelila, a to především její vztah s bratrem, se kterým si velmi rozuměla. Popisuje, že si hodně hráli a pokud se poprali, tak se zase rychle usmířili.

Jedna **respondentka (Jasmína)** pak považuje za nejdůležitější postavy svého dětství vychovatelky a hlavně uklízečku, která ji chtěla adoptovat. **Všechny** respondentky vyjádřily pozitivní vztah se svými sourozenci (pokud je mají) a to jak v dětství, tak napříč dospělostí do současnosti.

Jedna respondentka (**Izolda**) popisuje důležitou roli vztahu se svými vrstevníky a kamarády, podle jejích slov i proto, že neměla žádné sourozence. Svůj nejranější důležitý vztah s kamarádkou popisuje jako drsný, přičemž jí kamarádka ubližovala. Zlom nastává ve dvanácti letech, kdy odchází na jinou školu.

Pak jsem měla jednu kamarádku, která v podstatě jako nebyla kamarádka, jako byla nejlepší, ale ta mě pořád ponižovala, ta pořád. No, to bylo jako hodně špatné.... byla moje jediná kamarádka a kde mohla tam mě zesměšnila....

.. s tím že třeba se mi každou chvíli smála, že jsem tlustá. Před všema mě shazovala, že nemám prsa jako ona.

... začala jsem chodit s klukem, když mi bylo třináct, to jsem byla hodně malá a mladá a byli jsme hrozně zamilovaní a ona mi pořád tvrdila, že on chce ji a že se pokusí mi ho svíst, aby mi dokázala, že chce ji.

11.4 Začátek vztahu a kontext předchozích partnerů:

Ve **dvou** případech (Patricie, Lucie) můžeme z popisu partnera detekovat **chování** předpovídající **problematickou osobnost**. Přičemž respondentky je popisují i ve fázi zamilovanosti. Respondentky popisují, že ty příznaky vnímaly, nicméně dále nerozvíjejí,

proč na daný varovný signál nereagovaly.

Patricie: „*Působil na mě příjemně a navíc jsem si říkala, tak asi je i celkem normální, slušný protože kdo jinak by mu svěřil patnáctileté děcko, že. No jenomže potom vlastně, když to začalo mezi náma vlastně jít do tuhého, tak mě i ten mladý Péťa, ten první syn řekl, že vlastně jeho mamka neodešla jenom tak, že měla vlastně to samé. A jenom z toho důvodu že on prostě jí dělal psychické ty, tak řekla, že ho nechce. Aby měla od něho klid. A stejně od něho klid neměla. Furt ji naháněl. Anonymní telefonáty, tak jako po dvakrát se to stalo tady před soudem.*“

Lucie: „*Tak jsme spolu chodili necelý rok, pobrali jsme se, ale tam to nebylo od počátku dobré. Požíval, pil alkohol a celkem dost a stupňovalo se to.*“

U dvou respondentek (**Patricie, Jasmína**) si můžeme povšimnout, že **všichni jejich partneři splňují podobné charakteristiky**, jejichž důsledkem respondentky popisují, že ve vztazích nebyly šťastny. Můžeme tedy prohlásit, že respondentky měly tendenci k výběru podobných typů osobností a vytváření podobných typů vztahů.

Patricie: „*No tak moje vztahy, tak jeden ztroskotal, to by byl jeden z takových těch nejlepších chlapů, tím že ho prostě zabili v autě. A od té doby jako nebylo tam třeba týrání, ale byl to třeba alkoholik, nebo se z něho vyklubal jiný takový hajzlík. A jinak já jsem těch vztahů neměla nějak moc, tady tento partner byl myslím pátý.*“

Jasmína měla před daným partnerem jeden vztah, který také popisuje negativně. Ve vztahu se jí narodilo první dítě. Bývalý partner podle ní vykazoval dispozice k násilí a několikrát zdůrazňuje jeho alkoholismus.

„*No a on byl jak svůj táta. Věčně chlastal a toto. A pak si pamatuju, že Martinka byla v postýlce a přišel ožralý a já jsem si hned malou vzala k sobě a on tu postýlku rozbil.*“

„*On mě nebil. Jenže on vždy chlastal. On mě nebil, jen jednou mě švihnul. ...Chcel mě praštit, to je pravda, ale nepraštil mě skrz mou rodinu, protože se bál. Že by ho máma ... protože jsem měla bujnou maminku.*“

Pro **tři** respondentky (**Kristýna, Lucie, Monika**) byli jejich partneři **první a jediní muži** v jejich životě. Tady můžeme také přemýšlet o principu „zaslíbenosti“ a „oddanosti“

partnerům. Ani jedna ale neumí přesně definovat, co je na daném partnerovi zaujalo. To můžeme například interpretovat jako důsledek dlouhého odloučení, nebo průběhu událostí ve vztahu. Např. pro **Lucii** představoval vztah a následná svatba možnost uvolnění se z vlivu rodičů.

„Já si myslím, že jsme byli jako tak zkrátka držení, jako že třeba i někde na zábavu, že to bylo omezené – třeba můžeš jít, ale v deset ať jsi doma. Tak si člověk říkal: zařídím si život po svém. Ale bohužel to nebylo tak. Že už mě třeba nebudou rodiče omezovat.“

Pro **jednu** respondentku (**Izolda**) byl její partner atraktivní mimo jiné tím, že se **odlišoval** od jejích předchozích i následujících vztahů.

„...byl asi taky jiný kluk než všichni, které jsem měla před tím. Všichni před tím byli strašně na mě hodní a tady tenhle, to byl kluk, který byl zábavnější, na veřejnosti ho všichni obdivovali, dělal vtípky a tak takže i trošku temperamentní, takže to mě k němu lákalo.“

11.5 Eskalace násilí

Všechny respondentky popisují nárůst násilí ve vztahu jako **postupný**. První násilný incident nevnímají jako extrémní změnu ve vztahu, ale spíše jako spontánní vyústění předchozích situací.

Celkem **pět** respondentek nezmiňuje první incident a nepřikládají mu z hlediska změny intenzity a eskalace nějakou důležitost.

Izolda: *„Vím, že to byla ta facka, ale vím, že to bylo vícekrát. Že to byla facka, za tři dny to byla zase facka, že jsem si na to tak nějak zvykla. Protože nevím, kdy přesně se to stalo poprvé. Ale nepřišlo mi, že by to bylo něco tak extrémního, co bych si měla zapamatovat. Protože extrémní bylo už to, jak jsme se hádali...“*

Zbývající **jedna** respondentka (**Patricie**) popisuje okolnosti prvního násilného incidentu. Patricii její partner poprvé fyzicky uhodil po 5 letech jejich vztahu, když jejich první dítě mělo 3 roky. Patricie ale popisuje, že projevoval „psychické nátlaky“ na ni, ve formě křiku a jiných projevů verbálního psychického násilí již od narození jejich prvního dítěte. První incident vznikl na základě hádky ohledně partnerova dítěte z předchozího vztahu. Dle Patriciinih slov byly v tomto incidentu první příznaky sexuálního násilí, které pak bylo většinovým typem násilí, které ve vztahu probíhalo (vynucený pohlavní styk).

...tak se mu to nelíbilo, tak mi dal tři facky. Až mi vlastně tekla krev z nosu. Potom se přišel jakože omlouvat, ale já jsem s ním odmítala mluvit. A vlastně tam byly i první

příznaky toho, že já jsem si lehla k Vendulce a silně jsem ji přitiskla, protože jsem cítila, jak na mě šahá a já jsem neměla chuť s ním prostě nic mít. On se snažil ode mě Verunku oddělat, aby prostě se ke mně blíž mohl dostat, ale já jsem ji držela celkem dost silně na to, aby ji mohl ode mě odtrhnout.

Ve **dvou** případech (**Lucie, Kristýna**) se incident pojí s abúzem alkoholu.

Lucie: *Požíval, pil alkohol a celkem dost a stupňovalo se to. A když pil tak byl potom i agresivní a i ta agresivita se pak stupňovala. To bylo jako největší zlo, co prostě bylo z jeho strany.*“

11.6 Osoba agresora

Ve **třech** případech (**Jasmíny, Lucie a Kristýny**) hraje u incidentů velice důležitou roli **alkohol**. Při svém popisu velmi jasně rozlišují projevy chování agresora ve fázi střízlivosti a ve fázi opilosti. Tyto typy chování popisují respondentky jako vzájemně nesourodné, až protichůdné.

Kristýna: *„...Jak se vypilo, tak bylo zle. Jak si nevypil, tak bylo dobře...*

Měl rád děti, byl veselý. Ale jak se napil, tak byl hádavý, arogantní. Vzpomínal na nějaké furt to.... Žárlivý... tak se to pak omílalo, omílalo, pořád dokola.“

Lucie mluví o svém partnerovi pozitivně, jako o spíše tichém člověku – pokud byl střízlivý: *„Tak vzhledově nebyl špatný. Rád měl společnost, pokud jsme byli někde na nějaké zábavě, pokud se třeba nenapil, tak to šlo, ale jak se napil, tak to byl konec. A většinou se napil, že. Tak já mám taky ráda společnost, taky se někam ráda zajdu zabavit ale, pokud se bavíme oba, ale ne jen jeden.*“

„Myslím si, že tak byl dobrosrdečný. Že kolikrát třeba někdo přišel, tak by se taky rozdal.“

Jasmína popisuje, že hádky a násilí byly cestou k umožnění konzumace alkoholu a následná opilost byla také spojena s násilnými incidenty. *„Ale darmo jsem se s ním hádala. Prostě když jsem mu ještě něco řekla, tak mě ještě bil...*

On si prostě vždycky něco musel najít. Aby mohl jít za kamarádama. Aby mohl chlastat. Pak pil u svého kmotra.“ Jasmína popisuje, že byla s dětmi věčně sama doma a k alkoholu se v případě jejího partnera přidaly i problémy s drogami.

V **jednom** případě (**Izolda**) můžeme registrovat dělení chování agresora na dva typy dle **prostředí**. První typ je spojen s popularitou v kolektivu a image baviče ve

společnosti. Druhý typ je spojen se **soukromím** a Izolda v této souvislosti zdůrazňuje vypočítavost a lakomství.

„Tak třeba, že jsem mu všechno platila, ačkoli on byl starší. Chodil se sem v podstatě jenom najíst k nám.“

Uvádí, že toto chování registrovala i u jeho příbuzných: *„jeho děda byl známý v jeho vesnici, že prostě ne že kradl, ale že byl skrblik, všechno měl vypočítané.“*

Na svém bývalém partnerovi nedokáže aktuálně popsat nic pozitivního. Zmiňuje také cholerické chování a časté lhaní. Podle Izoldy také nebyl objektivně hezký ani inteligentní. Jako **rozporuplný** popisuje i svůj vztah k němu. Zdůrazňuje silné negativní emoce (*„začali jsme se hádat, tak prostě mě štvál, ve všem mě štvál. A věděla jsem, že s takovým klukem nechci být, že to musím ukončit“*). Popisuje také ale určitou závislost na daném partnerovi, která se projevovala hlavně po hádkách a racionálně si ji nedovede vysvětlit. *„...když jsme se pohádali, tak jsem chtěla být strašně s ním a brečela jsem, aby byl se mnou.“*

V **jednom** případě (**Jasmína**) můžeme vnímat dělení chování a projevu agresora na období **před a po pobytu ve vězení**. Během násilné sedmileté epizody se podle Jasmíny projevoval spíše jako alkoholik, který ji bil. Obecně o něm mluví, že se projevoval jako ještě větší „hajzlík“, než její bývalý partner.

Podle slov Jasmíny se její partner po odpykání tříletého trestu ve vězení snažil k Jasmíně vrátit. Chtěl, aby mu odpustila, a slíbil jí osobní změnu v přístupu k ní a rodině celkově. Dle Jasmíny toto předsevzetí dodržuje. *„... [jsem řekla] že ať si rozmyslí - kamarády a nebo já. A už můžu fakt zaklepat, že dobrý s ním.“* *„Teď jsme spolu do teď. On to asi potřeboval, ten kriminál. Možná, já si myslím, že kdyby nebyl v kriminále, tak by pokračoval.“*

V **jednom** případě (**Patricie**), můžeme mluvit o potenciálních **patologických rysech osobnosti**, projevující se především stalkingem a přehnanou kontrolou. Patricie při popisu partnera používá dost vulgarit a popisuje ho jako cholerika, který si svůj hněv vybíjel hlavně na dětech. Popisuje, že ji partner neustále hlídal, aby nemohla náhodou ze vztahu odejít. Alkohol v jeho popisu nezmiňuje.

„On byl vlastně bez práce, seděl doma, takže on věděl vlastně každý můj krok. A vždycky měl v ruce aspoň jedno děcko jako rukojmí, že prostě s ním zůstávalo doma. Jo, takže já jsem věděla, že zpátky stejně musím jít.“

Ve **dvou** případech (**Izolda, Monika**) můžeme u agresora detekovat snížený **smysl pro odpovědnost a zvýšenou frekvenci lhaní**.

Izolda: *„To, co mi vadilo, bylo, že jsem se s ním seznámila a on mi lhal, že jo. Že třeba já jsem úplně nesnášela kuřáky a on mi říkal „já jsem kdysi kouřil, ale už nekouřím“ a v hodně věcích mi lhal. Pak jsem zjistila, že je vlastně pilnej kuřák, že kouří pořád.“*

V případě **Moniky** byla zvýšená frekvence násilných incidentů i lhaní spojená s abúzem drog. *„Postupně to bylo horší a horší, nedalo se s ním normálně mluvit, to byla lež na lži, to bych musela hodně vzpomínat ty konkrétní věci, ale on třeba to mi jednou řekl, že byl v pátek v práci a podruhé zas, že byl s kamarádem na chatě, prostě mi lhal, a tak úplně nereálně, začal mluvit tak úplně nereálně... a dělal takové věci, zase si půjčil, koupil si motorku, nějakou drahou... „*

Monika také popisuje, že její partner, kterému scházela finanční gramotnost, se opakovaně zadlužovat (cca 800 tisíc), a rodině nepřispíval dostatek na pokrytí základních životních potřeb. Obecně o něm Monika mluví že, ho jeho rodina a děti nezajímaly. Při jeho podnikání byly opakovaně na celou rodinu uvaleny exekuce. Dokonce byl na krátkou dobu zabaven jejich byt finančním úřadem kvůli dluhům. A Moničin partner nadále nechával odpovědnost za rodinu i za své podnikání na Monice. Do toho si kupoval předměty pro vlastní potřebu – např. drahou motorku.

V **třech** případech (**Lucie, Monika, Jasmína**) je **ekonomický aspekt** vztahu jeden z důvodů setrvávání v něm.

V případě **Lucie** může detekovat občasné vydírání ze strany agresora a zároveň vděčnost za vydělané peníze, ze strany Lucie.

„Když jsem ho třeba upozornila, že tak se nedá žít, tak si vyskakoval, co se mi nelíbí, ať si jdu já vydělat nějaké peníze, ať donesu ty peníze, co on vydělá.“

„Protože co, tak finančně rodinu zabezpečit, to bych křivdila, kdybych řekla, že nebyly peníze. Vždycky bylo něco do talíře, do hrnce, i na dovolenou se zajelo.“

Pro **Moniku** byly finance motivačním prvkem proč s manželem zůstat a to z více důvodů. Za prvé cítila odpovědnost, za sebe, za své děti i za něj, aby se o rodinu postarala. Přesto, že vydělával manžel, zodpovědnost za „uživení“ rodiny měla ona a to i přes to, že jí

často na děti nepřispíval. Monika mluví o finanční stránce svého vztahu v podstatě během celého rozhovoru. Strach, že neuživí svou rodinu, byl jeden z nejsilnějších pocitů, které ve vztahu zažívala.

„Víš, co to je za pocit, to nezažiješ, ty třeba máš peníze a víš, že je tam zítra budeš mít, že budeš mít na ty poplatky, ale já jsem žila v té hrůze, že žádné peníze nejsou a ani nikdy nebudou, takže v takové hrozně nejistotě že...“

Ve **dvou** případech (**Monika, Lucie**) můžeme vnímat snahu o **pozitivní vnímání partnera**. Lucie mluví o pozitivních aspektech jeho chování a oceňuje je. (např. uměl zajistit rodinu, atd.)

Monika vnímá i rodinné pozadí svého partnera a snaží se ho empaticky pochopit a vysvětlit jeho chování. Monika zmiňuje, že její partner měl rád Moničinu matku více než svoji, a to i přes to, že Moničina matka byla její hlavní důvěrníci – tedy věděla o většině incidentů, které ve vztahu probíhaly. Monika zmiňuje, že partnerovi chyběly základní návyky k zodpovědnosti. Partner také o Monice prohlásil, že ho vychovala.

„S tou mamou tam... on to měl složitě, strašné dětství a ona mu potom jednou řekla, že je dospělý ať si žije, ať si řeší své problémy sám, že ji to nezajímá. Je to tam takové... Tím pádem on vždycky říká, že má mou matku radši než svoji. „...že mu jeho mamka, ... že on jí je jedno, ...že on to snáší strašně špatně ...“

V případě Moničina partnera můžeme pozorovat známky citové deprivace, a potenciálně špatného vztahu s rodiči.

11.7 Děti

Pro **všechny respondentky-matky** (kromě Izoldy, která je bezdětná) hrají děti **zcela klíčovou** roli v jejich životě i v násilném vztahu. Všechny staví své děti a jejich potřeby vysoko nad potřeby svoje a také nad svůj vlastní komfort. Můžeme vnímat větší či menší ukázkou obětování sebe nebo svých zdrojů ve prospěch dětí.

Kristýna: *„No, jak ten nejstarší třeba slyšel, že se hádáme a přišel by, tak by dostal i on. Já jsem jim vždycky říkala, jestli to... buďte v pokoji, vůbec nechodte.“*

„. Tak já jsem se starala, co je třeba, hlavně ten nejmladší měl osm let, tak jsem se nestarala spíš o sebe, ale spíš abych děckám dala to, co potřebují.“

Moniku i celou její rodinu díky manželovu zadlužení dlouhodobě sužovala špatná ekonomická situace a dá se říci, že chudoba. Aby mohla dát dětem něco k jídlu, často zanedbávala sama sebe a dlouhodobě hladověla.

V **třech** případech (**Monika, Jasmína**) byly děti důležitým faktorem v **setrvávání ve vztahu s násilníkem**.

Monika myšlenkách na odchod od partnera si ale vybavovala své vlastní dětství. *„Já jsem zažila, jako děcko, nemít tátu, tak jsem si říkala - já to děčkám neudělám. Jsem si říkala, ne, já to vydržím, já to radši kvůli těm děčkám vydržím.“*

Pro **jednu** respondentku (**Jasmína**) byly děti důvodem k **odpuštění partnerovi a k návratu** do původně násilného vztahu: *„Oni vždycky a toto... že se mnou nebudu a že chtějí jenom tátu a tátu...“* Důležitým důvodem byl pro ni i fakt, že její partner nikdy na své děti ruku nevztáhl. Naopak mluví o něm jako o tom, který má tendenci své děti rozmazlovat více než ona. Před obnovením vztahu také se její partner snažil si ji získat skrz náklonost k dětem, formou kupování dárků atd.

V **jednom** případě (**Patricie**) byly děti **motivací k ukončení násilného vztahu**. Zároveň také byl prostředkem psychického vydírání Patricie agresorem. Patricie se podle svých slov snažila děti před partnerem chránit. Ten je ale často používal jako rukojmích, které držel doma proto, aby ho partnerka nemohla opustit. Dle jejích slov je trestal nesmyslnými tresty za malicherné přestupky - *„...on ho chytil a zmlátil ho řemenem a dal ho klečat na tu malířskou mřížku, o kterou otíráte váleček, když malujete. Přitom rozdrobil debilní rohlík, který se dal uklidit.“* Její partner také agresí vůči dětem používal nepřímo také proti Patricii. *„No tak psychické násilí to bylo tím, že on ubližoval těm dětem a věděl, že prostě tím mi ublíží nejvíc. Tím, že mě tam přinutí k nějakým těm, tak mě to nebolí tolik jako to, když ublíží děčkám.“*

Patricie jako jediná má děti poměrně malé a během rozhovoru popisuje, jaké změny se udály v jejich chování. Prožitá zkušenost poměrně ovlivnila jejich přístup k násilí jako takovému. – *„Davídek ten začal být hodně agresivní, všechny by nejradši mlátil, vraždil....“* *„Takže děti musí chodit k psychologce, protože Verunka má takové noční můry, že nás tam vidí ležet v krvi všechny.“*

Patricie také popisuje, že kvůli pláči její dcery, která začala plakat, když chtěla několikrát odejít do práce, nakonec do práce neodešla a zůstala s ní. Z tohoto důvodu dostala vyhazov z několika zaměstnání.

V **jednom** případě (**Lucie**) můžeme detekovat **ambivalenci** v přístupu k dětem. Ambivalence je daná katolickým přesvědčením a odpovědností k dětem.

„...ale kolikrát jsem si dávala vůbec takovou otázku. Za prvé jsme z věřící rodiny a tam se říká, co Bůh sloučí, člověk nerozloučí. V dobrém i ve zlém. Ale pak jsem si kladla sobě otázku, jestli vůbec mám právo děti prostě do toho.... Protože tam jsme trpěli všichni. Ne jenom já, ale i děti s tím, jak on vyváděl kolikrát.“

Ve **dvou případech** (**Kristýna, Monika**) můžeme detekovat **tendenci dětí bránit týrané matky** před otcem. Jejich děti byly také často svědky a účastníky násilných epizod.

Monika: *„... že Lukáš se postavil dvakrát přede mě, aby mě nebil jako... víš co, malí to díkybohu nějak to nevnímaj, ale Lukáš s Verčou mají právě zážitky takové nejvíc, chápali, o co jde... Lukáš se třeba postavil - Nebij mamku, nebij mamku- jo... -A co ty se do toho...! tak ještě Lukáše becnul, Lukášovi až tekla raz z nosa krev jo, takže... prostě aj Lukáše vybaňoval jo... takže on ho dodneška podle mě moc nemá rád, protože Lukáš mě furt bránil, jakoby víš...“*

„... To ještě že tam přišel Lukáš jo, on by mě dobil...“

Lucie: *„nebo kolikrát ten nejstarší musel zasáhnout, aby mě nezmlátil, nebo něco.“*
Koneckonců ultimátum dané dcerou, bylo nakonec důvodem rozvodu s manželem.

11.8 Kontakt s policií

Celkem dvě respondentky (**Patricie a Lucie**) zmiňují proběhlý kontakt s policií. Obě považují zkušenost s policií jako **velmi negativní**, kdy se jim nedostalo takové odezvy a pomoci, jakou očekávaly. Obě očekávaly podporu nebo pomoc, nicméně popisují, že se jim dostalo opaku. V jejich případě můžeme tedy neuspokojivou roli policie pojmout jako faktor přispívající k udržování násilného vztahu.

Patricie vyhledala sama pomoc policie za účelem podpory při opuštění svého

násilného partnera a následně také při stalkingu, kterého se dopouštěl už jako bývalý partner. Ani v jednom případě jí policie nebyla nápomocna a o policii mluví jako o zbytečné a nefungující složce společnosti.

Patricie: „Protože já jsem počítala s tím, že když řeknu, že prostě týral děti, tak že to budou řešit dřív, než když bych řekla, co prostě prováděl mě. Já jsem ani nechtěla řešit to, co dělal mě jako to, co dělal děckám. Jo že to bylo pro mě to nejhorší, co on mohl udělat. A policie řekla, že je nevinný, že nemají důkazy a že proti němu nic nemůžou.“

Lucie také považuje proběhlý kontakt s policií za negativní. Díky tomu, že byli policisté známi jejího manžela, při daných incidentech nezasáhli adekvátně. Dle Luciina názoru se daná situace zlepšuje: „...se to teď víc řeší, daleko víc, než se to řešilo kdysi. Protože u nás byli i kdysi policajti aji, myslím, dvakrát. Tam se nic neřešilo. On byl, zaprvé chodil i k těm policistům, tu televizi opravovat. Byli to třeba známí. Tak udělali – ty, ty, to nesmíš - a nic víc.“ Lucie popisuje také velký strach z kontaktu a žádosti o pomoc. Následoval totiž ještě o to větší trest ze strany manžela.

Ostatní respondentky nezmiňují, že by ke kontaktu s policií došlo, buď proto, že se kontaktu neodvážily, nebo proto, že nepovažovaly incidenty za dostatečně závažné.

11.9 Reakce a interakce okolí

V podstatě **všechny respondentky** se snažily svou situaci **před okolím tajit**. Lišila se míra reálného utajení a reakce okolí.

Ve **třech** případech (**Jasmína, Lucie, Monika**) respondentky popisují **velkou podporu nejbližší rodiny**.

Jasmína popisuje, že měla velké zastání ve své matce. Ta ji bránila i před předchozím partnerem, když na ni chtěl vztáhnout ruku. Po dobu násilného vztahu ji okolí a blízká rodina od vztahu odrazovala – „no máma ho právě nechtěla. Nebohá máma. Říkala, že není dobré, že chlastá, že toto a toto.“

Blízcí příbuzní z okolí **Moniky** dalo by se říci, sdíleli její utrpení s ní. „Mamka mě

viděla, když jsem šla ze sprchy a rozbřečela se přede mnou normálně, jak vypadám, já jsem měla ty kosti všechno vylezlé jo... A já jsem pořád říkala, no je to těžké, je to furt stejné... „... Protože si člověk půjčoval peníze na jídlo, jako to bylo strašný jako jo...a teď mamka každou chvilku mi cosi říká, jako už mi to nevracej, nech si to na oběd... nebo, to jsem měla takové dvě kamarádky věřící, oni mi normálně jednou týdně chodily s taškou jídla jako jo!“

Lucie popisuje, že ze strany blízké rodiny (rodiče atd.) cítila především podporu a to hlavně v období rozvodu a po rozvodu, který je de facto v rozporu s jejím katolickým pojetím manželství. Lucie uvádí, že její matka s rozvodem nesouhlasila, ale zároveň, viděla, že se nedá nic jiného dělat.

Dvě respondentky popisují (**Kristýna, Izolda**), že se snažily situaci domácího násilí co nejvíce **před svým okolím tajit** a to i před nejbližší rodinou.

Kristýna popisuje, že z okolí vůbec nikdo nic nevěděl. A to z několika důvodů. Při kontaktu okolí za účelem hledání pomoci hrozilo riziko, že jí partner ještě více ublíží. Což se demonstrovalo několikrát, když se Kristýna zmínila okrajově třeba před rodiči – parter se začal omlouvat. V soukromí pak dostala ještě „přidáno“. Celou situaci zatěžuje také osobní přesvědčení Kristýny, že rodinné záležitosti a problémy se mají řešit v kruhu rodiny.

„Třeba v našem případě, kdybych to někomu řekla, tak bych stejně slízla znova, že jsem si vůbec dovolila to říct. Že to asi by nepřešlo jen tak lehce. Že by se zamyslel nad sebou a skončil by, nebo by přestal se vším. On to bral za něco... i když jsem třeba před rodičem něco řekla-jenom část, tak vždycky bral to zlé, že jsem to udělala. Takže on nechtěl, aby se o tom mluvilo.“

Podobný postoj zaujímá i **Lucie**. O kontakt okolí s žádostí o pomoc se nějak zvlášť nesnažila, protože pak přicházel ještě větší trest. *„No, tak to bylo jednou, když mě zmlátil, a hodně, tak jsem musela jít k rodičům, tak to přišel za týden s kyticí a omlouval se a všechno možné. Ale to bylo do té doby, než ho pozvali k soudu. Tak potom to bylo ještě větší peklo. Protože jsem si dovolila – jako že jsem policajty na něho pozvala.“*

Tři respondentky (**Jasmína, Izolda, Lucie**) ze stran širšího okolí podle svých slov cítily **lítost a zároveň nepochopení**.

Jasmína popisuje, že ji okolí litovalo, že danou situaci trpí, ale zároveň jejímu rozhodnutí zůstat s partnerem nerozuměli. *„Že mi říkali, proč to dělám, že proč jsem taková blbá, proč mu to jako trpím. No a já vždyť víte jak. Blbá no. Já jsem byla debil, no.“*

Izolda se po ukončení vztahu s danou zkušeností vyrovnávala kromě jiného tak, že je k okolí ohledně zkušenosti velmi otevřená. Často ale vnímala šok, odsouzení a nepochopení, že si něco takového nechala líbit. Popisuje, že se s empatickou reakcí v podstatě nesetkala.

„Konkrétní zkušenost je ta, že kdykoli se o tom začnu bavit, tak jsou za prvý všichni v šoku, za druhé nemají co říct a za třetí jediné co řeknou je – jejda, tak to mě by se teda nestalo. To mám teda štěstí, to já bych nikdy nedovolila a podobně...“

Lucie: *„No tak sousedi taky říkali, proč se necháš takhle týrat, protože jsem i kolikrát dostala že, i policie tam byla, tam měl i soud kvůli toho, protože jednou to bylo větší, tak jsem musela jít na lékařské ošetření, a tam byl i zápis a už měl i soud kvůli toho, tak i ti sousedi říkali, proč si toto všechno nechám líbit.“*

V **jednom** případě (**Patricie**) můžeme detekovat **negativní reakci** širšího okolí. Z popisu Patricie je zřetelné, že měla poměrně špatnou reakci širšího okolí. Ze strany policie (viz. okruh kontakt s policií) také neměla očekávanou odezvu. Patricie také popisuje zklamání ze strany své kamarádky, která se proti ní „spolčila“ s násilným partnerem a volala do Patriciiny práce s obviněním. *„Já jsem vlastně se chystala na noční, poprvé to jsem ani nevěděla, to mi řekli až později a podruhé jsem se chystala na noční a přišla za mnou paní pečovatelka, že volala nějaká žena pod skrytým číslem, ani se nepředstavila a obviňovala mě, že za mnou chodí její manžel a že tam chodí každý den, a že bude volat policii a takové.“*

V **jednom** případě (**Jasmína**) můžeme detekovat i **četnost jevu IPV** v okolí respondentky. Jasmína zároveň zmiňuje, že situace domácího násilí není v jejím okolí nic neobvyklého. *„Já co znám kamarádky – ty Romky, cigánky, tak to chlapi jim dělají do teď [IPV]. S prominutím kurví se jim, chodí pryč, chlastají, prodělávají jim peníze. Já co znám holky...,“*

11.10 Vnímání vlastní role v násilném vztahu

Dvě respondentky (**Jasmína a Kristýna**) popisují, že důležitou roli v jejich vztahu sehrála **naivita a naděje na zlepšení**.

Jasmína zpětně svou pozici a chování ve vztahu komentuje tak, že neměla adekvátní zkušenosti. Taky popisuje, že postupně je získala a postupně se také naučila lépe si stanovit hranice. Popisuje, že byla naivní a zamilovaná. Naopak teď by neměla problém v případě potíží partnera opustit. *„Já jsem byla debil, no. Já jsem neměla zkušenosti, jako když jsem přišla z děcáku. Tak jsem byla blbá. No a teď už ne. Čím jsem starší byla, tak teď už ne.“*

Lucie při popisu zkušenosti IPV mluví hodně o vlastní naivitě a víře v lepší zítřky. A to i přes problematický začátek vztahu. *„Protože i během toho chození za ten rok se stalo, že přišel opilý ale prostě, držel se na uzdě, že nevyskakoval, že vždycky říkal, no až budeme spolu, až budeme jako rodina, všechno se změní. A člověk byl tak hloupý, tak naivní, že tomu věřil. Protože já si myslím, že to člověk nezažil, jako z domu, že by viděl, co to obnáší to opilství, tak na to naletěl.“* Zároveň popisuje, že pokud by se rozhodla odejít dřív, neměla by kam jít. Vyjadřuje názor, že „tehdy“ (před dvaceti pěti lety) nebyly pro osoby ohrožené IPV-V takové možnosti jako jsou nyní.

U **tří** respondentek (**Kristýna, Lucie, Jasmína**) můžeme detekovat určitý **pasivní přístup** k problematice.

Například **Kristýna** také při vnímání problematiky IPV nezahrnuje pozici oběti. *„Myslím, že pokud ten člověk je takový, tak nepomůže nic. Kdyby deset lidí přišlo a řeklo, že to dělá špatně, nebo že to tak nemá dělat, tak si myslím, že to nepomůže. Jestli je to v něm, tak on to dělá v afektu, nebo on si myslí, že toto je dobré.“*

Kristýna jde ve svém názoru ještě dále a vyjadřuje pochyby nad tím, jestli je vůbec dobré a účelné z násilného vztahu odcházet. Navíc vyjadřuje také pochybnost, zdali je dobré mluvit o násilí v rodinách veřejně. K celému obrazu přispívá také fakt, že Kristýna hovoří o strachu někomu o daném problému říci, za příslibem trestu. Sama se tedy staví do pozice bezmocné oběti. V tomto případě tedy můžeme vidět souvislost s konceptem naučené bezmoci.

U **Jasmíny** můžeme detekovat tendenci vnímat problematiku IPV jako záležitost

násilné osoby - „to záleží na tom člověku, jestli se změní nebo ne.“

U třech respondentek (Izolda, Monika, Patricie) můžeme vnímat **aktivní přístup ke vztahu celkově**. Ve všech třech případech můžeme hovořit o aktivní roli ve vztahu v souvislosti se zabezpečením, zodpovědností za finance atd.

Izolda vnímala sebe v daném vztahu, jako dalo by se říci „pokladničku“ svého partnera. Opakovaně zmiňuje, že často platila útratu. „*Nikdy mi nic jako nechtěl koupit nebo tak a vždycky to tak vyznělo, ne že by mi řekl, kup mi to, ale když jsme třeba někde byli, tak bylo jasné, že už pak platím...*“ Zároveň ale připouští, že i když se pohádali, plakala, aby byl partner s ní. Sama vyjadřuje určitý princip závislosti na daném partnerovi, který ale racionálně nedokáže vysvětlit – „*na škále jedna až deset, jak máš vybrat nejškaradšího kluka na světě, tak to by byl zrovna on. Jako fakt a nepřeháním [smích]*.“ Několikrát během rozhovoru také vyjadřuje potřebu afiliace a lásky, kterou silně pociťovala.

Monika za partnera automaticky přebírala veškeré povinnosti, od chodu domácnosti po splácení jeho dluhů. Zodpovědný postoj k životu si vytvořila už v raném dětství, kdy také pociťovala zodpovědnost za ostatní (mladší bratr, rozhodnutí své matky-viz citová vazba s matkou). Tuto roli automaticky v partnerském vztahu přebrala, přičemž popisuje, že uklízela v pokročilé fázi těhotenství u své tchýně. Neustále se přesvědčovala – i byla okolím přesvědčována, že musí být silná a za ostatní vzít jejich zodpovědnost, i přes to, že nebylo „z čeho“ : „*protože jsem to furt tak řešila, ale potom už byla hranice, že jsem řekla, já už to nevydržím... bez peněz, lži, dluhy, přišel, řval, že chcu prachy, zvalil a zas odešel... to byl takový podraz od něho, jo...*“

Vnitřně byla nicméně přesvědčená, že se pro ostatní musí obětovat, a také, že ostatní musí přijmout takové, jací jsou – „*já jsem si to začala vyčítat, že mu to nedokážu odpustit... že jsem tak špatný člověk, že to nedokážu s ním nést... chápeš, já jsem si to ještě vyčítala, že je to moje chyba. Já jsem šla úplně s tou chybou, že nezvládám s ním být manželka jako, že ho nedokážu prostě takhle přijímat, že od něj chci vlastně odejít...*“ Monika také popisuje, že neuměla udělat to finální rozhodnutí – že „může“ odejít: „*já jsem už tak nemohla a ... já jsem potřebovala někoho, kdo by mi řekl: - Moni, to už je dost, už jsi vydržela dost, řeš to, seber se, běž...*“

Patricie popisuje, že se aktivně snažila najít cestu z násilného vztahu. Jak u policie, tak u různých organizací. Zároveň ale popisuje, že byla partnerem neustále hlídána. „*Že když prostě se cokoli událo, nebo to, tak on mi sebral klíče, sebral mi telefon, zamkl mě doma i s děčkama. Děčka nesměly chodit do školky do školy, potom že třeba byli nemocní, protože omluvenky jsem musela psát před ním, do školky volat jsem taky musela před ním, aby on věděl, co té učitelce říkám.*“ Patricie popisuje, že se snažila z násilného vztahu odejít již od prvního znásilnění – tedy 6 let.

11.11 Role víry

Ve všech **třech** případech věřících respondentek (**Lucie, Kristýny a Moniky**), které jsou katolického vyznání, se víra a hlavně její chápání, ukázalo být **nejdůležitějším a zcela klíčovým důvodem** pro pokračování v násilném vztahu. Všechny respondentky opakovaně zmiňují roli víry a náboženských doporučení, především všeobecně proklamovanou nerozlučitelnost manželského svazku. Tato přesvědčení jsou vnímána jako něco transcendentního, něco důležitějšího než je pohodlí jednotlivce. Téma víry v podstatě prostupuje celým rozhovorem a respondentky samy připouštějí, že pro ně byl život podle víry důležitější, i když v dané situaci nebyly schopny bránit své děti či být šťastné. Důležitou roli hraje také křesťanská komunita.

Kristýna mimo jiné uvádí své pochopení víry. Sama také uvádí, že ve věřících rodinách je zvykem problémy „tutlat“, respektive o nich nemluvit a neřešit. „*Už jsem párkrát byla sbalená, jako že odejdu, ale vždycky mi něco říkalo „zůstaň“ ...Nevím něco možná zhůry. Vždycky mi říkalo „zůstaň“.*“

Lucie také uvádí, že pro ni byl důležitým faktorem nerozlučitelný manželský slib. Zároveň si ale klade otázku, zdali bylo setrvávání ve vztahu zodpovědné vůči jejím dětem. „*Za prvé jsme z věřící rodiny a tam se říká, co Bůh sloučí, člověk nerozloučí. V dobrém i ve zlém. Ale pak jsem si kladla sobě otázku, jestli vůbec mám právo děti prostě do toho. Protože tam jsme trpěli všichni. Ne jenom já, ale i děti s tím jak on vyváděl kolikrát.*“ Kontext role víry v životě jejich rodiny rozvíjí Luciina dcera (osobní sdělení, 8. 2. 2016): „*Myslím, že mamka se pro nás de facto obětovala. A mohlo to být také proto, že nechtěla tatku opustit kvůli víře. My všichni sourozenci jsme tím, co se dělo doma, byli samozřejmě*

ovlivnění. Ale od toho, abychom třeba začali fetovat nebo něco, nám pomohlo, že jsme tady začali chodit do křesťanské komunity mládeže - spolča. To nám dalo takový pocit začlenění, který jsme doma neměli. A teď jsme myslím díky tomu vyrostli v prosociální lidi a všichni máme spokojené vztahy.“

V případě **Moniky** můžeme zaznamenat obrovský vliv víry, ale zároveň můžeme vidět velký konflikt a z něj vyvěrající frustraci. Je to konflikt mezi „nedotknutelností“ manželství a vlastním komfortem a celkově zvýšením bezpečnosti a komfortu svých dětí. Obrovské rozčarování přichází v okamžiku, kde se rozhoduje odejít od násilného partnera a je věřícími z místní komunity přesvědčována, aby zůstala. Ostatní věřící daného muže omlouvali a to i přes to, že je v té době zadlužen (cca půl milionu korun), své rodině a šesti dětem moc nepřispívá, svou manželku bije a je jí opakovaně nevěrný. Monika to nechápe a cítí křivdu, kdy popisuje, že ona musí opakovaně trpět i přesto že se celý život chová vzorně. V tomto období dle svých slov málem úplně ztratila víru. Obraz víry v Boha pro ni znamenal pouze nepochopitelné utrpení, které se neměnilo, i přesto, že cítila, že si jej nezaslouží.

„ ... A oni všichni ti věřící pořád říkali: „No, on je nezodpovědný, ty musíš být silná. On je takový.“ Normálně všichni... já jsem cítila... já si pamatuju, jak jsem byla v kostele... viš, kolik to bylo těch emocí, jak to byl takový podraz ne... A oni říkali... on není schopný, fakt jako, on za to nemůže, on to nemá dané do výchovy, bo ta výchova tam nebyla... to bych ti musela říct ještě o té jeho výchově... a oni furt říkali, že já to musím zvládnout. Ale já už jsem... já jsem si říkala Bože...já jsem říkala, Bože já už nemůžu, jak to můžu zvládnout, já jsem cítila, že... že jako to už neunesu! A oni mi furt říkali: „ Ale Moni, jsou horší věci, můžeš být nemocná.“ jako jo... ale mě šlo už úplně o život, a někdy už jsem byla tak slabá, že jsem říkala, jestli dám těm děčkům ještě večeři, jestli je dám ještě vůbec spát jo? Já už byla taková slabá psychická, že už... já snad už jsem se nechtěla ani probudit, zase jít a vstát, že zase co bude jo... Ten den byl tak strašně nezvládnutelný jo, to si neumíš představit, a já si pamatuju v tom kostele si říkám... já jsem v tom kostele a tam zase jak si máme všichni pomáhat... a já si říkám jakože... jakože, jak to může být všechno tak falešné?“

Popisuje, že slova okolních věřících byla pro ni ekvivalentem „klepnutí po hlavě“ a že necítila jakoukoli podporu a pocit pozvednutí a to i přesto, že se cítila být na konci svých sil a potřebovala někoho, kdo by jí řekl: „Moni, to už je dost, už jsi vydržela dost, řeš to, seber se, běž...“. Moničina interpretace jde ještě dál, kdy si říkala, že Bůh miluje hříšníky

a ona ho tedy musí přijmout, zároveň toho ale není schopna a to znamená, že je špatný člověk. Následovalo uzavření se vůči ostatním lidem a určité odevzdání se situaci. „...cítila, jak jsem to řekla tomu Bohu, jak jsem říkala: tohle už je moje hranice, jsou to i tvoje děti, tak se o ně Bože starej...“ Monika nicméně popisuje, že v té době nacházela největší podporu v Bibli.

Zajímavý kontext celé věci dává fakt, že Moničin manžel, jak se posléze přiznal, věděl, že Moniku ostatní věřící povzbuzují v tom, aby byla věrná až do smrti a neopouštěla ho. To mu dávalo svobodu a jistotu v tom, že ho Monika neopustí, ať bude dělat cokoli. Proto si mohl žít tak, jak žil. „Říkal, měl baby, koupil si motorku... všechno měl. On si žil normálně svůj život, bez ohledu na rodinu, měl svoje prachy, které mi nedával, o děcka se nestaral. Říkal, že už mu to začlo i vrzat v práci, říkal, že ani tam někdy nebyl schopný, protože byl tak na těch drogách...“

11.12 Ukončení násilného vztahu

V **jednom** případě (**Patricie**) můžeme mluvit o **nastavení vhodných podmínek** k úniku ze vztahu. Respondentka popisuje, že se dle svých slov již **delší dobu** (6 let) **snažila odejít** od násilného partnera. Popisuje, že neměla příležitost, díky tomu, že její partner ostražitě hlídal ji i její děti. Patricie tedy odešla při první příležitosti, když se naskytlá příležitost vhodného bydlení: „*tak mi paní [sociální pracovnice] zavolala tady do tohoto města a našťěstí tady bylo volné místo, takže jsem mohla okamžitě odejít. Že kdyby nebylo tady volné místo, tak jsem prostě neměla kam jít, volala jsem i do Frýdku Místku a všude bylo všechno obsazené a v původním městě jsem zůstat nemohla.*“

Také se jí podařilo využít nepozornosti partnera, který je zapomněl zamknout v bytě, a dané situace využila pro útěk.

Pro **dvě** respondentky (**Izolda, Jasmína**) byl rozhodující poslední násilný incident, kdy obrazně „přetekl“ pohár. Můžeme zde vidět důvod k ukončení vztahu v určitém **přesahu únosné meze snesitelného a akceptovatelného násilí**. Můžeme tento jev definovat tak, že respondentky vykazovaly posunutý práh násilí, které bylo pro ně ve vztahu akceptovatelné

Izolda popisuje, že incident probíhal v domě jejich rodičů. Agresor zabral Izoldě postel, načež incident přešel do hádky a násilí: „*Tak jsem byla tady na zemi a jakoby kopal do mě nějak a tak, a já už jsem jako nemohla. Brečela jsem strašně a potom on šel spát do*

mé postele. A mě byla strašná zima na té zemi. Byla jsem tam bez ničeho, bez deky, a když šel spát do mé postele, tak jsem si říkala, no tak jako bylo to hrozné. A hrozně jsem brečela, šíleně úplně moc. A jediné, co jsem chtěla, bylo, aby za mnou přišel, omluvil se a obejmul mě.“

Izolda popisuje, že po daném incidentu cítila směsici emocí. Byl to šok z ignorace partnera na její pláč a situaci, potřeba projevení citu/lásky a také vztek. Dalo by se říci, že v daném okamžiku převládl pocit vzteku, což se stalo důležitým pro definitivní rozhodnutí k opuštění násilného vztahu. Můžeme chápat dané rozhodnutí, jako převládnutí racionality nad iracionálními city. Izolda sama popisuje, že „vytáhla rozum“. Dále popisuje, že proces odpoutání od expartnera byl dlouhý, nicméně, pomohl jí v tom její kamarád.

Také **Jasmínin** důvod pro odchod ze vztahu můžeme popsat jako překročení únosné míry a meze násilí. Incident proběhl, když se její partner vracel opilý domů: „...a potom tu ještě chvilku dělal zle, zbil mě nakonec ale tak, že jsem byla úplně modrá, jak opička, tak jsem utekla v noci do Chválkovic s děčkama, to jsem měla Davidka malýho, jestli měl dva tři roky chudáček, jsem šla do Chválkovic, tam jsem bydlela už.“

Jasmína se od té doby s partnerem nestýkala, nicméně nedlouho po rozpadu vztahu se dostal do vězení, kde strávil 3 roky. Jasmína popisuje, že mu po celou tu dobu psala a navštěvovala ho, i když se jeho kamarádi o něj nezajímali. Když se tedy bývalý partner vrátil z vězení, snažil se s Jasmínou usmířit a znovu se k ní vrátit. „No a on řekl, že ne, přísahal, že už nebude takový, že na kamarády sere. Toto a toto. A fakt on se změnil.“

Důležitým faktorem proč partnera přijmout zpět byly pro Jasmínu její děti.

Ve **třech** případech (**Monika, Kristýna, Lucie**) můžeme vidět jasný **zásah z okolí** a v tom důsledku **zbavení se odpovědnosti** za dané rozhodnutí. Tento důvod může mít kořeny v „místě kontroly“ (locus of control). Ve všech třech případech, vychází daná charakteristika z vnitřního přesvědčení, že by jako věřící žena neměla opouštět manžela, kterému se zaslíbila.

Lucie popisuje, že pro ni bylo finálním důvodem pro opuštění partnera ultimátum, které jí dala jedna z dcer. Ta řekla po jednom vážném incidentu Lucii, ať si vybere mezi ní nebo svým manželem. Pokud by Lucie zůstala s agresorem, její dcera by s ní přerušila kontakt. Lucie popisuje, že od té doby byla s dětmi spokojená, nicméně z její řeči je

znatelná přítomnost sociální stigmatizace, dané rozvodem katoličky: „...otec se toho sice nedočkal, že jsem se rozvedla. Maminka to taky těžce nesla, ale viděla, že prostě tam asi není jiné východisko...“

Kristýna popisuje, že se jednou konečně odhodlala odejít. Nicméně z popisu není zřejmé, jestli chtěla odejít definitivně nebo ne, protože se posléze vrátila. Když se vrátila, našla svého partnera mrtvého. Mezitím spáchal sebevraždu: „A jednou, jak jsem odešla, tak to vzal a udělal. To už se nedalo. Tak až jsem přišla za dva dni, tak už ho nebylo.“ Kristýna přiznává, že to pro ni znamenalo osvobození. Můžeme tedy říci, že v případě Kristýny vedla ukončení vztahu kombinace dvou faktorů. A to její rozhodnutí odejít (přímý důvod, proč se tak stalo, nepopisuje) a partnerovo rozhodnutí skončit život.

V případě **Moniky** hrál důležitou roli objev důkazu (sms zpráv), že manžel udržuje poměr s milenkou. Po prudké hádce, kdy byla Monika obviněna, že to je vlastně její chyba, manžel odešel. Monika popisuje úlevu z toho, že ta situace nevznikla jejím přičiněním. „Ale tím, že to bylo jakoby ne moje chyba, tak jsem cítila takovou jakoby svým způsobem úlevu, že to... před tím Bohem, že jakoby nějak obstojím, že to není moje chyba.“ V důsledku této situace se Monika rozhodla vyhledat právničku, která jí pomůže s rozvodem. „A já ani nevím, kde jsem v tom všem, kde jsem vzala, já jsem i ty tři tisíce na to dala, jsem si našla právničku ... jsem jí to řekla a jako rozvod, ale já jsem jí říkala, že my nebudeme mít z čeho žít, že vezmu děti a skončím v azyláku... a ona prý ne, on vám musí dát.“ Monika popisuje, že jí tato právnička velmi pomohla a podpořila ji ve vyřízení daných formalit.

11.13 Důsledky násilného vztahu

Ve **třech** případech (**Lucie, Kristýna, Patricie**) můžeme vnímat výrazný **strach** z jakéhokoli **dalšího intimního vztahu**.

Kristýna také mluví o strachu z mužů a sama označuje vytvoření určitého bloku. „Mám strach z těch chlapů. Doted' jsem si nenašla nikoho [24 let]. Mám nějaké takové... že se bojím, že zas to může přijít třeba. Jakoby mám v sobě něco jako blok. Kdyby se někdo přiblížil, tak já se vzdám. Nemůžu nějak jít dál. Mám z toho strach.“

Patricie mluví o strachu z mužů, navíc i o strachu z opakování této zkušenosti hlavně v kontextu ochrany svých dětí. K tomuto riziku se ale nyní **staví aktivně** a protektivně, dokonce na tolik, že se nebojí riskovat vlastní bezúhonnost.

„...ted' už nechci chlapy ani vidět, takže prostě další vztah je tak možná za dalších patnáct let, protože momentálně nechci nikoho, protože nechci, aby nikdo ubližoval děckám, a když by to měl být někdo cizí, tak to bych se asi neudržela a dopadlo by to hodně špatně. Kdyby někdo cizí chtěl ublížit mým dětem. Já už jsem říkala, že kdyby on [bývalý partner] měl získat moje děcka, tak ho radši zabiju a půjdu si sednout. Než aby měl moje děcka. Vím, že maminka by se o ně postarala.“

Jasmína a **Monika** jsou obě s násilným **partnerem aktuálně**. Ani v jednom případě se však partner již neprojevuje násilně. Obě jsou dle vlastních slov celkem spokojené. Obě vyzdvihují pozitivní změnu, kterou prodělali jejich partneři, ale zároveň vůči nim vyjadřují nedůvěru.

Jasmína: *„Já když si na to vzpomenu, co jsem trpěla, tak bych ho nejradši zabila. Fakt jako. Víte, na zlé věci nezapomenete jen tak. To máte vždy v té hlavě. Vždy mu toa ted' vyčítám.“* *„A on sám mi říká, že jsem se změnila. Já jsem říkala - já už nejsem ten blbeček, jak jsem byla. No a on se toho bojí. A ted' jsem to já, kdo mu to vrací.“*

Monika podala žádost o rozvod a definitivně se rozhodla od partnera odejít. Sama popisuje, že teprve když se smířila s tím, že partnera opustí, přestal ji parter brát jako samozřejmost a začal se snažit na vztahu pracovat.

„On se strašně snaží jakoby.., už pět roků se strašně snaží. Já jsem mu to furt nevěřila. Třeba měla jsem tendence mu furt vyčítat nějaké věci... ale je to co čas lepší.“

„On mi třeba píše, on mi furt píše, že mě nikdy tak nemiloval, že si toho všeho váží, co pro něho dělám a pro děti, a já to čtu a hmmm. Jako před tím - ty jo on mě miluje, člověk to tak prožíval a já to tak prostě.... Nevím jak to popsat... radši až tak to nepřipouštět, ať to tak nebolí, jako kdyby. Jako kdyby se něco stalo, tak ať mě to tak nebolí. Protože u něho nevíš...“

U **dvou** respondentek (**Lucie, Monika**) pak můžeme detekovat i negativní konotaci s objekty či situacemi, spojenými se zkušeností partnerského násilí, kombinovanou s

fyziologickou odezvou.

U **Lucie** je spojená s alkoholem, resp. s alkoholikem. „*Když vidím opilce, tak mám ještě takovou třesavku žaludku. Takže tam to asi zůstalo*“. Přitom ale zmiňuje, že abstinent se z ní nestal a k alkoholu má střídavý, ale pozitivní vztah. Také hovoří o tom, že si od doby rozvodu žádný další vztah nenašla.

Monika popisuje fyziologickou odezvu ve formě třesu a tenze, spojenou s úředními záležitostmi. *Třeba otevřít schránku. Já jsem strašně dlouhé roky, když jsem otevřela schránku a byl tam dopis, modré pruhy, tak já jsem se třepala, co tam je. Já jsem nemohla vůbec otevřít schránku. Furt žiješ v takovém – co zase bude. Protože on měl furt problémy.*

U **čtyř** respondentek (Isolda, Jasmína, Monika, Patricie), pak můžeme vnímat určité **osobnostní zesílení**, převzetí **zodpovědnosti** za svůj život a nárůst **odvahy** a **prosociálního citění**. Také vyplývající osobní změny ohledně ujasnění **svých hranic**, vytvoření schopnosti jít za **svým názorem** a zvýšení vlastní **sebejistoty**. Izolda dokonce vnímá celou zkušenost pozitivně a zmiňuje, že jí pomohla upevnit vlastní cíle a hranice. **Pět** respondentek (vyjma Patricie) pak zmiňuje momentální spokojenost ve svém životě a obecně soustředění na přítomnost a péči o rodinu. Všechny zdůrazňují, že na nepříjemnou násilnou minulost se snaží nesoustředit a příliš nevzpomínat.

Izolda dokonce zpětně vnímá celou zkušenost **pozitivně** a mluví o **hrdosti** na sebe, že zvládla z daného vztahu odejít a zkušenost překonat. Tento pozitivní náhled může teoreticky souviset také s krátkostí daného vztahu. Negativní zkušeností vnímá také jako pomocnou při utváření očekávání a požadavků od intimního partnera. Také přiznává současného partnera a cítí se s ním být velmi šťastná a spokojená. Když se setkala s jinými dívkami, které prožívaly/prožily IPV popisuje určitý pocit sounáležitosti a empatie. Také zmiňuje **ztrátu strachu** při potencionálním konfliktu.

„*A jako hodnotím to fakt na závěr velmi pozitivně, protože mě to úplně strašně zpevnilo.*“
„*...ze mě stala trošku feministka. Jakýkoli urážky jakože - ženský by měli stát u plotny a chlap když na ně vztáhne ruku, tak to je jeho právo - tak to mě úplně jako dokáže vyšítit.*“

11.14 Vlivy a rizikové faktory – shrnutí

Důležitý vliv měly na IPV pro **všechny ženy-matky jejich dětí**. Z rozhovoru bylo patrné, že se ženy stavěly do pozice ochránců svých dětí a měli k nim velice altruistický postoj. Je patrné, že byly schopny zvládat vysokou zátěž s vědomím, že ochrání své děti, nebo jim poskytnou to, co samy považují za nejlepší. Ve třech případech (J, L, K, M) byly jejich děti důvodem setrvávání v násilném vztahu. V jednom případě (P) byla ochrana dětí důvodem opuštění násilného vztahu.

Za další **faktor** můžeme považovat **vytyčení vlastních hranic**. Ve dvou případech (I, J), došlo k rozpadu vztahu v momentě, kdy došlo v násilné epizodě k pomyslnému překročení hranic násilí, které byly respondentky schopné akceptovat. Respondentky následně popisují, že po konečném rozhodnutí odejít ze vztahu, změnily svůj přístup ke vztahům a redefinovaly si pomyslné hranice, za které byly schopny jít.

Ve **třech** případech (M, K, L) můžeme vidět jasný **zásah z okolí** a v tom důsledku **zbavení se odpovědnosti** za dané rozhodnutí. Všechny tři věřící respondentky se zdráhaly, kvůli víře a porušení manželského slibu opustit násilný vztah. Proto k finálnímu rozhodnutí opustit vztah přispěl zásah z vnějšího okolí, který následně potvrdil přání respondentek opustit násilný vztah.

Jako další faktor se prokázala **sociální izolace a dané přednastavení v rodině**. Respondentky se samy rozhodly problémy, které doma prožívaly, nesdílet s okolím a pokud ano, tak ve velmi omezené formě. K danému faktoru přispíval i fakt, že byly ve třech případech partnerem trestány (K, L, M), pokud se stalo jinak. Můžeme tady mluvit i o naučené bezmoci. V jednom případě (P) může vidět velkou souvislost mezi týráním v dětství, které několikanásobně zvyšuje šanci stát se obětí domácího násilí.

Na samotný **fakt vzniku násilných** epizod měl ve čtyřech případech (L, M, K, J) vliv **abúzus návykových látek** násilníkem - ve třech případech **alkoholu** (L, M, K) a v jednom případě blíže nespecifikovaných **drog** (M). Alkohol se v mnoha studiích ukázal být velmi důležitým faktorem vzniku domácího násilí. Z výzkumu, který prováděli Caetano, Nelson a Cunradi (2001) vyplývá, že běloši, kteří konzumovali alkohol a projevovali sociální důsledky spojené s konzumací alkoholu (např. abstinenční příznaky, ztráta kontroly) měli třikrát větší šanci stát se násilníky IPV.

Dalším faktorem může být **naivita a víra v lepší zítřky**. To, že partnerovi opakovaně věřily, zmiňují tři respondentky (M, L, I).

Rizikovým faktorem se může jevit i **neoptimální – nejistá** vazba k otci. Tato vazba byla detekována u 4 respondentek (I, P, M, J)

Mezi jeden z nejdůležitějších vlivů patřila víra v Boha a její chápání.

Mezi **důsledky** partnerského násilí můžeme ve třech (K, L, P) případech řadit **strach** z jakéhokoli dalšího **partnerského vztahu**. Dalším důsledkem je **určité zvýšení odolnosti**, které můžeme pozorovat **ve 4 případech** (P, I, J, M).

12 Diskuze

Uvedené výsledky dat lze interpretovat pouze v kontextu omezení, která tento výzkum měl. Jedno z možných omezení byl střet **momentálního rozpoložení** respondentek a **poměrně osobních otázek**, kladených výzkumníkem. Respondentky projevily různou míru uvolněnosti a otevřenosti, které korespondovaly s jejich osobnostním naladěním a přístupností obecně. V některých případech (Lucie, Kristýna) byla otevřenost k výzkumu velmi snižená. V této situaci hrály důležitou roli různé osobní bloky a zranění, které si respondentky spojovaly se zážitkem IPV. V literatuře popisovaným specifíkem obětí domácího násilí je snižená chuť o tomto tématu s kýmkoli mluvit, což se projevilo jak při hledání výzkumného souboru, tak při výzkumných rozhovorech. Tento fakt sám o osobě zkresluje výsledný vzorek žen, ochotných o tomto tématu mluvit. Můžeme tedy v této souvislosti mluvit o **zkreslení elitou**, kterému se nicméně nedalo vyhnout z podstaty výzkumu (mluvila jsem pouze s ženami, u kterých jsem předpokládala snížené riziko retraumatizace). U uvedených výsledků také musíme brát v úvahu možné zkreslení vzpomínek, které je velmi běžným a rozšířeným jevem, a můžeme také vnímat tendence vzpomínky generalizovat či selektovat, nehledě na dopad momentálního rozpoložení. Vztahová vazba k rodičům se navíc v průběhu života vyvíjí a mění. Z tohoto důvodu je obecně kladen důraz na longitudinální výzkumy. Pohled na prožitek IPV je dán pouze z pohledu dané ženy, proto nemůžeme mluvit o úplné objektivitě a obecně musíme počítat s možným „neříkáním celé pravdy“, což může být podmíněno studem, nedůvěrou, nebo snahou „prezentovat se v lepším světle“.

Dalším omezením může být velká „**širokost**“ **tématu**. Doporučený rozsah práce a omezený čas strávený s respondentkami nicméně neposkytuje možnost proniknutí do tématu tak, jak bych si přála. Určitou komplexitu zkoumání dané problematiky jsem zvolila proto, abych mohla **zmapovat souvislosti**, které mohou kvantitativním výzkumům unikát. Různorodé výsledky ve studiích dle mého názoru korespondují právě s nezahrnutím možných faktorů, které mohou na průběh zkušenosti IPV působit.

V souvislosti s šíří tématu, jsem také nezpracovala Dotazník raných maladaptivních schémat.

Dalším omezením může být i samotný **výběr tématu**. V názvu práce jsem zmínila pouze citovou vazbu v kontextu partnerského násilí, přičemž tato definice se hodí lépe a více **na kvantitativní studii**, jejíž výsledky mohou být statisticky validní. Až posléze jsem

si uvědomila, že pokud bych chtěla danou oblast prozkoumat s ohledem na všechny uveřejněné studie a možné souvislosti, zcela nedodržím rozsah práce. Z výsledků této studie také vyplývá, že samotný koncept citové vazby nelze dobře interpretovat bez ohlednutí k dalším faktorům. Toto může demonstrovat příklad respondentek (Kristýna, Lucie), u kterých byla citová vazba irelevantní vzhledem k určité poslušnosti vycházejícím z jejich chápání katolické víry.

Mezi nejdůležitější výsledky se dle mého názoru řadí **krucální vliv víry** na vnímání a setrvávání **věřících respondentek** v násilném vztahu. Víra utvářela u věřících respondentek podobné schémata chování a stavěla do pozadí ostatní vlivy. Toto zjištění koresponduje i s dalšími studii. Výzkumy sice dokazují, že neexistuje signifikantní rozdíl v prevalenci mezi křesťanskými komunitami a ostatní populací (Battaglia, 2001; Brinkerhoff, Grandin, & Lupri, 1992, in Popescu & Drumm, 2009), nicméně určitá rigidita křesťanských hodnot a přesvědčení může být důležitým faktorem. Výzkumy dokládají, že víra se prolíná téměř do **všech aspektů lidského života** přes ekonomické rozhodnutí až po politické volby (Drumm, Popescu, Cooper, Trecartin, Seifert, Foster, & Kilcher, 2014) a stejně tak tomu bylo i v případě věřících respondentek, kdy se téma víry prolínalo celým rozhovorem. Některé z raných výzkumů poukazují na fakt, že věřící lidé zůstávají déle v maladaptivních vztazích (Horton & Williamson, 1988 in Drumm at al., 2014), v tomto výzkumu respondentky uváděly, že dle tvrzení „co Bůh sloučí, člověk nerozloučí“ setrávaly ve vztahu i přes diskomfort svůj i svých dětí. Víra tedy vytváří specifický rámec a podmínky pro vnímání daného násilí. Věřící ženy se také mohou cítit být tlačeny k rozhodnutí vybrat si mezi vírou v Boha a osvobozením z násilného vztahu (Nason-Clark, 2004). Věřící respondentky také uvádějí, že se s partnerem vstoupily do manželství po relativně krátké době chození a velmi mladé. S vírou souvisejí i specifické copingové strategie, které si věřící ženy vytvářejí k tomu, aby se s násilím vyrovnaly. V našem případě je popisuje např. Monika. Shodují se např. s výzkumem (Drumm at al., 2014), který mezi strategie vyrovnávání se s násilím uvádí např. modlitbu, čtení bible, nebo spoléhání se na Boha, jakožto „záchranné lano pro přežití“.

Za další důležité zjištění považuji fakt, že ve svých důsledcích nemusí mít prožití IPV pouze negativní dopady. Čtyři respondentky (P, M, I, J) vykazují ve svém rozhovoru zvýšení **odolnosti a „vnitřní síly“**. Tento důsledek koresponduje s výzkumem (Lopez-fuentez, & Calvete, 2015), ve kterém respondentky (IPV-V) vykazovaly faktory podporující rozvoj odolnosti. Mezi dané faktory patřil např. humor, spiritualita, zaměření se na současnost, znovuoobjevení sama sebe, altruismus, atd. Autorky popisují, že rozvoj

odolnosti je důležitý pro zotavení se z prožitku IPV. V těchto 4 případech můžeme pozorovat také **posílení vlastních hranic** (P, I, J, M). V uvedených případech respondentky zdůrazňují, že v momentální situaci by si žádný prožitý druh násilí „nenechaly líbit“ a zdůrazňují rozdíl mezi tím, jaké byly v násilném vztahu a jaké jsou teď.

Jako přesah neboli výstup této studie můžeme vnímat potenciální **přínosy pro praxi** s reálnými oběťmi partnerského násilí. Téměř každý psycholog, pracující v různých oblastech sféry působnosti, se s velkou pravděpodobností setká s klientem, který přišel do styku s partnerským či domácím násilím. Je tedy dle mého názoru dobré, umět rozklíčovat alespoň rámcově možné rizikové faktory a tím pádem i umět efektivněji pomoci dané klientce. Z této studie např. vyplývá, že víra významně utváří vnímání světa respondentek a tedy i pro sociálního pracovníka nebo psychologa je velmi důležité přistupovat k problematice IPV citlivě a v kontextu přesvědčení klientky. Dalším z možných přístupů může být posilování odvahy viktimizované ženy nebát se přijmout zodpovědnost za své rozhodnutí.

Obecně bych jako výstup této studie charakterizovala soubor vlivů a rizikových faktorů, které mají potenciální vliv na problematiku IPV. Tyto rizikové faktory jsou vhodné k dalšímu výzkumu. Výsledky kvalitativního výzkumu indikují u respondentek **nízkou četnost optimální vazby k otci**. V dalších studiích by tedy bylo dobré ověřit kvantitativně tuto hypotézu, vzhledem k běžné populaci. Pro doplnění této studie by bylo dobré obecně kvantitativně zpracovat problematiku citové vazby u obětí domácího násilí. Dalším možným pokračováním v tématu IPV by mohlo být prozkoumání copingových strategií vyrovnávání se s důsledky prožitého násilí. Dalším možným výzkumným cílem by mohlo být prozkoumat „místo kontroly“ (locus of control) u obětí IPV. Některé respondentky (M, K, L) v tomto výzkumu totiž projeví zvýšenou tendenci nechávat svá rozhodnutí na ostatních.

13 Závěry

Hlavním cílem této studie bylo holisticky zmapovat zkušenost partnerského násilí a prozkoumat vliv citové vazby na danou zkušenost partnerského násilí v kontextu ostatních faktorů. Výsledné možné vlivy můžeme rozdělit do okruhů. V rámci výsledků **citové vazby** a vztahů s rodiči se ukázalo, že respondentky měly/mají velice pozitivní vztah a optimální citovou vazbu ke svým matkám. Nicméně pouze ve dvou případech se projevila **optimální citová vazba** k otci. V jednom případě respondentka popisuje týrání v dětství ze strany svého otce. V dalších případech tedy můžeme pozorovat chybějící nebo slabou citovou vazbu. Ve vzorku respondentek je tedy jiná, nežli optimální citová vazba k otci ve většinovém zastoupení. Přímý dopad vztahu s otcem na svůj vztah popisuje jedna respondentka. Můžeme tedy mluvit o potenciální souvislosti neoptimální citové vazby a viktimizací IPV. Tyto konstrukty by bylo dobré ověřit kvantitativní metodou.

Pokud se zaměříme na **obecné okolnosti vztahu**, můžeme říci, že všechny respondentky popisují nárůst násilí jako **postupný**.

V rámci **osoby agresora** můžeme vnímat znaky jako **abúzus návykových látek, rozdílné chování ve společnosti a v soukromí, patologické chování, vliv vězení na chování jedince, lhaní a nezodpovědnost**. Respondentky také popisují, že se jejich **partneři cíleně snažili**, aby se svým okolím o násilí nemluvily. Pokud se tomu tak stalo, byly trestány. Dále pak můžeme detekovat ekonomickou závislost.

V rámci reakce s okolím všechny respondentky popisují, že se snažili svou situaci tajit. Popisují podpůrnou reakci od nejbližší rodiny, ale zároveň **nepochopení** a někdy i navozující pocity studu ze strany okolí. Přítomna byla také přímá nebo nepřímá podpora respondentek širším okolím v udržování daného vztahu.

Pokud se zaměříme na potenciální **vlivy a rizikové faktory** na IPV, můžeme zjistit, že pro všechny respondentky-matky jsou jejich **děti velmi důležitým faktorem** v jejich životě. Opakovaně zmiňují, že jsou pro ně dané děti důležité a upřednostňují jejich komfort před vlastním komfortem. Pro některé se ukázaly být děti i důvodem udržování vztahu.

Víra a především její chápání se ukázalo být **důležitým určujícím prvkem** násilného vztahu. U věřících respondentek se také projevila jako hlavní mediátor jejich životní zkušenosti. U respondentek se pojila s obtížemi přijmout zodpovědnost za rozhodnutí

odchodu ze vztahu.

Ve dvou případech respondentky zmiňují špatnou zkušenost s Policií ČR. V tomto důsledku můžeme mluvit o **ztrátě důvěry** v ochranu obyvatel společnosti. Toto může mít za důsledek ztrátu motivace snažit se hledat východisko z dané situace.

Mezi osobnostní faktory ovlivňující IPV může patřit **pasivní role** a vnímání problematiky IPV, jako problému, který se jich netýká. Respondentky také často zmiňují naivitu a víru v lepší zítřky.

Dalším faktorem může být **sociální izolace**, která byla dána buď osobnostním nastavením jedince, nebo také s přispěním „trestů“ z pozice násilníka.

Dalším faktorem jsou samotná **mez jednotlivce v množství násilí**, které je ještě „únosné“. Tedy určité osobní hranice, které se pojí s určitou sebejistotou.

Potenciálním rizikovým faktorem je tedy i **neoptimální citová vazba** k otci.

Mezi **důsledky** násilného vztahu můžeme řadit **strach z navázání intimního vztahu**, **fyzilogickou odezvu** na některé vjemy asociované s prožitkem partnerského násilí, ale i **osobnostní zesílení**, nárůst **odvahy** a **prosociálního citění**, nebo redefinování osobních hranic.

14 Souhrn

Hlavním cílem **teoretické části** této práce bylo souhrnně představit problematiku **partnerského násilí** a dále pak představit koncept **citové vazby**. Teoretická část postupně mapuje problematiku **domácího násilí**, představuje jeho formy a znaky a dále pak vyčleňuje z tohoto pojmu specifika partnerského násilí. Popisuje partnerské násilí jako **pojem** a uvádí některé historické a náboženské souvislosti. Dále pak popisuje partnerské násilí z pozice práva a rámcově přibližuje souvislosti v **českém právním systému**. Dále představuje, kdo jsou **osoby ohrožené partnerským násilím**, a v čem spočívají individuality ohrožených mužů a ohrožených žen. Mapuje i **prevalenci IPV-V** - jak v rámci výzkumu v České republice tak v mezinárodním měřítku. Dále představuje některé z možných **důsledků IPV** a také popisuje **syndrom týrané osoby**. Teoretická část dále mapuje **příčiny** a **zdroje** domácího násilí, přičemž představuje souhrn teorií vzniku domácího/partnerského násilí. Dále pak je zde představen koncept citové vazby a jeho neurobiologický základ. Celá tato část je zakončena shrnutím výzkumů s podobným tématem.

Praktická část si klade za cíl kvalitativně a holisticky prozkoumat zkušenost oběti IPV a určit možné faktory ovlivňující danou zkušenost. Přičemž předpokládáme vliv citové vazby na zkušenost jedince. Jako výzkumnou metodu jsem si zvolila **polostrukturované interview**. Pro doplnění kontextu práce jsem použila metodu **Parental Bonding Instrument**. K výběru výzkumného souboru byla použita metoda **záměrného výběru** ve variantách **prostého záměrného výběru**, záměrného výběru přes instituce a metodou sněhové koule. V průběhu sběru dat proběhlo 8 výzkumných rozhovorů, přičemž výsledný soubor, použitý ve studii, tvořilo **6 respondentek**. Všechny byly občanky České republiky, které byly min. po dobu šesti měsíců obětí IPV a nejsou v aktuálním přímém ohrožení partnerským násilím.

A jako metodu analýzy dat jsem zvolila **interpretativní fenomenologickou analýzu** (IPA) a pomocí ní jsem si stanovila několik témat, ve kterých byly srovnány zkušenosti jednotlivých respondentek. Z uvedených témat tedy můžeme vyvodit následující výsledky. Pro lepší interpretaci můžeme zahrnout výsledky do čtyř okruhů.

Ze studie např. vyplývá, že pět z šesti respondentek vykazuje **optimální citovou vazbu** se svou matkou. Naopak čtyři z šesti respondentek vykazují **nejistý typ** připoutání se svým otcem.

Jako potenciální vlivy ovlivňující citovou vazbu byla vyselektována **víra v Boha, vytyčení si vlastních hranic, odmítání vlastní odpovědnosti, týrání v dětství, sociální izolace, tresty za porušení „sociální izolace“, naivita a víra v lepší zítřky, vliv vlastních dětí.**

Co se týče celkového charakteru vztahu, tak všechny respondentky popisují násilí ve vztahu jako **postupné**. Osoba násilníka se pojila s pojmy jako **abúzus návykových látek, chronické lhaní, nezodpovědnost a patologické rysy osobnosti.**

Mezi **důsledky** násilného vztahu můžeme řadit **strach z navázání intimního vztahu, fyziologickou odezvu** na některé vjemy asociované s prožitkem partnerského násilí, ale i **osobnostní zesílení, nárůst odvahy a prosociálního citění**, nebo redefinování osobních hranic.

Jako výstup této studie můžeme považovat **potenciální výzkumné cíle** a okruhy pro **kvantitativní studii**. Za další výstup považuji možný přesah do praxe, přičemž tento výzkum poskytuje teoretické východiska např. při stanovení vhodného rámce psychoterapie.

15 Seznam použitých zdrojů

1. Abbassi, A., & Aslinia, S. D. (2010). Family violence, trauma and social learning theory. *Journal Of Professional Counseling: Practise, Theory, and Research*, 38 (1). Získáno 2. února 2016 z <http://alr.law.duke.edu/>
2. Abbott, M. (2015). Admissibility of battered spouse-syndrome evidence in Alaska. *Alaska law review*, 5 (18), 153-180. Získáno 3. února 2016 z <http://www.law.duke.edu/journals/>
3. Atkinson, R. L. (2003). *Psychologie*. Praha: Portál.
4. Ali, A. A., Yassin, K., & Omer, R., (2014). Domestic violence against woman in Eastern Sudan. *BMC Public health*. 14, 1136. doi:10.1186/1471-2458-14-1136
5. Arnocky, S., & Vaillancourt, T. (2014) Sex differences in response to victimization by an intimate partner: more stigmatization and less help-seeking among males. *Journal of aggression, maltreatment & trauma*. 23,705–724 doi:10.1080/10926771.2014.933465
6. Babcock J. C., Costa, D. M., & Green Ch. E. (2004). What situations induce intimate partner violence? A reliability and validity study of the proximal antecedents to Violent Episodes (PAVE) Scale. *Journal of Family Psychology*. 18(3), 433–442. doi: 10.1037/0893-3200.18.3.433
7. Berzenski, S. R., & Yates, T. M. (2010). A developmental process analysis of the contribution of childhood emotional abuse to relationship violence. *Journal of Aggression, Maltreatment & Trauma*. 19, 180–203. doi:10.1080/10926770903539474
8. Bible. (1985). Praha: Česká biblická společnost
9. Bílý kruh bezpečí. (3. 1. 2016). Přehled počtu vykázaní v ČR za leden až listopad v roce 2015. Získáno z <http://www.domacinasili.cz/statistiky/>
10. Bowen, M. (1978). *Family therapy in clinical practice*. NY: Jason Aronson.
11. Bowlby, J. (2010). *Vazba: teorie kvality raných vztahů mezi matkou a dítětem*. Praha: Portál
12. Boxall, H., Rosevear L., & Payne J. (2015). Domestic violence typologies: what value to practice? Trends & issues in crime and criminal justice. Australian Institute of Criminology: Canberra. Získáno 3. února. 2016 z

<http://eds.a.ebscohost.com/eds/pdfviewer/pdfviewer?sid=a8ecbac8-81d9-429d-8ca4-5fbf981d2096%40sessionmgr4002&vid=0&hid=4210>

13. Brosman, G, Braet, C., & Vlierberghe, L. V. (2010). Attachment and Symptoms of Psychopathology: Early Maladaptive Schemas as a Cognitive Link? *Clinical Psychology and Psychotherapy*. 17, 374–385 doi:10.1002/cpp.667
14. Caetano, R., Nelson S., & Cunradi, C. (2001). Intimate partner violence, dependence symptoms and social consequences from drinking among white, black and hispanic couples in the United States. *American Journal on Addictions*, 10, 60-69. .doi:10.1080/10550490150504146
15. Caetano, R., Ramisetty-Mikler, S., & Field, C. A. (2005). Unidirectional and bidirectional intimate partner violence among white, black, and hispanic couples in the United States. *Violence and victims*, 20, 393–405. doi:10.1891/vivi.2005.20.4.393
16. Cantor, Ch., & Price J. (2007) Traumatic entrapment, appeasement and complex post-traumatic stress disorder: evolutionary perspectives of hostage reactions, domestic abuse and the Stockholm syndrome. *Australian and New Zealand Journal of Psychiatry*, 41, 377-384.
17. Carnell. D., NDFV. (2008) Supporting men who experience abuse from (male or female) intimate partners. A guide for good practise. Získáno 26. ledna 2016 z <http://www.equation.org.uk/wp-content/uploads/2012/12/Good-Practice-Guidance-for-working-with-men-who-experience-abuse.pdf>
18. Connell, R. W. (1995). *Masculinities*. Cambridge: Polity.
19. Craparo, G., Gori, A., Petrucci, I., Cannella V., Simonelli, C. (2014) Intimate partner violence: relationships between alexithymia, depression, attachment styles, and coping strategies of battered women. *J Sex Med*, 11, 1484–1494. doi: 10.1111/jsm.12505
20. Český statistický úřad (11. 12. 2015) Oběti vybraných trestných činů na území České republiky v roce 2014. Získáno z <https://www.czso.cz/csu/czso/6-soudnictvi-kriminalita>
21. Český statistický úřad. (21. 12. 2015). Oběti vybraných trestných činů podle pohlaví. Získáno z <https://www.czso.cz/>
22. Čikošová, E., & Preiss, M. (2011). *Parental Bonding Instrument*. Otrokovice:

Propsyco

23. Čírtková, L. (2008). *Moderní psychologie pro právníky*. Praha: Grada Publishing.
24. Čírtková, L. (2013). *Forenzní psychologie*. 3. Vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk.
25. Čírtková, L. (2014). *Viktimologie pro forenzní praxi*. Praha: Portál.
26. Daligand, L. (2014). *Násilí v partnerských vztazích*. Praha: Portál.
27. Drumm, R., Popescu, M., Cooper L., Trecartin, S., Seifert, M., Foster, T., & Kilcher, C. (2014). “God just brought me through it”: Spiritual coping strategies for resilience among intimate partner violence survivors. *Clin Soc Work J*, 42,385–394 doi:10.1007/s10615-013-0449-y
28. Dutton, D. G. (2006). *Rethinking Domestic Violence*. Vancouver: UBC Press
29. Ferjenřík, J. (2010) *Úvod do metodologie psychologického výzkumu*. Praha: Portál
30. Fischer A. H., & Rodriguez Mosquera, P. M. (2001). What concerns men? Women or other men? *Psychology, Evolution & Gender*, 3.1, 5–25 doi:10.1080/14616660110049564
31. Freud, S. (2000). *Spisy z let 1904-1905*. Praha: Psychoanalytické nakladatelství
32. Gadd, D., Farrall, S., Dallimore, D., & Lombard, N. (2002). *Domestic abuse against men in scotland. crime and criminal justice research rindindr, 61*, Edinburg: Scottish Executive Central Unit.
33. Garcia-Moreno, C., Jansen, H., Ellsberg, M., Heise, L., & Watts, C. H. (2006). Prevalence of intimate partner violence: findings from the WHO multi-country study on women’s health and domestic violence. *The Lancet*, 368, 1260-1269. doi:10.1016/S0140-6736(06)69523-8
34. Gay, L. E., Harding H. G., Jackson J. L, Burns E. E., & Baker, B. D. (2013). Long term effects of exposure to intimate partner abuse: Attachment style and early maladaptive schemas as mediators of the relationship between childhood emotional abuse and intimate partner violence. *Journal of Aggression, Maltreatment & Trauma*, 22, 408–424. doi:10.1080/10926771.2013.775982
35. Gelles, R. J. (1979) *Family Violence*. Beverly Hills. CA: Sage Publications.

36. Gelles, R. J., & Straus, A. S. (1979). Violence in American family. *Journal of Social Issues*, 35 (2). Získáno 8. ledna 2016 z <http://onlinelibrary.wiley.com/journal/10.1111/%28ISSN%291540-4560>
37. Giddens, A. (1999). *Sociologie*. Praha: Argo
38. Goldenson, J., Heffner, R., Foster, L. F., & Clipson, R. C. (2007). Female domestic violence offenders: Their attachment security, trauma symptoms, and personality organization. *Violence and Victims*, 22 (5), 532- 544. Získáno 1. března 2016 z <http://www.springerpub.com/>
39. Grawe, K. (2007). *Neuropsychoterapie*. Praha: Portál.
40. Halford, W. K., Sanders, M. R. & Behrens B. C. (2000) Family proces, 39 (2) získáno 23. května 2015 z <http://www.wiley.com/WileyCDA/>
41. Hartl, P., & Hartlová, H. (2010). *Velký psychologický slovník*. Praha: Portál
42. Hearn, J. (2014). Proč je domácí násilí klíčovým tématem pro sociologii a sociální teorii: Napětí, paradoxy a důsledky. *Gender, rovné příležitosti a výzkum*, 15 (1), 16-28. doi: <http://dx.doi.org/10.13060/12130028.2014.15.1.98>
43. Hendl, J. (2008). *Kvalitativní výzkum*. Praha: Portál
44. Hester, M. (2013). Who does what to whom? Gender and domestic violence perpetrators in English police records. *European Journal od Criminology*, 10 (5), 623-637, doi:10.1177/1477370813479078
45. Hirigoyen, M. (2002). *Psychické násilí v rodině a v zaměstnání*. Praha: Academia
46. Holtzworth-Munroeand, A., & Stuart, G. L. (1994) Typologies of male batterers: Three subtypes and the differences among them. *Psychological Bulletin*, 116 (3), 476-497. doi: 10.1037/0033-2909.116.3.476
47. Iritani, B. J., Waller M. W., Halpern C. T., Moracco K. E., Christ S. L., & Flewelling R. L. (2013). Alcohol outlet density and young women's perpetration of violence toward male intimate partners. *Springer Science + Business Media*, 28, 459–470. doi:10.1007/s10896-013-9516-y
48. Jelínek, J. a kol. (2014) *Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou*. 5. vydání. Praha: Leges

49. Johnson, M. P. (2008). *A typology of domestic violence: Intimate terrorism, violent resistance, and situational couple violence*. Boston: Northeastan university press.
50. Juráková, P. (2014). Vztah mezi vztahovou vazbou a vybranými aspekty osobnosti u dospívajících. (diplomová práce). Univerzita Palackého v Olomouci
51. Kesner J. F., McKenry P. C. (1998) The role of childhood attachment factors in predicting male violence toward female intimates. *Journal of Family Violence*, 13 (4), 417-432. doi: 0885-7482/98/1200-0417
52. Korán (1972) Odeon
53. Kulísek, P. (2000). Problémy teorie raného citového přilnutí. *Československá psychologie*. 5, 404 - 423.
54. Landenburger, K. (1989). A proces of entrapment in and recovery from an abusive relationship. *Journal of family violence*, 11, 269-289.
55. Lauder, S. (2015). Tohle není ráj. *Respekt* (43) 67-70.
56. Lawson, J. (2012). Sociological Theories of Intimate Partner Violence. *Journal of Human Behavior in the Social Environment*, 22, 572–590. doi:10.1080/10911359.2011.598748
57. López-Fuentes, I., & Calvete, E. (2015). Building resilience: a qualitative study of spanish women who have suffered intimate partner violence. *American journal of Orthopsychiatry American Orthopsychiatric Association*. 85(4), 339–351. doi:10.1037/ort000007
58. Mahlerová, M.S., Pine, F., & Bergmanová, A. (2006). *Psychologický zrod dítěte*. Praha: Triton.
59. Manu, B. (2014) The victimization of women in family space. profiles of women victims of domestic violence. *Journal of Research in Gender Studies*, 4(1), 1089–1100. Získáno 13. ledna 2016 z <http://www.addletonacademicpublishers.com>
60. Marhánková, J., (2006). Domácí násilí – výpovědi žen žijících v azylovém domě. *Gender, rovné příležitosti, výzkum*, 7(2), 46-51. Získáno 4. ledna 2016 z <http://www.genderonline.cz/cs/archive>
61. Marvánová-Vargová, B., Pokorná, D., & Toufarová, M. (2008). *Partnerské násilí*. Praha: Linde.
62. Ministerstvo práce a sociálních věcí. (22. 12. 2015). Roční výkaz o výkonu sociálně právní ochrany dětí za rok 2010, 2011, 2012, 2013, 2014. Získáno z <http://www.mpsv.cz/cs/7260>
63. Miovský, M. (2006) *Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu*.

Praha: Grada

64. Nason-Clark, N. (2004). When terror strikes at home: The interface between religion and intimate partner violence. *Journal for the Scientific Study of Religion*, 43(3), 303–310.
65. Nasrullah, M., Zakar, R., Zakar, M. Z., Abbas S., & Safdar, R. (2015). Circumstances leading to intimate partner violence against women married as children: a qualitative study in urban slums of Lahore, Pakistan. *BMC International Health and Human Rights*. doi:10.1186/s12914-015-0060-0
66. Panksepp, J. (1998). *Affective neuroscience. The foundation of Human and Animal Emotions*. New York: Oxford University Press.
67. Pikálková, S. (2004). Mezinárodní výzkum násilí na ženách – Česká republika/2003: příspěvek k sociologickému zkoumání násilí v rodině. Praha: Sociologický ústav Akademie věd České republiky. Získáno 13. listopadu 2015 z http://studie.soc.cas.cz/upl/texty/files/200_04-2%20opr%20zformatovany%20text%204%20pro%20tisk.pdf
68. Plháková, A. (2003). *Učebnice obecné psychologie*. Praha: Academia
69. Popescu, M., & Drumm, R., (2009). Religion, Faith Communities, and Intimate partner Violence. *Journal of the North American Association of Christians in Social Work - Social Work & Christianity*, 36 (4) 375-378. <http://eds.b.ebscohost.com/eds/detail/detail?sid=03dd7e29-32fd-41b5-a363-297bb089b61f%40sessionmgr113&vid=0&hid=114&bdata=JnNpdGU9ZWRzLWxpdmU%3d#AN=45306642&db=sih>
70. Prosman, G., Jansen S. J. C., Lo Fo Wong S., H., & Lagro-Janssen A. L. M. (2011). Prevalence of intimate partner violence among migrant and native women attending general practice and the association between intimate partner violence and depression. Oxford University Press. *Family Practice*, 28, 267–271 doi:10.1093/fampra/cmq117
71. Řiháček, T., Čermák, I., Hytych a kol. (2013) *Kvalitativní analýza textů: čtyři přístupy*. Brno: Masarykova univerzita
72. Săucan D. S., Micle, M. I., Liiceanu A., & Oancea G. (2011). Coping strategies and defense mechanisms adopted by women inmates who have killed their intimates. *Revista de Asistenta Sociala*, 10, 2/2011, 123-131
73. Saunders, D. G. (1992). A typology of men who batter: three types derived from

- cluster analysis. *American Journal of Orthopsychiatry*, 62(2), 264-275
74. Shainess, N. (1979). *Vulnerability to violence. masochism as process*. *American Journal of Psychotherapy*, 33, 174-189.
75. Stockman, J. K., Hayashi, H., & Campbell J. C. (2015). Intimate partner violence and its health impact on disproportionately affected populations, including minorities and impoverished groups. *Journal Of Women's Health*, 24 (1). doi:10.1089/jwh.2014.4879 62-79
76. Šámal, P a kol. (2012) Trestní zákoník II. §140 až 421. Komentář. 2. vydání. Praha: C. H. Beck,
77. Ševčík, D., & Špatenková, N.,(2011). *Domácí násilí*. Praha: Portál
78. Špatenková, N. a kol (2011). *Krizová Intervence pro praxi*. Praha: Grada Publishing
79. Voňková, J., & Spoustová, I. (2008). *Domácí násilí v českém právu z pohledu žen*. Praha: Profem.
80. *Všeobecná deklaráce lidských práv*. (1993). Ostrava: Aries.
81. Walker, E. E. A. (2009). *The battered woman syndrome*. New York: Springer Publishing Company.
82. Willerton, J. (2012). *Psychologie mezilidských vztahů*. Praha: Grada Publishing.
83. zákon č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky, ve znění pozdějších předpisů
84. zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, ve znění pozdějších předpisů
85. zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů

16 Seznam příloh:

Příloha č. 1: Formulář zadání diplomové práce

Příloha č. 2: Český a cizojazyčný abstrakt diplomové práce

Příloha č. 3: Informovaný souhlas s účastí na výzkumu

Příloha č. 4: Ukázka rozhovoru

Příloha č. 1 Formulář zadání diplomové práce

Univerzita Palackého v Olomouci
Filozofická fakulta
Akademický rok: 2013/2014

Studijní program: Psychologie
Forma: Prezenční
Obor/komb.: Psychologie (PS)

Podklad pro zadání DIPLOMOVÉ práce studenta

PŘEDKLÁDÁ:	ADRESA	OSOBNÍ ČÍSLO
ČERNÁ Veronika	Jantarová 39, Opava - Vávrovice	F100006

TÉMA ČESKY:

Citová vazba v kontextu partnerského násilí

TÉMA ANGLICKY:

Attachment in the context of intimate partner violence

VEDOUcí PRÁCE:

PhDr. Marek Kolařík, Ph.D. - PCH

ZÁSADY PRO VYPRACOVÁNÍ:

1. Studium a analýza odborné literatury věnované problematice citové vazby, raných maladaptivních schémat a partnerskému násilí. 2. Kvalitativní výzkum realizovaný pomocí rozhovorů a dotazníků, zkoumající vztah mezi ranými maladaptivními schématy, citovou vazbou a partnerským násilím. 3. Analýza získaných dat a statistické zpracování výsledků výzkumu. 4. Interpretace dat a následná diskuse s ohledem na dosavadní zjištění v této oblasti. 5. Kritické zhodnocení získaných dat a limitů výzkumu, zejména s přihlédnutím k charakteru zkoumaného souboru a použitým metodám

SEZNAM DOPORUČENÉ LITERATURY:

Wilerton, J. (2012). Psychologie mezilidských vztahů. Praha: Grada Publishing.
Young, J. E., Klosko, J. S., & Weishaar, M. E. (2003). Schema therapy: A practitioner's guide. New York: Guilford Press.
Hirigoyen, M. (2002). Psychické násilí v rodině a v zaměstnání. Praha: Academia
Ševčík, D., Špatenková, N., (2011). Domácí násilí. Praha: Portál
Čírtková, L. (2008). Moderní psychologie pro právníky. Praha: Grada Publishing

Podpis studenta:

Datum:

Podpis vedoucího práce:

Datum:

Příloha č. 2: Český a cizojazyčný abstrakt diplomové práce

ABSTRAKT DIPLOMOVÉ PRÁCE

Název práce: Citová vazba v kontextu partnerského násilí

Autor práce: Veronika Černá

Vedoucí práce: PhDr. Marek Kolařík, Ph.D.

Počet stran a znaků: 98 (202 129)

Počet příloh: 4

Počet titulů použité literatury: 85

Abstrakt:

Studie zkoumá vliv citové vazby na zkušenost partnerského násilí v kontextu ostatních rizikových faktorů a vlivů. Vychází z předpokladu, že teorie citové vazby má zásadní vliv na emocionální vývoj dítěte. Studie se pokouší holisticky zmapovat zkušenost partnerského násilí a porovnat souvislosti, podobnosti a rozdíly zkušeností jednotlivých respondentek. Teoretická část definuje citovou vazbu, dále pak přibližuje problematiku partnerského násilí, zabývá se prevalencí, viktimizací, právní rovínou a specifiky násilných a ohrožených osob. Výzkumný soubor se skládá z šesti žen, které byly alespoň po dobu půl roku obětmi partnerského násilí a nejsou již v přímém ohrožení partnerského násilí - po dobu min. jednoho roku. Ke sběru dat byla použita metoda polostrukturovaného interview a metoda Parental Bonding Instrument. Výzkumná část pak mapuje samotný prožitek partnerského násilí pomocí Interpretativní fenomenologické analýzy (IPA), přičemž se snaží vyčlenit rizikové faktory partnerského násilí a důvody, které byly pro respondentky klíčové, při udržování násilného vztahu.

Klíčová slova: citová vazba

partnerské násilí

týrané ženy

rizikové faktory

ABSTRACT OF THESIS

Title: Attachment in the context of partner violence

Author: Veronika Černá

Supervisor: PhDr. Marek Kolařík, Ph.D.

Number of pages and characters: 98 (202 129)

Number of appendices: 4

Number of references: 85

Abstract:

The thesis explores the influence of the relation between experiencing intimate partner violence in context of other potential factors and influences. The argument is based on the assumption that the theory of attachment has crucial influence on the emotional development of a child. The study strives to create a holistic picture of partner violence and to compare the contexts, similarities and differences between the personal experience of each respondent. The theoretical part defines what attachment is and it describes the issue of partner violence, then it studies prevalence, victimization, legal viewpoint and specifically violent and endangered people. The focus group consists of six women who were victims of intimate partner violence for at least six months and who have not been in its imminent danger for at least one year. In order to obtain the data, two methods were used: the method of semi-structured interview and Parental Bonding Instrument. The second, experimental part, maps out the experience of partner violence itself by using the interpretative phenomenological approach (IPA). This method aims to determine the factors of intimate partner violence and the reasons which were crucial for sustaining the respondent's violent relationship.

Key words: attachment

intimate partner violence

battered woman

risk factors

Příloha č. 3: Informovaný souhlas s účastí na výzkumu

I n f o r m o v a n ý s o u h l a s
s účastí na praktické části výzkumu k diplomové práci na téma:

Citová vazba v kontextu partnerského násilí

Vážený/á,

v rámci řešení praktické části diplomové práce se na Vás obracím se žádostí o poskytnutí soukromého rozhovoru, v jehož rámci bych se ráda seznámila s Vašimi zkušenostmi. Rozhovor bude nahráván na digitální zařízení. Tyto nahrávky budou po přepsání rozhovoru zničeny. Vaše anonymita je zaručena neuvedením jména v žádné části výzkumu. Pokud souhlasíte s účastí na této práci, prosím o podepsání níže uvedeného prohlášení.

Prohlášení

Níže uvedeným podpisem potvrzuji účast v psychologickém výzkumu, který zkoumá násilí v partnerském vztahu, raná maladaptivní schémata a citovou vazbu. Výzkum je realizován Veronikou Černou, studentkou oboru psychologie na univerzitě Palackého v Olomouci. Výzkum se bude skládat z baterie testů a rozhovoru. Výstupy tohoto šetření budou primárně publikovány v diplomové práci. Účast na tomto výzkumu je zcela dobrovolná a zcela anonymní.

1. Já (níže uvedený/á), souhlasím s účastí v této výzkumné studii.
2. Byl(a) jsem podrobně informován(a) o cíli studie, o jejích postupech, a o tom, co se ode mě očekává. Beru na vědomí, že prováděná studie je výzkumnou činností.
3. Jméno ani žádné jiné identifikační údaje nebudou obsahovat zpracovávané materiály ani získané výsledky. Tímto bude zajištěna moje anonymita v souladu s platnou legislativou ČR a EU.
4. Všechny mé dotazy byly uspokojivě zodpovězeny
5. Byl(a) jsem informován(a) o tom, že moje účast ve studii je dobrovolná a kdykoli během studie z ní mohu vystoupit.

Podpis

Datum.....

Příloha č. 4: Ukázka rozhovoru

Monika: ...A potom jsem mu řekla „no ale ty mi lžeš, ve firmě mi řekli, že výplata normálně přišla“, přitom tam nebyla, on to nějak vybral, já nevím... A on mi řekl „Ty mi budeš dělat takovou ostudu?! Na firmu volat jestli je výplata?! Co si o sobě myslíš?!“ Začal mě za to normálně bít jo... Normálně do mě začal vjíždět jo, a to se vyhrocovalo... já jsem třeba řekla: podívej se, my tu nemáme normálně pro děcka peníze, a on furt „Zase chceš jenom peníze!!!“ a začal se mnou normálně třepat a házet mě normálně třeba na skříň, že jsem nemohla ani ruce zvednout, takové modřiny jo... pod loktem jsem cítila tu kost podbitou... a on na děcka křičel „Já mamku nebiju!!!“ ... To ještě že tam přišel (syn) jo, on by mě dobil... on jak se mnou třepal, jak jsem celá byla pohmožděná, tak on mě pak začal normálně valit, když jsem mu řekla že chcu peníze tak mě valil, a já už jsem byla taková troska, že on věděl že se o všechno stejně starám, on věděl že mě má v hrsti, protože věděl, že se o děcka musím starat sama, protože když se nebudu starat sama ... jemu to bylo jedno, chápeš, úplně jedno. On třeba... já jsem vnímala... si pamatuju ještě tehdá, jak třeba přišel domů... jak třeba přišel sem k nám domů, on už byl fakt málo doma... si pamatuju, že spal doma a já říkám on je nějaký nemocný! Já jsem furt říkala no co mu je, no mě nenapadlo, že tak rychle může brát drogy, on má 44 roků, to je pět roků co je nebere jo, ale ti řeknu do té doby on byl úplně mokrý z hlavy, jako bys ho mohl ždímat jo, on byl úplně agresivní... úplně ten vztek, ty oči úplně červené... mamka říkala, že to je ďábel jako, on úplně červený, pěna u pusy, mě už to skoro... on měl normálně takovou zlost, tak se vztekal jo... Mamka jednou si pamatuju, že... mamka mi tam kopala, pomáhala bo jsem byla po porodu ... to už byl ten Matýsek poslední, to bylo úplně vyvrcholení... no mamka tam něco kopala v jahodách a on přišel z práce a já říkám „ máš pro mě ten“ ... protože to bylo nějaký důležitý tiskopis vyplnit... a on normálně, už se ani nestyděl, ani před tou mamkou, začal řvát, co ho otravuju, co po něm chcu vůbec... já jsem viděla, že je schopný řvát i venku před mamkou, tak jsem šla dovnitř, tak jsem mu to ještě jednou pěkně vysvětlila, já jsem furt se s ním snažila ještě pěkně... a ta mamka říkala, že slyšela jak po mně řve... jak dokázal řvát... no a my jsme nevěděly, že je to z těch drog ta agresivita, že to dělají ty drogy. A já jsem třeba viděla, že on někdy vstanul... když máš miminko tak nespíš skoro že... no a že on chodí po tom pokoji tam a zpátky tak rychle, tak nervosně... já jsem říkala tyjo bože co mu je? Co, je nemocný? Co se mu robí? On třeba vstanul ve dvě, ve tři ráno a říká: „Já musím na vykládku, musím složit kamion.“ On

dělal toho dispečera, víš, a já jsem si myslela, že fakt, že ho někdy volají, že musí přehodit palety, fakt jsem si to myslela. Tak jsem mu to věřila, a on mi až potom řekl, že třeba nespal, že potřeboval dávku... on měl normálně toho jakéhosi synka, že mu to vozil, že se vždycky domluvili na nějakém místě, že mu to přiveze, aby si to šustnul... jakoby někde to to... takže on byl vlastně na drogách víš... a nebo si třeba pamatuju, jak jsem měla syna v kočárku... třeba, Lukáš že by ti... Lukáš má do dneška vůči němu takovou... možná, že už je to lepší, já nevím... že Lukáš se postavil dvakrát přede mě, aby mě nebil jako... víš co, malí to díkybohu nějak to nevnímaj, ale Lukáš s Verčou mají právě zážitky takové nejvíc, chápali, o co jde... Lukáš se třeba postavil: „Nebij mamku, nebij mamku!“ jo... „A co ty se do toho...!“ tak ještě Lukáše becnul, Lukášovi až tekla raz z nosa krev jo, takže... prostě aj Lukáše vybaňoval jo... takže on ho dodneška podle mě moc nemá rád, protože Lukáš mě furt bránil, jakoby víš... a potom jednou tam vlezla... to bylo, bylo vidět, že mě tam zas tak valil... a potom Darča přišla a řekla: „Já už zavolám tu policii!“ A on taký strach: „Opovaž se, opovaž se!“ On tu Darču má hrozně rád, to je zvláštní, ona ho vždycky tak jakoby... to vždycky ty holky toho taťku tak měly rády a on cítil, že má v nich tu podporu teda jo... Ale to už Darča též viděla, že to, že mě tam valí... tak Darča tam vlezla a řekla... a on tak zle úplně „Tak co?! Ty budeš polici?!“ a úplně takovou hrůzu, a že já mamce nic nedělám... a on mě valil jo... on mě třeba bil, ale tvrdil jim, že na mamku nikdy nešáh. A přitom Lukáš věděl, že přede mě musel skočit, aby mě nedobil jo... a on ti normálně řekne: „Já jsem na mamku nikdy nešáh.“ Prostě přitom ty děcka viděli, že mě valí jo... on strašně dokázal ti lhát i do ksichtu jo... Anebo to víš co se mi stalo, to jsem měla raz Matýska, normálně Matýska, zabaleného v peřince, to si pamatuju, že to byl boběček takový jenom malý v peřince... a soused naproti, on tam s tou manželkou, on s ní měl problémy, on se nakonec tam s ní též rozvedl... ale to jsme si jenom přes plot jakousi srandu... on byl takový hodně ukecaný ten soused, má padesát roků, on je o deset roků starší jak já... a on ze srandy tam na mě něco řekl, něco že tam děcka blbnou... tak jsme se tomu zasmáli, on zrovna nějak přišel, viděl mě, že jsem se zasmála sousedovi a on řekl: „A pojd' domů! Pojd' domů!“ a začal mě tahat, tak jsem před sousem jako šla domů, ať není scéna... já jsem měla toho Matýska, a on mě začal valit po těch rukách, já jsem jenom bránila, ať mi nevalí Matesa... on vůbec nevěděl, co dělá, že mám dítě na rukách. Já jsem jenom brečela tak do té peřinky, ať mi to děcko nezbije... a on mi všude valil, chápeš to? Prostě on byl úplně jak magor! Úplně... Ted'kon ty oči, jo, jako ta nenávist, ted' on mě úplně nenáviděl jo... a nebylo za co jo... A víš co, jak jsem prožívala, jak jsem žila?